ନଂ 0/430
ତା ....
ରଉରକେଲା

ଗାଁ ମାଟି ଡାକେ

ଶୁକଦେବ ସାହୁ

ପ୍ରକାଶିକା
ଶ୍ରୀମତୀ ତିଳୋତ୍ତମା ସାହୁ
ଅଳକା ପ୍ରକାଶନୀ
କଲେଜ ରୋଡ୍, କଟକ-୩
*
ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ
ପ୍ରକାଶ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର
କଲେଜ ରୋଡ୍, କଟକ-୩
*
କଥାବସ୍ତୁ ମୁଦ୍ରଣ
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ କିଶୋର ଦାସ
କୃଷକ ପ୍ରେସ, କଟକ-୧
*
ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ୍ଟ
ଗୋପାଳ କାନୁନଗୋ
*
ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ୍ଟ ବ୍ଲକ
କାଳୀ ପ୍ରୋସେସ୍ ୱାର୍କସ୍
କଲିକତା
*
ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଳକା ସଂସ୍କରଣ
୧୯୫୮
*
ମୂଲ୍ୟ ଏକଟଙ୍କା

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜାନକୀ ବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତଙ୍କ

ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିବେଦନ ।

ଶ୍ରୀ ଉତ୍କଳ ସଂଘ ଲାଇବ୍ରେରୀ
ନଂ ୮/୪୩୦
ତା ....
ରାଉରକେଲା

ଏଇ ଲେଖକଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ

*** ଉପନ୍ୟାସ ***

ନବ ଜନ୍ମ

ଝଡ଼ ଓ ଝରାଫୁଲ

ମନର ଯେତେ ଆଶା

ଘରବାସୀ

ମନହରଣୀ କାନ୍ଦେ

ବିଦେଶ ବାହୁଡ଼ା

ଖସଡ଼ା ପଥରେ

ପ୍ରିୟା ଓ ପରକୀୟା

*** କାହାଣୀ ସଂଗ୍ରହ ***

ଶେଫାଳୀ ଝଡ଼ିଯାଏ

ଗାଁ ମାଟି ଡାକେ

କଥା କେତୋଟି

*** କବିତା ***

ପ୍ରେମ ଗୀତ

ପ୍ରକାଶମୁଖୀ

*** ଉପନ୍ୟାସ ***

ଧୂସର ଦିଗନ୍ତ

କବିତାର କବର

ପଲ୍ଲୀ ଗାଁ ଡାକେ-ରେ ଆଜ
ପଲ୍ଲୀ ଗାଁ ଡାକେ
ଗଙ୍ଗାର ଜଳ-ସରସ ନାଳ
ମାଳତୀ ଲତା ତମାଳ ଡାଳ
ତଟିନୀ ତୀର-ଫସଲ ପାଳ
ଡାକେ ତା' ବୁକୁ ପାଖେ
ଲୋତକ ଭରା ଆଖେ ।

କଲକତାର ଯନ୍ତ୍ର ଧୂଆଁ
ତମକୁ ଖାଇ, କଳ ଗୁନଆ
ଜଳନ୍ତି ଏଣେ ରକ୍ତ ନଆଁ
ଶ୍ୟାମଳ ଗାଁଆ ମୁଖେ
ସେ ଗାଁଆ ଆଜ ଡାକେ ।

ଅଭାବ ଆଜି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ
ମାଆ ନୟନୁ ଲୋତକ ଝରେ
ଗାଁଆର ହସ ମିଳାଇ ଯାଏ
ଯନ୍ତ୍ର ଧୂଆଁ ପାଖେ
ପଲ୍ଲୀ ଗାଁଆ ଡାକେ ।

ପଲ୍ଲୀ ଗାଁଆ ଡାକେରେ ଆଜ
ପଲ୍ଲୀ ଗାଁଆ ଡାକେ
"ସହର ଛାଡ଼ି ଗାଁକୁ ଆସ
ଫୁଟାଅ କ୍ଷେତେ ସୁନାର ହସ
ହୁଅନା ଆଜ ପରର ଦାସ
ଆସ ମୋ ବୁକୁ ପାଖେ"
ପଲ୍ଲୀ ଗାଁ ଡାକେ ।

—ଯଦୁନାଥ ଦାଶ ମହାପାତ୍ର

ସୂଚୀପତ୍ର

ଗାଁ ମାଟି ଡାକେ .... ୧—୧୬

ଉତ୍ସର୍ଗ .... ୧୭—୩୧

ଦୀପ ଶିଖା .... ୩୨—୪୭

ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ .... ୪୮—୫୭

ମାଟିର ମମତା .... ୫୮—୭୨

ଏତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ଯା' ପାଇଁ ତିଷ୍ଠି ରହିଛି ସେଇ ଗାଁ ଗହଳ ଆଡ଼କୁ କେହି ଥରେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଚାହିଁଲେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ଗାଁର ରୁକ୍ଷ ମଳିନ ବେଶ · · · ତା'ର ପୁଅ ଆଜି ତା'ର କୋଳ ଛାଡ଼ି ପରଦେଶରେ କୁଲି ମୂଲିଆ । ପାଠପଢ଼ୁଆ ପୁଅ କେଇଜଣ ଦୂର ସହରରେ । ସହରର ବିଳାସ-ବ୍ୟସନ ସେମାନଙ୍କୁ ମାୟାଜାଲରେ ବାନ୍ଧି ରଖେ—ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ନିଜର ଗାଁ ମାଟି ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଗାଁରେ ଲୋକେ ରାତି ଦିନ ଖଟି ଭାତମୁଠିଏ ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୁଣି ପଡ଼େ ଧନୀ ଜମିଦାରଙ୍କ ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି । ଅସମୟରେ ରୋଗ ଆସି ସେମାନଙ୍କର ତୋଣ୍ଟି ଚିପିଦିଏ । ଗାଁର କୃଷି ଆଜି ପ୍ରାଣହୀନ, ଗାଁର ଶିଳ୍ପୀକୁଳ ଆଜି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି; ଅଭାବ ଖାଉଛି ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଓ ମନ । ଅଶିକ୍ଷା ଅନ୍ଧକାର ଘେରି ରହିଛି ଚାରିଆଡ଼େ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ କଲେରା ଓ ମେଲେରିଆ ଆସି ଗାଁକୁ ଗାଁ ପଦା କରେ । କୋଉ କୋଉ ବର୍ଷ ବନ୍ୟା ଆସି ସେମାନଙ୍କର ଆହାରରେ ପାହାର ଦିଏ । ସହରର ବୃଥା ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଉଡ଼ିଯାଏ । ରାତି ପାହିଲେ ଗାଁ ମାଟିର ଲୋକେ ବୁଝନ୍ତି, ପଇସାଟାକର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ବେଶି !!!

ସବୁ ଦିନ କ'ଣ ଏମିତି ରହିବ ? ଗାଁର ଜମିରେ କ'ଣ ସୁନା ଫସଲ ଫଳିବନି ? ଗାଁର ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ କ'ଣ ଟିକିଏ ହସ ଦେଖା ଦେବନି ? ଅଭାବ, ଅଶିକ୍ଷା, ରୋଗ, ଦୁଃଖ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କଣ ସବୁଦିନେ ସେମିତି ଲାଗି ରହିଥିବ ? ଗାଁର ପୁଅ ଗଉରା, କାର୍ତ୍ତିକା, ମୁକ୍ତା, ଚଇଁଆ କଳାପର ଗୁଡ଼ି ଗାଁ ଗହଳର ଛଇ ଶୀତଳ କୋଳରେ ବସି କଣ ମାଟିର ସଂଗୀତ ଗାଇବେନି·

ଦିନ କ'ଣ ବଦଳିବ ନାହିଁ ?

ସେଇଥିପାଇଁ ଆଜି ମୋର ଲେଖା, 'ଗାଁ ମାଟି ଡାକେ' !

କବିତା ଭବନ, କଟକ
ତା ୧୭।୨।୫୪

ଶୁକଦେବ ସାହୁ

ଗାଁ ମାଟି ଡାକେ

ଦିନ ବାରଟା !

ଚୌରଙ୍ଗିର ସେଇ ପିଚଢ଼ଳା ରାସ୍ତା ହାଣ୍ଡୁ ହାଣ୍ଡୁ ମଦନ ରାଉତ ଥକି ପଡ଼ିଲା । ଉପର ଆକାଶରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଅନଳ-କଣିକା ପରି ଝରି ପଡ଼ୁଛି । ବାପରେ କି ଠାଇଁ ଠାଇଁଆ ଖରା ! କାଙ୍କଟା ଛାଡ଼ିଦେଇ ମଦନ ରାସ୍ତା ପାଖ ସେଇ ଝଙ୍କା ଗଛର ଛାଇ ଶୀତଳ କୋଳରେ ଟିକିଏ ଦମ୍ ନେଲା ।

ଏତିକିବେଳେ ସୁଲୁ ସୁଲିଆ ପବନ ଟିକେ ଆସି ମଦନର ଝାଳ ଟିକେ ପୋଛି ଦେଲା । ମୂଳିଆ ଜୀବନର ଅତି ଆପଣାର ଏଇ ଶୀତଳ ଛାଇ—ଆଉ ପବନଟିକ ମଦନକୁ ଭାରି ଆରାମ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ ଦୂର ଅତୀତର ଭାବନା ମନ ସରସୀରେ ଚହଲି ଗଲା ।

ମଦନ ବସି ବସି ଭାବିଲା । କାହାପାଇଁ ସେ ଖଟୁଛି, ଏତେ ରକତ ମାଉଁସ ପାଣି କରି । ତା'ର ବା ଅଛି କିଏ ?

ତେବେ କାହିଁକି ସେ ପଇସାର ମୋହ ଭୁଟାଇ ନ ପାରି ଖଟି ଯାଉଚ୍ଛି ଦିନ ପରେ ଦିନ—ଏଇ ଖରା ବରଷା ଝଡ଼-ବତାସ ଅଙ୍ଗେ ଲଭାଇ । ଦିନ ପରେ ଦିନ ଯୋଡ଼ି ବସିଲେ ଆଜକୁ ଚୂରି ବରଷ ବିତି ଗଲାଣି । ସେ ଗାଁ ମାଟି ଥରେ ମାତ୍ର ନାହିଁ । ବହୁ-ବାର ଇଚ୍ଛା ହୋଇଚି ସେଇ କାଦୁଅ ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ଗାଁ ଭୂଇଁକି ଥରେ ଦେଖି ଆସିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାଟ କଢ଼ାଇଛି ପୁଣି ତାର ମନ । କାହିଁକି ଆସିବ—ଆପଣାର ହୋଇ କିଏବା ଅଛି ସେଇ ଗାଁ ଭୂଇଁରେ ।

ଆଖି ଉହାଡ଼ରେ ଲୁଚି ଯାଇ ଥିବା ଆଜି ବି ସେ ଦିନଟା ନାଚି ଉଠେ । ଚୂରିବରଷ ତଳେ, ସେ ଥିଲା ମାଟିର ମଣିଷ । ତାର ହାତମୁଠାରେ ଲଙ୍ଗଳଟା ଘୂରି ବୁଲୁଥିଲା ମଙ୍ଗଳପୁର ଗାଁର ବିଲମାଳ ଭିତରେ । ସେଇ ମାଟିରୁ ଝରି ପଡ଼ୁଥିଲା ଦାନା ଆଉ କନା । ସେ ଥିଲା ଗାଁର ଶହଶହ ଚୂଷୀପୁଅ ଭିତରୁ ଜଣେ । ମାଟି ସାଙ୍ଗରେ ମାଟି ପରି ସେ ଖଟି ଯାଉଥିଲା କି ଆବେଗ ଉନ୍ମାଦନାରେ ।

କେତେ ଯୁଗରୁ ଏଇ ମାଟି ଭିତରୁ ମଣିଷ କମାଉଚି ତାର ଆହାର—ଆଉ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଏଇ ମଣିଷର ହାତବାଜି ଲୁଖୁରା ବିଲ ପଡ଼ିଆରେ ହସିଉଠୁଚି ସୁନା ଫସଲ । ତାର ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଏଇ ମାଟିରୁ ଭାତ ସାଉଁଟି ଗାଁ ଭୂଇଁରେ ଦିନେ ମାଟି ଘେନିଥିଲେ । ମରଣରେ ବି ସେମାନେ ମାଟିର ମାୟା ଭୁଟାଇ ପାରି ନ ଥିଲେ ।

ମାଟିରୁ ଫଳୁଥିଲା ସୁନା । ମାଟିର ସ୍ନେହ ଯେପରି ଅଜାଡ଼ି-ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା ଏଇ ମଣିଷ ସମାଜ ପ୍ରତି । କିନ୍ତୁ ସେ ବର୍ଷ ଏଇ ମାଟି ପାଲଟି ଗଲା ବଡ଼ ନିଷ୍ଠୁର । ଆକାଶରୁ ମେଘ ଉଡ଼ିଗଲା

କୁଆଡ଼େ । ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେତୁ ଫସଲ ଅକାଳ ମରଣକୁ ବରଣ କଲା । ବିଲର ପଡ଼ିଆ ଖାଁ ଖାଁ ଗୋଡ଼ାଇଲା ।

ତା ପରେ ପରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ମହାମାରୀ ଲାଗି ଆସିଲା । ଜୀବନର 'ଭରି' ବୋଲି ଯିଏ ବକଟେ ଥିଲା—ସେଇ ମାଆଟି ତାର ଦିନେ ବିଲ ବିଲ ଅନ୍ଧାରରେ ହଜିଗଲା । ଗାଁରୁ ଝୋଳ ପଡ଼ିଲେ ନିତି ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ । ଘରିଆଡ଼େ ଖେଳ ବୁଲିଲା ଛୁଟିଥିବା ମରଣର କଳାଛାଇ । ଅନାହାର, ମହାମାରୀରେ ଗାଁକୁ ଗାଁ ପଦା ହୋଇ ଆସିଲା । ଇମିତି ଏକ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗର ଝଡ଼-ବତାସ ଭିତରେ ମହନା ଗାଁ ମାଟି ଛାଡ଼ି ଆସିଥିଲା କଲିକତା । ଚାରିବରଷ ଚିପି ପାଞ୍ଚରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସ୍ନେହର ବନ୍ଧନ ହେଉ ଗାଁ—ସେଇ ଗାଁର ପଡ଼ା-ପଡ଼ୋଶୀ ଭାଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ମୁହଁ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁନାହିଁ—କି ଗାଁର ଖବର ଜାଣିବାକୁ ପାଉନାହିଁ ।

ଅତି ଛୋଟ ସେଇ ଗାଁ—ବାରସୋଲ । ଲଗାଲଗି ତିରିଶ ଚାଳିଶଟି ଘର । ଗାଁକୁ ଲାଗି ନାଳବନ୍ଧ—ତା ସେପଟରେ କେନାଲ ଆଉ ଧାନବିଲ । ଗୋଟିଏ ପଟରେ ବୁଦା ବୁଦାକିଆ ଅରମା ବଣ— ସେ ପଟରେ ମଶାଣି, କିଆବାଡ଼ ଘେରି ରହିଛି ଗାଁ ଚାରିଆଡ଼େ । ବରଷା ଋତୁରେ କିଆଫୁଲରେ ଉଚ୍ଛୁଳା ଗନ୍ଧରେ ଗାଁଟି ମହକି ଉଠେ । ଗାଁରେ ସମସ୍ତେ ଲାଗିଥାନ୍ତି ବିଲବାଡ଼ି ଧନ୍ଦାରେ । ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘର ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ସମସ୍ତେ ଚାଷୀକୁଳ । ସକାଳର ଉଦିଆନ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାହିଁ ଏ ଗାଁର ଚଷାପୁଅ ଲଙ୍ଗଳ କାନ୍ଧେଇ ହଳ ନେଇ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତି । ଦିନ ଘଡ଼କ ପରେ ଗାଁଟା ପଡ଼ିଯାଏ ଖାଲି —ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ବିଲ, ପଡ଼ିଆ, ବଗିଚା ଭିତରେ ।

ପୁଷମାସର ଧାନ କଟା ପରବ ଆସିଲେ ଗାଁର ସମସ୍ତେ ମାତି ଯାନ୍ତି । ଗୁଲେ ଧାନକଟା ଘମାଘୋଟ । କାହାରିକୁ ତର ନାହିଁ । କେଇଟା ଦିନ ପରେ ଫସଲ କଟା ଶେଷ ହୁଏ—ପୁଣି କ୍ଷେତ ପଡ଼ିଯାଏ ଖାଲି । କ୍ଷେତରେ ସେହି ବିରାଟ ଖାଲି ଭିତରେ ପୁଣି ଚଷାପୁଅ ରୁହିଁ ରୁହିଁ ସବୁଜ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ ।

ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗାଁ ମାଟିର ଛବିଗୁଡ଼ା ତା ମନ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାରକଲା । ବହୁଦିନର ଅଧ ପଶୋରା ଚହ୍ଲାମୁହଁ-ଗୁଡ଼ା ଲିଭି ଆସିଲାବେଳେ ହଠାତ୍ ଜଳି ଉଠିଲା । ଗାଁର ଦୁଃଖିଆ, ପାଣୁଆ, ଭୀମା, ଦାମା, ଏଇମାନେ ଥିଲେ ତାର ଅତି ଆପଣାର ସାଥି । ନଇତି ଯେତେବେଳେ ସକାଳର ନୂଆ ଆଲୁଅ ମାଟିର ତନ୍ଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗି ଧରା ବକ୍ଷରେ ହସି ଉଠେ, ସେତିକିବେଳେ ଏଇମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମହନା ହଳ ନେଇ ବାହାରି ପଡ଼େ ନୟନଜୋର ପାଟଆଡ଼େ । ପାଟରେ ହଳ ବୁଲାଇଲା ବେଳେ ଏଇମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ହସ ଖୁସିର ଗପ ପଡ଼େ କେତେ ଆଉର ।

କରେ ମହନା କି ଭାବ୍‌ଚିରେ ! କାଜ ହବେନାଁ ବସେ ବସେ ଆରାମ କରିବ !

ମହନାର ଭାବନା ଚଟ୍‌କରି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ମନଟା ତାର ଫେରି ଆସିଲା ସହରଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରୁ । ସେ ଦେଖିଲା ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଚି କଡ଼ା ନଜରରେ କରପରଶନର ବାବୁ । ଉଠି ଆସିଲା କର୍ମକ୍ଲାନ୍ତ ଶରୀରକୁ ନେଇ, ପୁଣି ଠେଲି ଠେଲି କାମରେ ଲାଗିଲା । ଯେତେ ଖରା ହେଲେ ବି, ଦେହର ରକତ ପାଣି ପରି ବାଷ୍ପ ଆକାରରେ ଉଡ଼ି ଗଲେ ବି ମୂଲିଆକୁ ତାର ଡିଉଟି ଦେବାକୁ ହେବ । କ୍ରମାଗତ ମାସେ ହେବ କାମ କରି କରି ମହନ ବଡ଼

ଅବଶ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଜି ଏଇ ଛଟାଣ ଖବରରେ ତାର ଶରୀର ଆହୁରି ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ବସାକୁ ଫେରିଆସିଲା ବେଳକୁ ସାରା ଦିନର କ୍ଲାନ୍ତି ପରେ ଦିବସ ରାତ୍ରି କୋଳରେ ଘୁମେଇବାକୁ ବସିଲାଣି । ଟିକିଏ ପରେ ଗଳି ଭିତରେ ଗ୍ୟାସବତ୍ତିଗୁଡ଼ା ଜଳି ଉଠିଲା । ଜାନବଜାରର ଗୋଟିଏ ଅଣ ଓସାରିଆ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଗଳି ଭିତରେ ମହନାର ବସା । ବହୁ ପୁରୁଣା କୋଠା ବସାଟିଏ । ମାସକୁ ଭଡ଼ା ବାରଟଙ୍କା । ମହନା ଓ ତାର ପରି ଆଉ ତିନିଜଣ ଏଇ ବସାରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିଛନ୍ତି ।

ଏ ଗଳି ଭିତରେ କୁଲି ମୂଲିଆ ଶ୍ରେଣୀର ଓଡ଼ିଆ ଓ ବିହାରୀ ବହୁତ ଅଛନ୍ତି । ବର୍ଷାଦିନେ ଏ ଗଳିଟା ମଇଳା ପାଣି ଓ ଆବର୍ଜନା ଗନ୍ଧରେ ଫାଟିପଡ଼େ । ମଶାର ରାଜତ୍ୱ ବିସ୍ତାର ହୁଏ । ଘର ତଳ ସବୁ ସନ୍ତସନ୍ତେଇ ଉଠେ । ଫଟା ଛାତ ବାଟେ ପାଣି ଝରେ । ମହନା କେତେଥର ଭାବିଛି ଏହି ଗଳି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ଆଉଠିକି—କିନ୍ତୁ ବସା ମିଳିବା ଦୂରେ ଥାଉ, କାହା ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ବି ଥାନ ଟିକେ ମିଳୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିଛି ଏଇ ଗଳିରେ । ମଶା, ଛାରପୋକ ସବୁ ରକତ ଶୋଷି ନେଲେ ବି, ସଦାଦିନ କାଶ, ସର୍ଦ୍ଦି, ଜର ଲାଗି ରହିଲେ ବି ଏଇ ବସାଛଡ଼ା ତାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । ମୂଲିଆ ଜୀବନରେ ଏହାଠୁ ବା ସୁଖ ସୁବିଧା କେଉଁଠି ମିଳିବ ?

ବସାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ମହନ ଥକି ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଜି ଦିନତମାମ ଖଟଣି ବି କମ୍ ହୋଇନାହିଁ । ମହନା ତାର ଅତି ଆଦରର ସେଇ ସପଟା ବିଛାଇ ଦେଲା—ତା'ର ଦେହଯାକ

ପଡ଼ିଶ ସରର ଚାଳ । ଲମ୍ବହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଶୋଉ ଶୋଉ କ୍ଳାନ୍ତ-ଅବଶ ଶରୀରରେ ନିଦ ଆସି ତାର କରାମତି ଦେଖାଇଲା ।

ଟିକଏ ପରେ ଧନଆ ଡାକିଲା, 'ମହନା ଖାଇ ଖାଇବୁ ଉଠ ।' ମହନା ଆଖି ମଳି ମଳି ଅନାଇଲା । କାଚଭଙ୍ଗା ସେଇ ପୁରୁଣା ଲଣ୍ଠନଟା ଜଳୁଛି । ଆଉ ଧନଆ କଡ଼ରେ ବସି ଡାକୁଛି ଖାଇ-ବାକୁ । ତାର ଅତି ଆପଣାର ବୋଲି ବିଦେଶରେ ଏଇ ଧନଆ । ଅନାଦି ଭାଇ ଆଉ କାହ୍ନୁ ସାମଲ । ଏଠି ବିଦେଶ ଦରିଆରେ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ନଉକାରେ ପାରି ହେବାକୁ ବସିଛନ୍ତି । ଏଣୁ ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆପଣାର । ମହନା ଉଠି ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇ ଦେଇ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା ତାର ସେଇ ସାତଛିଣ୍ଡା ସପ ଉପରକୁ । ଏତେଦିନ ବିତି ଗଲେ ବି ସପଟି ତାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ହରେଇ ଦେଇନାହିଁ—ସବୁଦିନେ ସେ ମହନାକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ଆସିଛି ।

ଶୋଇ ଶୋଇ ମହନା ଭାବିଲା, ଆଉ କେତେଦିନ ତାର ଏଇମିତି ଜୀବନ କଟିବ ! କାହିଁକି ସେ ପଡ଼ି ରହିଚି ଏଠି ! ଗାଁକୁ ଲେଉଟି ଗଲେ ସେ କଣ ପେଟ ଗୃଖଣ୍ଡିକ ପୋଷି ପାରିବ ନାହିଁ, ତେବେ କାହିଁକି ସେ ଇମିତି ଖଟି ଖଟି ନିଜର ଷାଠିଏ ବରଷର ପରମାୟୁକୁ ତିରିଶ ବରଷରେ ପରିଣତ କରୁଚି ?

ଏଇତ ସେଦିନ ଦାମ ପଧାନ ବୁଢ଼ା କହୁଥିଲା, ଆରେ ମହନା ତମରିମାନଙ୍କ ପରି ଭେଣ୍ଡିଆ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଆସିଲେ କଲିକତା । ଏଇଠି କୁଲି ମୂଲିଆ ହୋଇ ଦିନ କାଟିଲେ । ତେଣେ ଗାଁରେ ଗଦା ଗଦା ଜାଗା ପଡ଼ିଆ ହୋଇ ରହିଲା । ଚାଷ ଅଭାବରୁ ତେଣେ ଲୋକେ ପେଟରେ ଓଦା କନା ଦେଇ

ଶୋଇଲେ । ଆରେ ତମେଇମାନେ ହେଲ ଗାଁର ଶିରୀ । ତମେଇମାନେ ଗାଁ ମାଟିରେ ସୁନା ଫଳାଇବ—ପୁଣି ହସ ଫୁଟାଇବ ଗାଁର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ମୁହଁରେ । ମାଟିର ସନ୍ତାନ ତମେ—ମାଟି କୋଳକୁ ବାହୁଡ଼ ଯାଅ । ଆମରତ ଦିନକାଳ ସରି ଆସିଲା-ଏଇଠି ମରିବାକୁ ହେବ ।

ଦାମ ପଧାନ କହୁ କହୁ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇଲା । ତା'ର ଆଜ ଆପଣାର ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି ଏଇ ଦୁନିଆରେ । ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ଗାଁରେ ବି ଜାଗା ବୋଲି ବିକଟେ ନାହିଁ । ପିତୃ ଋଣତକ ଶୁଝି ନ ପାରିବାରୁ ଯେଉଁଦିନ ଗାଁ ଜମିଦାର ଘର ଡିହ ସବୁ ନିଲାମ କରି ନେଲା, ସେଇଦିନ ଦାମ ପଧାନ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିଲା କଲିକତା । ସେଇଦିନୁ ସେ କଲିକତାରେ ଦରୁଓ୍ୟାନ କାମ କରି କରି ଆସି ବୁଢ଼ା ହେଲାଣି । ଦୁନିଆର ଓଲଟ ପାଲଟ ଭିତରେ, ଏ ଭିତରେ ଗାଁଟା ବି ବିରୂପା ନଈ ଗର୍ଭରେ ମିଶି ଗଲାଣି । ତେଣୁ ତା ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବିଦେଶରେ କାଟିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବାଟ ନାହିଁ ।

ମହନା ଭାବୁ ଭାବୁ ନିଜର ଶାନ୍ତ ସ୍ନିଗ୍ଧ ପରଶ ଆଖି ପତା ଉପରେ ଅନୁଭବ କଲା । ତା ପରେ ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଖି ଦୁଇଟି ମୁଦି ହୋଇ ଆସିଲା ।

ରାତି ପାହାନ୍ତାରେ ତା ଶ୍ରମକ୍ଲାନ୍ତ ଶରୀରରେ ଟିକିଏ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କଲା । ଦେହ ହାତ ଦରଜ ଦରଜ ଲାଗିଲା । ଜର ପରି ଅନୁଭବ କଲା । ତା ପରଦିନ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ବହୁତ ବେଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଜ ଆଉ କାମକୁ ଯିବାକୁ ତାର ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପରକ୍ଷଣରେ ବାବୁର ନାଲି ଆଖି ତା ଆଖି ଆଗରେ

ଘସି ଉଠିଲା । ଦେହ କଷ୍ଟ ଦେହରେ ମାରି ସେ ଠେଲ ଠେଲ କାମକୁ ବାହାରିଲା ।

ମଦନାକୁ କାମରେ ବିଳମ୍ବ ଦେଖି ବାବୁ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା । ମଦନା ଉତ୍ତରେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । କାମରେ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ କଣ ହେବ ଯେ' ଶରୀରଟେ ରାସ୍ତା ହାଣିଛି କି ନାହିଁ, ଅଳ ପଡ଼ିଲା । ତାର ଦୁଇ ବାହୁରେ ବହୁତ କଷ୍ଟବୋଧ କଲା । ସେ କାଙ୍କଟା ଛାଡ଼ିଦେଇ ବସି ପଡ଼ିଲା ।

ବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ଗଳାରେ ପଚାରିଲା, 'କିରେ ମଦନା । ଆସରେ ଆସରେ ବସେ ପଡ଼ିଲ ।'

ମଦନା କହିଲା, 'ବାବୁ ମୋତେ କାଲି ରାତିରୁ ଜର । ଆଜି ଭାରି କଷ୍ଟ ଲାଗୁଛି । କାମ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ଦିନକ ପାଇଁ ଛୁଟି ଦିଅନ୍ତୁ ।'

ବାବୁ ନାଲି ଆଖି ଦେଖାଇ କହିଲା, 'ଢଙ୍ଗ ବେଶ କରୁଚ, ଇଚ୍ଛାର ମତ କାଜ କର୍‌ବେ—ଓସବ୍ ଆମାର କାଛେ ଚଲବେ ନା । ଛୁଟି ଆମି ଦିତେ ପାରବ ନା ।'

ବାବୁର ଏଇ ନାଲିଆଖି ଦେଖି ମଦନା ଡରିଗଲା ନାହିଁ । କାରଣ ଏଇ ଆଖି ଦୁଇଟା ସହିତ ତାର ବହୁ ଦିନରୁ ପରିଚୟ ହୋଇଛି । ସେ ଦୃଢ଼ ଗଳାରେ କହିଲା, 'ବାବୁ ଆମର ଜୀବନଟା କଣ ଗୋଡ଼ ମାଟିଠୁ ବି ହୀନ । ତମର ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ବଥେଇଲେ ପନ୍ଦରଦିନ ଛୁଟି । ଆଉ ଆମେ ଅଧମରା ହେଲେ ବି, ଦିନେ ଛୁଟି ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ । ଆପଣଙ୍କୁ ମୋତେ ଛୁଟି ଦେବାକୁ ହେବ ।'

'ଛୁଟି ଆଧ ଦିନ କି ଆଧ ଘଣ୍ଟା ବି ପାଓୟା ଯାବେନା ।'

'ଦରକାର ନାହିଁ ମୋର ଏଇ କାମ । ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଏଇ ଦୁନିଆ ଭିତରେ ଢେର କାମ ମିଳିବ ।' ଏତିକି କହି ମଦନା ଯନ୍ତ୍ରଶାଳାର ପରି କାମ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆସିଲା । ବଡ଼ ସହରର ଅଗଣିତ ଜନସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ମିଶିଗଲା । ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ନାଚିଉଠିଲା ସହରଠୁ ବହୁ ଦୂରର ଛବି ।

ତା'ର ଯେପରି ମନେହେଲା ସେ ସହର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଉଛି ବହୁ ଦୂରକୁ । ଆଉ ବହୁଦିନ ପରେ ସେଇ ଗାଁ ମାଟିର ଧୂଳିମାଳି ଭିତରେ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରିଛି ନୂଆଜୀବନର ଜୟଯାତ୍ରା ।

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ।

ମଦନା, ଧନିଆ, ଅନାଦିଆ, କାହ୍ନୁଆକୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲା । କହିଲା, 'ଭାଇମାନେ ତମମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆଜି ମୁଁ ଚାଲିଯାଉଛି, ଯେଉଁଠୁ ଦିନେ ଆସିଥିଲି ସେଇ ଅଜଣା ଅପନ୍ତରା ମୁଲକକୁ । ରାତିଦିନ ଖଟିଲି, କଣ କଲି । ପେଟକୁ ମୁଠେ ଖାଇବା, ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିବା ଆଜି ଭଲ କରି ଜୁଟିଲା ନାହିଁ । କାମ ଆଉ କାମ । ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କଳ ଆମେ । ଖଟି ଖଟି ଅଣ୍ଟା ପିଠି ନଇଁକି ଯିବ । ମାଟିପିଣ୍ଡ ତଳେ ପଡ଼ିବ । ତଥାପି ବି ମାଲିକର ତୁଣ୍ଡରେ ଆସିବନି ଆହା ବୋଲି ପଦେ କଥା । ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି କାମ । ସେଇ କାମର ପେଷଣରେ ଦଳି ହେଇଯାଉ ଆମର ଜୀବନ, ଆମର ପିଲା କବିଲା ମରନ୍ତୁ ଭୋକ ଉପାସରେ, ସେମାନଙ୍କର ଯାଏ କେତେ ଆସେ କେତେ ? ଏଇଆ ଦେଖି ଦେଖି ଆଉ ସହି ପାରିଲି ନାହିଁ, ଭାବିଲି ଚାଲିଯିବି ସେଇ ଗାଁକୁ । ସେଇଠି ଖଟିବି—ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମାଟି ହେଇ ଯେପରି ଖଟୁଛନ୍ତି ମୋର ଦେଶର କୋଟି କୋଟି ଭାଇ । ଗାଁ ମାଟିରେ ସୁନା

ଫଳାଇବ—ଝଟି ଝଟି ରକତ ଢାଳି ଦେଲେ ବି ହସ ଫୁଟାଇବ ମୋର ଦେଶର କୋଟି କୋଟି ଜନତା ମୁହଁରେ ।'

ଧନିଆ କହିଲା, 'ଏତେ ଦିନ ହେଲା ଆସିଲଣି, ଗାଁରେ ତମର ଘରଦୁଆର ଭାଙ୍ଗି ଯିବଣି—ରହିବ କେଉଁଠି ମହନା ଭାଇ ?'

'ଘର ସିନା ନ ଥିବ—କିନ୍ତୁ ପଡ଼ିରହିଥିବ ସାତପୁରୁଷର ଜାଗା ବୋଲି କିକଟେ । ତାରି ଉପରେ କୁଡ଼ିଆଟିଏ ଠିଆ କରିବି । ଗାଁରେ ମୂଲ ଲାଗିବି—ଚାଷ କରିବି । ପେଟ କ'ଣ ଅପୋଷା ରହିବରେ ଧନିଆ ! ଆମେ ମାଟିର ମଣିଷ । ଚାଲ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଫେରିଯିବା ସେଇ ଗାଆଁକୁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ରତ ହେବ ଏଇ ଗୋଟିଏ ।'

ଧନିଆ, ଅନାଦିଆ, କାହ୍ନୁଆ ସମସ୍ତେ ଭାବିଥିଲେ ସବୁଦିନ ପରି ଦୁଃଖ ସୁଖ ହେବାକୁ ବୋଧହୁଏ ଡାକିଚି ମହନାଭାଇ, କିନ୍ତୁ ମହନାଭାଇର ଏ କଥାଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଅବାକ୍ ହେଲେ । ଗାଁକୁ ଯିବା ପ୍ରସ୍ତାବଟା କାହାର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ କ'ଣ ମନକୁ ବି ଆଡ଼େଇ ହେଇ ରହିଲା । ସମସ୍ତେ କିଛି ନକହି ତୁନି ହେଇ ରହିଲେ ।

ମହନା କହିଲା, 'ମୋ କଥାଟା ଆଜି ମନକୁ ଦେନିଲା ନାହିଁ । ହଉ ଭାଇ, ପୁଣି ଦିନେ ଭାବିବ ମହନା କଥାଟା ନିଜର କେଡ଼େ ଆପଣାର । ମୋ କଥାକୁ ତମେମାନେ ଆଜି ଭୁଲ ବୁଝିଲ । କିନ୍ତୁ ମହନା ଠିକ୍ ବୁଝିଚି । ସେ ଯିବ—ଗାଁ ମାଟି ତାକୁ ଆଜି ଡାକିଲଣି । ସେ ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବି ରହି ପାରିବନାହିଁ ।

ସେଇଦିନ ରାତି ଗାଡ଼ିରେ ମହନା ଗାଁକୁ ବାହୁଡ଼ିଲା ।

× × × ×

ମହନା ଗାଁକୁ ଆସିବା କଥାଟା ଖେଳିଗଲା କ୍ଷଣିକ ଭିତରେ । ଅନେକ କଥାଟାକୁ ସତ ମଣିଲେ ବି ଆଖିରେ ନ ଦେଖିବାଯାଏ ବିଶ୍ବାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶନିଆ, ଘାଣୁଆ, ଦାମା, ଭିମା, ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଆସିଲେ । ମହନା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲା ।

ଅତୀତ ଜୀବନର ସାଥୀ କୁହ, ଗାଁର ଭାଇ କୁହ, ଘରର ପଡ଼ଶା କୁହ, ସବୁ ଏଇମାନେ—ଏଇମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ ଭରିରହିଛି ଗାଁର ପ୍ରତି ଧୂଳିକଣାରେ । ଦୀର୍ଘ ଘୃରିବର୍ଷର ବ୍ୟବଧାନ ଏଇମାନଙ୍କଠାରୁ କରିଛଡ଼ା କରି ଦେଇଥିଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ମୃତିରେ ଜାକି ଧରିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୋଟିଏ କଥା । କିରେ ମହନା ! ଏତେ ଦିନେ ଗାଁ ମନେ ପଡ଼ିଲା ? ମହନା ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଖିରୁ ଝରିପଡ଼ିଲା ଆବେଗଭରା ଅଶ୍ରୁ ।

ଗାଁର ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଘେରିଗଲେ । ମହନା ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଉଠିଲା, ଏଇ ଗାଁର ସମସ୍ତେ ଯେପରି ତା'ର—ଆଜି ସେ ଯେପରି ସମସ୍ତଙ୍କର । ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ କୁଟୁମ୍ବ । କିଏ କହେ, ତାର କେହି ନାହିଁ । ବାପା, ମା, ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ତାକୁ ଘେରି ରହିଛନ୍ତି । ବହୁ ବର୍ଷ ପରେ ଏଇମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛ୍ବସିତ ହୃଦୟର ଅନାବିଲ ସ୍ନେହ ଯେପରି ଝରି ପଡ଼ୁଛି ତା'ର ଉପରେ । ପ୍ରତିଦାନରେ ମହନା ଆଖିରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା ଖାଲି ଧାରି ଧାରି ଲୁହ ।

ଶନିଆ, ଭିମା, ଦାମା ଗାଁର ଆଜି କେତେକଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ସାତ ଦିନ ଭିତରେ ସାତପୁରୁଷର ମାଟି ଉପରେ ମହନା ନୂଆ ଘର ବସି ଉଠିଲା । ଜାଗା କୋଲି ଦି'ଗୁଣ୍ଠ । ବାପା ପୁନ ଗୁଜୁତ

ଅଭାବ ବୃପାରେ ତା' ଜୀବନ ଭିତରେ କିଛି କରି ପାରି ନ ଥିଲା । କୌଣସିମତେ ମାଟି ଚଷି ସଂସାର ଚଳେଇ ଆଖି ବୁଜିଥିଲା । ବୁଢ଼ା ବାପ ଅମଳର ଧାନ ଜମି ଥିଲା ମାଣେ ସାତ ଗୁଣ୍ଠ । ପାଞ୍ଚରେ ସାତଗୁଣ୍ଠ—ବିଲରେ ମାଣେ । ସେତିକି ଥିଲା ଜୀବନର ସମ୍ବଳ । ମହନା ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେଇ ଜମିତକ ତାର ଦାଦି ଚାଷ କରି ଖାଉଥିଲା । ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ଦାଦି ସିନା—କିନ୍ତୁ ସାତ ପରଠୁ ବି ହୀନ ।

ମହନା ଭୀମାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ମଧୁପୁର ହାଟରୁ ହଳେ ବଳଦ କିଣିଲା । ସପନ ସାହୁ ଘରୁ କାଠ ଖଣ୍ଡେ ମାଗି ଆଣି ଲଙ୍ଗଳ ତିଆରି କରେଇଲା ।

ସେଦିନ ସକାଳର ଦରହସଲ ଆଲୁଅ ମାଟି ଉପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗଉଥିଲା । ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନ ଗଛ ଗହଳି ଭିତରୁ ଝାଡ଼ି ଦେଉଥିଲା କାକର ପାଣି । ଶାନ୍ତ ଆକାଶର ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି ଦଳ ଦଳ କାଉ ରାବି ରାବି ଗଲେ କା' କା' ।

ମହନା ହଳ ନେଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଆଜି ତା'ର ପାଦ ନୂଆ ଜୀବନର ପହିଲି ପାହାଚରେ । ଗାଁ ଡେଇଁ ଦାଣ୍ଡ ଭିତରେ ରାସ୍ତାଏ ରାସ୍ତାଏ ହଳ ନେଇ ଚାଲିଲା । ସେତେବେଳକୁ ସୂର ଆଡ଼େ ଆଲୁଅ ହସୁଥିଲା ମନଖୋଲି ହସ । ଭୀମା, ଶନିଆ, ପଛରୁ ଡାକ ଛାଡ଼ିଲେ—ମହନା ଭାଇ ଟିକିଏ ରୁହ ମ—ଏତେ ତରତର, କଆଁ ଡହଉଚ । ମହନା ହଳ ଠିଆ କଲା । ଟିକିଏ ପରେ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ହେଲେ । ଦାଣ୍ଡ, ଗାଁ, ଗୋହିରୀ, ଜୋର ଡେଇଁ ହଳ ଚାଲିଲା ବିଲଆଡ଼େ । ବନ୍ଧ ଉପରକୁ ଉଠିଲାରୁ

ମହନା ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶିଲା ଦୂର ବିଲମାଳର ଛବି । କେଇଟା ହଳ ବୁଲିଲେଣି ନଗୁଟିଆ ବିଲ ଉପରେ । ମହନା ଭାବିଲା ସେ ଆଜ ଫେର ଆସିଚି ମଣିଷ ସମାଜ ଭିତରକୁ । ସେ ଆଉ କଲିକତାର କୁଲି ନୁହେଁ । ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଖଟଣୀ ଭିତରେ କୌଣସି ମତେ ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଯେଉଁଠି ଥିଲା ତାର ଭରସା—ସେ ଦିନ ଆଜ ଅପସରି ଯାଇଚି । ସେ ଫେର ଆସିଚି ଯୁଗ ମାନବ ହୋଇ । ବଞ୍ଚି ରହିବା ଭିତରେ ଜୀବନର ସ୍ୱାଦ ସେ ଖୋଜି ପାଇଚି ।

ଖଇଫୁଟା ଖରା ଝାଞ୍ଜି ଭିତରେ ଉଦୁଉଦିଆ ଦି'ପହରେ ଏଇ ବିଲମାଳ ଭିତରେ ମହନା ମାଟି ତାଡ଼ିଚି । ପୁଣି ମାଟିର ପାଗ ଦେଖି ବୁଣି ଦେଇଛି ବାହୁନ । ଖରା ଯାଇଚି—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶେଷରେ ବରଷି ଯାଇଚି ଅସରାଏ ଅସରାଏ ପାଣି । ଧାନ ସଞ୍ଚା ବାହାରିଚି – ପୁଣି ଝିର ଝିର ବରଷାର ଦାଉଧାରା ଭିତରେ ଧାନ ଗଛ ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଚି । ରୁଆ, ବେହୁଉଡ଼ା, ବଛା, ଖେଳା, ବାଲୁଙ୍ଗା କଟା ଲାଗିଚି ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ । କାମର ତାଡ଼ନାରେ ମହନା ଭୁଲି ଯାଇଚି ନିଜକୁ ।

ଶରତ ଆସିଚି । ବଉଦମାନ ହଜାଇ ଦେଇ କୁଆଁର ପୂନେଇଁ ଜହ୍ନ ହସି ଉଠିଚି । ବିଲ ପଡ଼ିଆରେ ସବୁଜ ଧାନ କ୍ଷେତରେ ପବନ ଲହରୀ କାଟି ଯାଉଚି । ଦୂରକୁ ଦିଶୁଚି, ଧରଣୀ-ରାଣୀ ସତେ ଯେପରି ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଶାଢ଼ୀ ପଣତତଳେ ଲୁଚାଇ ଦେଇଚି ତାର ସପନମିଶା ସରାଗିଆ ଲପନ ।

ହେମନ୍ତ ପାଖା ପାଖି ଧାନ କିଷା ବାହାରେ । ଶୀତ ଅଧା-ଅଧିକ ଧାନ ପାଚି ଆସେ । ଦିନ କେଇଟା ପରେ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲେ ଧାନକଟା । ସମସ୍ତେ ମାତି ଯାଆନ୍ତି ଧାନକଟାରେ—କି ନାରୀ କି ପୁରୁଷ ।

ବସନ୍ତ ଆସିଛି କୋଇଲିର କୁହୁତାନରେ ଛନ୍ଦ ମିଳାଇ । ଧରଣୀର ରଙ୍ଗ ପାଲଟିଛି ନୂଆ । ଗାଁ ଖଳାରେ ଗୃଳିଛି ଧାନ ବାଡ଼ା—ତା' ପରେ କେତେ ଅମଳ ହିସାବ କରି ଚାଷୀ ଦେଖେ ତା'ର ସାରାବର୍ଷର ପରିଶ୍ରମର ଫଳ ।

ମହନା ଦେଖିଲି ତା'ର ହାତର କରାମତିରେ ମାଟି ଉପରୁ ଦାନା ଆଉ କନା ସାରା ବରଷ ପାଇଁ କମାଇ ନେଇଛି । ଆଉ ତା'ର ବା ଅଭାବ କ'ଣ ? ସେ ଡେର ଆରାମରେ ଅଛି । ଗାଁ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଶାନ୍ତି ଆଉ ଆନନ୍ଦ ଭରି ରହିଛି—ତା ସୁଦୂର ପରବାସ ଖିରପୁରରେ ବି ନାହିଁ । ଗାଁ ପରି ସେଠି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ସ୍ନେହ, ସହଯୋଗ ନାହିଁ । ନିଜକୁ ହାତେ ମାପି ଗୃଖଣ୍ଡେ ଗୃଲିବା ସେଠିକାର ନୀତି ।

ଗାଁରୁ ଦି'କୋଶ ଛଡ଼ାରେ ଗାଁଟିଏ । ମଧୁପୁର । ବୁଧବାର, ଶନିବାର ହାଟ ବସେ । ଆଖପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧୁପୁର ହାଟ ଖୁବ୍ ଡାକ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତି ହାଟ ପାଳିରେ ବହୁତ ଲୋକ ଠୁଳ ହୁଅନ୍ତି । ଗହଳି ଗହଳିରେ ବାଟ ମିଳେନା । ଶନିବାର ପାଳି ଗୋରୁ ହାଟ ବସେ । ସେଥିପାଇଁ ବୁଧବାର ପାଳିଠୁଁ ଶନିବାର ପାଳି ବେଶି ଲୋକ ହୁଅନ୍ତି ।

ମହନା ଶନିବାର ପାଳି ଖିମାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଛି ହାଟକୁ ସଉଦା ପାଇଁ । ହାଟ ଗହଳି ଭିତରେ ମହନା ଖିମାର ହାତ ଧରି ଠେଲି ଗୃଲିଛି ।

ମହନ ଭାଇ !

କିଏ ଡାକିଲା । ମହନା ବୁଲି ପଛକୁ ଅନାଇଲା । ଦେଖିଲା ଆଗରେ ଧନିଆ । ଧନିଆ, ମହନ ଭାଇକୁ ଓଲଗି ହେଲା । ମହନା

ଆବେଗରେ ଧନଆକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ ପଚାରିଲା, କରେ, କେବେ କଲିକତାରୁ ଫେରି ଆସିଲୁ ।

ଗଲା ରବିବାର ।

କେତେଦିନ ଛୁଟି ।

ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଛୁଟି ନେଇ ଆସିଛି ମଦନା ଭାଇ ।

କରେ କଥା କଣ ? ଚାକିରିରୁ ସାହେବ ଛୁଟି ଦେଲା ନା କ'ଣ ?

ନାଁରେ ଭାଇ, ଚାକିରି ମୋତେ ଛୁଟି ଦେଇନି—ମୁଁ ଚାକିରିକୁ ଛୁଟି ଦେଇ ଆସିଛି । ବିନା ଦୋଷରେ ସାହେବ ଦିନେ ମୋତେ ଭାରି ଗାଳି ଦେଲା । ସହ୍ୟ ହେଲାନି—ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଜବାବ ଦେଇ ଚାଲି ଆସିଲି । ଯୋଉ ଚପରାସୀ ଚାକିରି । ତିରିଶ ଟଙ୍କା ଦରମା । ପେଟରୁ କାଟି କେତେଦିନ ପିଲାକବିଲାକୁ ବଞ୍ଚାଇବି ।

ଚାଲିତ ଆସିଲୁ ପୁଣି ଏଠି କରିବୁ କ'ଣ ? ଦି' ଦି'ଟା ପିଲା, ସ୍ତ୍ରୀ ଚଳିବେ କିପରି ?

କାହିଁକି ଚଷାପୁଅ ବାହୁରେ ବଳଥିଲେ ପେଟ କ'ଣ ଅପୋଷା ରହିବ । ତମେତ ପୁଣି କଲିକତା ଛାଡ଼ି ବେଶ୍ ସୁଖରେ ଅଛ । ଅନାଦିଆ ପୁଣି କଲିକତା ଛାଡ଼ି ଗାଁରେ ଛୋଟ ଦୋକାନଟିଏ କରି ବେଶ ଚଳି ଯାଉଛି ବୋଲି ଲେଖିଥିଲା ! ଏଇ ଗାଁରେ ମୋରି ପରି ଶହ ଶହ ଭାଇ ଚଳି ଯାଉଛନ୍ତି—ଆଉ ମୁଁ ଚଳି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ମଦନ କହିଲା, ଧନଆ, ଏଇପରି ମନର ବଳ ଥିଲେ ଗାଁ ମାଟିରେ ପୁଣି ତୋରି ସୁନାର ସଂସାର ହସି ଉଠିବ । ମୁଁ ଆସିଛି, ଅନାଦିଆ ଆସିଲା, ପୁଣି ତୁ ଆସିଲୁ ଏଇ ଗାଁ ମାଟିକୁ ବାହୁଡ଼ି ।

ଆମର ପରି ପୁଣି ଶହ ଶହ ଓଡ଼ିଆ ଦୂର ବିଦେଶରୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବେ ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ, ଯେଉଁଦିନ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟରେ ବାଜି ଉଠବ ଏଇ ଗାଁ ମାଟିର ଡାକ । ଦେଶର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପଡ଼ିଆ ଜମି ସୁନା ଫସଲରେ ହସି ଉଠିବ । ଅଭାବ, ଅନାଟନ, ରୋଗ, ଶୋକ ବହୁ ଦୂରକୁ ଆଡ଼େଇ ଯିବ । ପୁଣି ସେଇ ପୁରୁଣା ଦିନପରି ସୁନା ଭାରତ ହସି ଉଠିବ ।

ଧନିଆ କହିଲା, ମହନା ଭାଇ ସତେ ସେଦିନ କଣ ଆସିବ ?

ଆଉ ବେଶି ଡେରି ନାହିଁ ରେ ଧନିଆ ! ହୋଇପାରେ ସେ ଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲାଣି । କୃଷି ଅଭାବରୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଏକର ଜମି ରହିଚି ପଡ଼ିଆ, ଦେଶରେ ଲାଗି ରହିଚି ଚିରଦିନ ଅଭାବ, ଅନାଟନ । ଯୋଗି ମରୁଡ଼ି ଭୋକ ଉପାସରେ ଗାଁରେ ଉଠୁଚି ବୁକୁଫଟା କରୁଣ ଚିତ୍କାର । ଆମମାନଙ୍କୁ ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆମରି ଆଦର୍ଶରେ ଦୂର ବିଦେଶୀ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ହେବ । ତେବେ ଯାଇଁ ଏଇ ଗାଁ ମାଟି ସରଗର ଫୁଲ ପରି ହେବ ସରସ, ମନୋହର ।

ଉତ୍ସର୍ଗ

ସୁଷମା,

କ'ଣ ?

ଗୋଟିଏ କଥା ।

କହୁ ନାହାନ୍ତ ।

କହନ୍ତୁ ତା ପୂର୍ବରୁ ତୁମେ କୁହ, ମୋ କଥାଟି ଆଜ କାଟି ଦେବ ନାହିଁ ।

କେବେ ତ ତମ କଥାର ବାହାରେ ଆସିନ-ଆଜ ପୁଣି ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକ ?

କହିବ କହିବ ବୋଲ ବହୁଦିନ ଅତୀତ ହୋଇ ଗଲଣି । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଆମର ବିବାହିତ ଜୀବନର ସାତୋଟି ବରଷ ହସାଇ କନ୍ଦାଇ ମୁହଁକୁ ଲୁଚେଇଲଣି ଅତୀତର ଓଢ଼ଣା ତଳେ । ସମୟର ଅବାଧ ଗତିରେ ଆଜ କଥା କାଲକୁ ଯାଉଛି ବଦଳି— ଗତ କାଲ ଯା' ଥିଲ ସ୍ୱପ୍ନ, କଳ୍ପନା; ଆଜ ପୁଣି ତା ବାସ୍ତବରେ ରୂପ ନେଲଣି । ଆଉ ଭିତରେ ଆମ ଜୀବନ ବସନ୍ତର ପବନରୁ ମଳୟ ବହି ଗଲଣି । ସେହି ମଳୟର ଶୀତଳ ସୁରଭି ରୂପରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେଲଣି ତମ କୋଳରେ ଗୋଟିଏ ନବଜାତ ଶିଶୁ । ତାକୁ ଆଜ ପାଞ୍ଚ ବରଷ । ମାତୃତ୍ୱର ସ୍ନେହ ନେଇ ତମେ ତାକୁ ମଣିଷ କରିବାକୁ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ । ମୁଁ ବି ସେହିପରି ରୋଗୀ ସେବାରେ ପାଉନାହିଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଅବସର । ପହିଲୁ ବିବାହିତ ଜୀବନର ସ୍ୱପ୍ନ, ମୋହ ଦୂରେଇ ଗଲଣି । ତମେ ଗୋଟିକୁ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ସେବାନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ । ତଥାପି ଏଠି ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁନ ।

ତେବେ ଗୃଲୁନା କଟ୍ଟୁଡନ ବାହାରେ କଟାଇ ଆସିବା । ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବି ହେବ । ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତମ ମନର ବି...............

ନାଁ ସୁଷମା, ମୁଁ ଗୃହୁଁଛି ଫେରିଯିବାକୁ ମୋର ସେଇ ଶାନ୍ତ ସୁନିର୍ମଳ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା ଗାଁ ଭୂଇଁକୁ । ସେଇଠି ହୁଏତ ମୋ ଜୀବନର ଶାନ୍ତି ଫେରି ପାଇବି ।

ଡାକ୍ତର ତମେ ! କଟକ ସହରରେ ତମର ବେଶ ଖ୍ୟାତି ହେଲଣି । ଗାଁକୁ ଫେରିଗଲେ ଏଇ ଧନ, ମାନ, ଗୌରବ କଣ ଆଉ ଫେରି ପାଇବ ?

ଭୁଲ କହୁଚ ସୁଷମା ! ଡାକ୍ତର ମୁଁ ନୁହେଁ । ଏ ସହରରେ ଅଛନ୍ତି ଶହ ଶହ ଡାକ୍ତର ମୋଠୁ ବଳି-କିନ୍ତୁ ସେଠି ନାହିଁ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଡାକ୍ତର । ସେଠିକା ଲୋକଗୁଡ଼ା ମରନ୍ତି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗଦା ଗଦା ପୋକ ମାଛି ପରି । ସେଇଠିକି ଗଲେ ହୁଏତ ଡାକ୍ତର ବୋଲି ମୁଁ କହି ପାରିବି । ମାନ, ଗୌରବ ଏ ସହରଠାରୁ ସେଠି ବେଶି ମିଳିବ ସୁଷୀ—ଖାଲି ମିଳିବ ନାହିଁ ଧନ । ସାତୋଟି ବରଷ ଏଇ ସହରରେ କଟିଗଲା । ବାପା ଡାକ୍ତରୀ ପଢ଼ାଇଲା-ବେଳେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ଥିଲା, ମୁଁ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବି—ଆଉ ନିଜକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେବି ଗାଁ ଭୂଇଁର କର୍ମ ବେଦୀମୂଳେ । କିନ୍ତୁ କାଳ ସ୍ରୋତରେ ବାପା ହଜିଗଲେ କୁଆଡ଼େ । ତମ ବାପାଙ୍କ ସୌଜ-ନ୍ୟରେ ମୁଁ ଏମ୍. ବି. ବି. ଏସ୍ ପାଶ କଲି ।

ତାପରେ ତମରି ହାତଧରି ବାଛି ନେଲି ଜୀବନର ସାଥୀ । ମୋ ଜୀବନ ବିକାଶ ହେଉଚି ବାପାଙ୍କର ଅଯାଚିତ ଦାନ ଆଉ ଅନୁରାଗରେ । ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚି ମୋତେ ତୁମରି ସ୍ନେହ, ଆଉ,

ପ୍ରଗାଢ଼ ସନ୍ଧ୍ୟା । ବଡ଼ଲୋକ ଝିଅ ହୋଇ ମୋ ପରି ଗରିବଙ୍କୁ ତମେ ଦିନେ ଆପଣାର କରିଚ—ଜୀବନକୁ ସରସ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ରାତିଦିନ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ତପସ୍ୟା କରି ଆସିଚ । ତମ ଋଣ ମୁଁ ଜୀବନରେ ଶୁଝି ପାରିବିନି ସୁଷୀ !

ତଥାପି ସୁଷୀ, କାଲି କାଗଜରେ ଯେତେବେଳେ ପଢ଼ିଲି ଆମ ଗାଁରେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଲାଗି ରହିଚି ଅନବରତ । ସେହି ଅନ୍ଧାରି ମୁଲକରେ ନାହିଁ ଡାକ୍ତର, ବଇଦ, କବିରାଜ । ଚିକିତ୍ସା ଅଭାବରୁ ମରୁଛନ୍ତି ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ । ସେତିକବେଳେ ବାପାଙ୍କର କଥା କେଇପଦ ଯେପରି ଗୁରୁ-ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବାଜି ଉଠିଲା, ରମେଶ ସହର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆ ଏଇ ଗାଁ ମାଟିକି—ଚାହିଁବା ଥରେ ତୋର କାଙ୍ଗାଳ ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କୁ । ସହରରେ ଅଛନ୍ତି ବଡ଼ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର—ସେଠି ରୋଗ ହେଲା, ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଠି ପିଲାଟିକି ଜର ଟିକେ ହେଲେ ମାଆର ଆଖି ଲୋତକ ବନ୍ୟାରେ ଭାସିଯାଏ—ନିଦ ଆସେନା । ରାତି ଦିନ ତା'ର ସେବାକରି ହୁଏତ ସେ ଦିନେ ସେଇ ଜରରେ ପଡ଼େ । ଜୀବନ ଥାଇ ଗାଁର ଲୋକେ ମରନ୍ତି । ଜୀବନ ନଥାଇ ବି ସହରରେ ଲୋକେ ଔଷଧ ପିଅନ୍ତି ।

ଏଇଆ ଦେଖି ଦେଖି ତୋର ମରୁ ହୃଦୟରେ ଟିକିଏ ଝରଣାର ସ୍ରୋତ ବହି ଯାଉନାହିଁ । ବାପାଙ୍କର ଏଇଟା ହୃଦୟର କଥା ସୁଷୀ । ମୁଁ ଆଉ ଏଠି ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଯିବି ସେଇ ଗାଁ ଭୂଇଁକି । ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ଫେରାଇ ଆଣିବି ମୋର ଶହ ଶହ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କି । ତାଙ୍କର ସେବାରେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବି । ସାରା ଗାଁଟା ହେବ ମୋର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର । ତମେ ମୋ ପାଖେ ପାଖେ

ଥାଇ ଦେବ ପ୍ରେରଣା । ମୁଁ ସବୁଦିନ ଲାଗିବ ଗାଁର ଭାଇ ଭଉ-ଣୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଫୁଟାଇବାକୁ ଟିକିଏ ହସ । ତେବେ ଯାଇ ବାପାଙ୍କ ହୃଦୟ ପର ପାରରେ ଶାନ୍ତି ଲଭିବ । ପାରିବ ସୁଷି ?

ସୁଷମା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଟିକିଏ ଭାବିଲା । ବାପା ମା'ଙ୍କର ସେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝିଅ । ତା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି । ତାର ଶିକ୍ଷକରୂପେ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦି'ଘଣ୍ଟା ପଢ଼ାଇବାକୁ ଦିନେ ଏ ଘରେ ପାଦ ଦେଇଥିଲା ରମେଶ । ତାଙ୍କର ମଧୁର ବ୍ୟବହାର, ସରଳତାରେ ବାପା ତାଙ୍କପ୍ରତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲି । ଭୟ ଭକ୍ତି ମଧ ଥିଲା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ । ମେଡ଼ିକାଲ କଲେଜରେ ପଢୁଥିବାବେଳେ ବାପା ତାଙ୍କର ଆଖି ବୁଜିଲେ । ମା' ଆଗରୁ ମରିଥିଲେ । ଘର ତାଙ୍କର ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । ବାପାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦରେ ରମେଶ ବାବୁ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାପା ତାଙ୍କର ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଲେ । ସେତିକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ଦିନେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଝିଅଦେଇ ତାଙ୍କୁ ପୁଅ ରୂପରେ ପାଇଲେ । ବିବାହ ପରେ ଥରେ ଗାଁକୁ ଯିବା ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଥିଲେ ରମେଶ ବାବୁ । ସେତେବେଳେ ବାପା ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ, 'ଏ କ'ଣ ତମର ଘର ନୁହେଁ — ମୋର ବା କିଏ ଅଛି ।' ଆଜି ପୁଣି ସେ କଣ ଛାଡ଼ିବେ । ଆଉ ବି ତାଙ୍କର ତ ନିଜର ହୋଇ କେହି ନାହାନ୍ତି ଗାଁରେ । ଅଛନ୍ତି ଦି'ଦାଦା । ସେମାନେ ପୁଣି ଅଲଗା । ଏତେଦିନ ପରେ ସେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଏଇ ସହର ଛାଡ଼ି ନିପଟ ମଫସଲରେ କଣ ଚଳି ପାରିବ ? ମନର ଭାବ ଗୋପନ ରଖି କହିଲା, 'ବାପା

ବୋଉ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ ଅମତ ହେବିନି—ଆଗେ ତାଙ୍କ ମତ ନିଅ ।

ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ମତ ନେଇ ସାରିଛି ସୁଷି । ସେମାନେ ଦିନ କେତେକ ପାଇଁ ବୁଲି ଆସିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଇଛନ୍ତି— ତୁମରି ମତ ଖାଲି ଲୋଡ଼ା । ମୁଁ ଜାଣେ ସୁଷମା ତମେ ମୋ କଥାରେ ଅରାଜି ହେବ ନାହିଁ । ଗାଁର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟରାଜି କେତେ ସୁନ୍ଦର—ଗାଁର ଲୋକେ କେତେ ନିରୀହ, ଶାନ୍ତ, ସରଳ—ସେ ସବୁରି ନିକଟରେ ଆସିଲେ ତମେ ଭୁଲିଯିବ ଏଇ ସହରର ଜାଲମାଟି, ବଡ଼କୋଠା । ଥରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର କରି ଦେଖ, ସେମାନେ ତମକୁ କିପରି ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି ।

ବାପା ବୋଉ ଯେତେବେଳେ ମତ ଦେଇ ସାରିଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ସୁଷମା ସ୍ୱାମୀର କଥାରେ ଆରାଜି ହେବାର ଉପାୟ ଖୋଜି ପାଇଲା ନାହିଁ । ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ କହିଲା, 'ସ୍ୱାମୀର କଥାରେ ବାହାରି ଯିବାର ଶକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀର କାହିଁ—ମୁଁ ଯିବି ।'

ରମେଶ ସୁଷମାର ହାତଧରି ସଗର୍ବରେ କହିଲା, 'ସୁଷମା ତମେ କେତେ ମହତ ।'

× × × × ×

ରମେଶ ଗାଁରେ ପାଦ ଦେଲା ଦିନୁ ଲୋକ ଗହଳରେ ଘର ପୂରି ଉଠିଛି । ରୋଗୀ ସେବାରେ ତାକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ନାହିଁ ଅବସର । ସୁଷମା ନୂଆ ଘରଟିକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ସଜାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଯେଉଁ ଘରେ ଦିନେ ନୀରବତା ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା—ସେଠି ଆଜି କୋଳାହଳରେ ଫାଟି ପଡ଼ୁଛି ।

ଗାଁ ଗୋଟାକଯାକର ବହୁ ଝିଅ ଆସୁଛନ୍ତି ଟିକିଏ ଦେଖି- ବାକୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ବଂଶର କୁଳବଧୂକୁ । କ୍ଷଣିକର ପରିଚୟ,

ହିଁପଦ କଥାରେ ସୁଷମା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପଣାର କରିଚି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ସୁଷମାର ପ୍ରଶଂସା । ଆହା ସରଗର-ଶିଖା ଯେପରି ତଳେ ହୋଇଛି ପଞ୍ଚନାୟକ ଘରେ ।

ରମେଶ ଆଜ ଗାଁ ଗୋଟାକର ଧାପ । ନିଜେ ଜଳ ପୋଡ଼ି ସେ ଅପରକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଗାଁରେ ମ୍ୟାଲେରିଆରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶିଖା ଲୁଟିଚି । ବୁଢ଼ାମାନେ ଅସ୍ଥି କଙ୍କାଳସାର—ଗାଁର ଯୁବକଙ୍କ ଦେହରେ ରକ୍ତ ନାହିଁ, ଶୀର୍ଣ୍ଣତନୁ, ଦୁର୍ବଳ ଦେହ, ପିଲାମାନଙ୍କର ପେଳେଇ ପେଟ, ହାତ ଗୋଡ଼ ସଳିତା ପରି—ଆଖି ରକ୍ତହୀନ, ବିଷଣ୍ଣବଦନ । ପଲ୍ଲୀବଧୂ ଲଳନା ମୁହଁରେ ହସ ନାହିଁ, ରୋଗ ଖାଇଚି ରୂପର ସମ୍ଭାର, ଆଖିର ଧାରେ ଧାରେ ଝରି ପଡ଼ୁଛି ବେଦନାର ବାରି । ଗାଁ ଗୋଟାକଯାକ ଖାଁ ଖାଁ—ଯେପରି ମେରୁଦଣ୍ଡ ଯାଇଛି ଭାଙ୍ଗି ।

ରମେଶ ଘର ଘର ବୁଲି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଔଷଧ ଦିଏ—ବଦଳରେ ସେ ପଇସା ନିଏନା । କୁହେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଭଲ ହୋଇଯିବ—ତମର ଏଇ କରୁଣଭରା ମୁହଁରେ ଯୋଉଦିନ ହସ ଫୁଟିବ—ସେଇଦିନ ମୁଁ ପଇସା ନେବି, ଆଜ ନୁହେଁ । ସମସ୍ତେ ରମେଶ କଥା ଶୁଣି ଅବାକ୍ ହୁଅନ୍ତି । ଭାବନ୍ତି କାଲିକା ପିଲାଟା ଏଇ ରମେଶ—ଏହାଠି ପୁଣି ଏତେ ଗୁଣ । ଏତେ ପୁଅ ଅଛନ୍ତି ଏଇ ଗାଁରେ—ରମେଶ ପରି ସରଳ ହୃଦୟ, ମଧୁର ବଚନ କାହିଁ କାହାଠିତ ନାହିଁ ।

ତାର ଉଦ୍ୟମରେ ଗାଁର ତରୁଣମାନଙ୍କର ଆଳସ୍ୟ ଭାଙ୍ଗେ । ରାସ୍ତା ଘାଟରୁ ଅଳିଆ, ଆବର୍ଜନା, ପୋଖରୀର ପଙ୍କଦଳ ସଫା ହୁଏ । କ୍ରମଶ ଗାଁଟିରୁ ମ୍ୟାଲେରିଆର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ କମି ଆସେ । ପରିବାର

ପରିବାର ଭିତରେ ଶାନ୍ତି ଆସେ ଫେରି । ରମେଶର ଆପ୍ରାଣ ସେବା ଯତ୍ନରେ ଗାଁଟି ନବଜୀବନ ଲଭ କରେ ।

କେଇଟା ଦିନ ପରେ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଡାକ୍ତରଖାନା ବସେ । ରମେଶ ଡାକ୍ତର ନିଜ ଗାଁର—ପୁଣି ଆଖ ପାଖ ଦଶଖଣ୍ଡି ଗାଁର । ରମେଶର ସୁନାମ ଶତ ମୁଖରେ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠେ । ଗାଁ ଗାଁ ବ୍ୟାପିଯାଏ ।

କିଛିଦିନ ପାଇଁ ସେ ଶାଶୁ ଶଶୁରଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ଗାଁକୁ ଆସିଥିଲା ସିନା—କିନ୍ତୁ ଆଜି ଦେଖୁଛି ତା ପକ୍ଷରେ ଗାଁ ଛାଡ଼ିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏଇ ଗାଁଟି—ଏହାର ଲୋକେ କେତେ ସରଳ, ଉଦାର ପୁଣି ଧର୍ମ ପରାୟଣ । ଋତୁ ଋତୁଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ଏଠି ନୂଆ ବେଶ ଧରେ । ସରଗର ଶୋଭାଫୁଲ ଝରିପଡ଼େ ଏଇ ଗାଁରେ । ଘେରିଆଡ଼େ ବସ୍ତିର ସବୁଜ କ୍ଷେତ । ତା'ରି ଭିତରୁ ଭାସିଆସେ ମାଟି ମାନବର ଗୀତ । ସେ ଗୀତର ଭାବରେ ଯେପରି ଫୁଟିଉଠେ, ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନଯାତ୍ରା ଏଇ ମାଟି ଉପରେ···ଏଇ ମାଟିର ସରଗରେ ଲାଗି ରହିଛି ଆମ ହସଖେଳର ସଂସାର—ଏଇ ମାଟି ଦୟା କଲେ ଆମର ରାଜା ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଖାତିର ନାହିଁ—ତେଣୁ ଆସ ସମସ୍ତେ ମାଟି ମାଆ କୋଳରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇ ଗାଇବା ନୂଆ ଜୀବନର ଗାନ ।

ସେଇ ଗୀତରେ କେତେ ଆନ୍ତରିକତା ଭରି ରହିଥାଏ ଏଇ ମାଟିପ୍ରତି । ସେହି ଗୀତର ପ୍ରେରଣା ହୃଦୟରେ ବାଜି ଉଠେ ବାରବାର । ଯେପରି ମନେହୁଏ ସରଗ ରୂପ ଓଲଇଚି ଏଇ ଗାଁରେ—ସରଗର ଦେବତା ଜୀଇ ରହିଛନ୍ତି ଏଇ ସରଳ ନିରୀହ କୃଷକ ସମାଜ ପ୍ରାଣରେ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ କଟିଯାଏ ।

ସେଦିନ ସକାଳେ କାହିଁକି ଅନାହୂତ ବସନ୍ତକୁ ଜର ଆସିଲା । ସୁଷମାର ସଜଫୁଲ ପରି ହସ ହସ ମୁହଁଟି କ୍ଷଣିକରେ ବିଷାଦରେ ଭରିଗଲା । ରମେଶ କହିଲା, 'ସୁଷୀ ଗାଁରେ ଘର କରି ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଜର ଟିକେ ଦେଖି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଚ ।' ଛି……ମୁଁ ଔଷଧ ଦେଇଚି । ଦି'ଦିନ ପରେ ଜର ଛାଡ଼ି ଯିବ ଯେ । ତଥାପି ସୁଷମାର ମାତୃ ହୃଦୟ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।'

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ନଅ ଦିନ କଟିଗଲା । ବସନ୍ତକୁ ଜର ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜରର ବିଷ ଗ୍ରସିତ ବସନ୍ତ ଠେଇଁ—ସହଜରେ ଛାଡ଼ୁନି । ରମେଶ ରାତିଦିନ ଜଗି ରହି ବସନ୍ତର କରେ ଚିକିତ୍ସା । ସୁଷମା କରେ ସେବା ।

ଦିନଗୁଡ଼ା ବିତିଯାଏ ।

ସେଦିନ ସକାଳ ବଡ଼ ଅଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆସିଲା । କୋଟି କୋଟି ଜୀବନର ଉଦୟରୁ ହେବାକ୍ଷଣି ଗୋଟିଏ ଜୀବନର ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସୁଷମା ଢଳି ପଡ଼ିଲା ତଳେ । ରମେଶ ହାତରୁ ଔଷଧ ପାତ୍ର ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଗାଁରେ ପାଦ ଦେଲାଦିନୁ ଶହ ଶହ ରୋଗୀଙ୍କୁ ସେ ଭଲ କରିଚି—କୌଣସି ବେମାର କଡ଼ରେ ସେ ହାରି ମାନିନି । ଏତେଦିନେ ଆଜ ତା'ର ପ୍ରଥମ ପରାଜୟ ଘଟିଲା ।

ସୁଷମା ଆଖିରେ ଲୁହ ଧାର ଶୁଖେନା । ନିଜେ ଖାଏନା—ପିଏନା । ଭଲ କରି ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧେନା । ନିଜପ୍ରତି ନିଜେ ଅଯତ୍ନ କରେ । ତାର ଅଭିମାନ ରମେଶ ପ୍ରତି, ତାରି ପାଇଁ ବସନ୍ତ ତାର କୋଳ ଛାଡ଼ି ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଇଚି । ସହରରେ ଥିଲେ ପୁଅ ତା'ର

ମରି ନ ଥାନ୍ତା——ଏଇ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଗାଇଜରେ ପାଦ ଦେଇ ଜାଣୁ ଜାଣୁ ପୁଅକୁ ତାର ଠେଲି ଦେଇଚି ମରଣର ଅତଳ ଗହ୍ୱରକୁ ।

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସୁଷମା ଆସି ରମେଶ ପାଦତଳେ ଲୋଟି ପଡ଼ି କହିଲା, 'ଆଉ ମୁ ଏଠି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ।'

ରମେଶ ସୁଷମାର ହାତଧରି କୋଳକୁ ଟାଣି ନେଲା । ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛୁ ପୋଛୁ କହିଲା, ସୁଷି ! ଦୁନିଆରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଏଇ ଦୁଃଖକୁ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଭଗବାନ ଦିନେ ତମ କୋଳରେ ତୋଳି ଦେଇଥିଲେ ସରଗର ଫୁଲ । ଝଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ଅକାଳରେ—ସେବ ସେହି ଅଦୃଶ୍ୟ ହାତର କରାମତି । ଯିବା ଆସିବା, ଫୁଟି ଝଡ଼ିବା—ଲାଗି ରହିଚି, ଲାଗିଥିବ ଚିରନ୍ତନ । ସବୁ ଭୁଲିଯାଅ । ଏଇ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କର ମମତା ଏତେ ବେଶି ହେଲାଣି ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ଆଉ ମନ ହେଉନାହିଁ ।

ନାଁ ନାଁ ଏ ରେଗ 'ଗାଇଜରେ ଜାଣୁ ଜାଣୁ ବସନ୍ତ ମୋର ମଲାଣି । ତାର କାନ୍ଦ ଭାସି ବୁଲୁଚି ଗଗନ ପବନରେ । ଆଉ ଏଠି ରହିବି ନାହିଁ । ଏ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ହେବ ।

ଭୁଲି ତମେ ଅବୁଝା ହେଉଚ ସୁଷମା ! ପାଠ ପଢ଼ିଚ—ଶିକ୍ଷିତା ନାରୀ । ଏଇ ଗାଁରେ ତୋର ପରି ଶହ ଶହ ମାଆ ଅଛନ୍ତି । ବସନ୍ତ ପରି ତାଙ୍କ କୋଳରେ ହସି ଉଠୁଚି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ । ଏଇ ଗାଁରେ ଚିକିତ୍ସା ଅଭାବରୁ କେତେ ମାତୃହୃଦୟ ଅକାଳରେ ଖାଲିହୁଏ—ତାର ହିସାବ ରଖେ କିଏ ? ତଥାପି ସେମାନେ ଅଛନ୍ତି, ଏଇ ଗାଁରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି । ସହରରେ ଥିଲେ ପୁଅ ତୋର,

ବଞ୍ଚିଥାନ୍ତା, ଏ ତୋର ଭୁଲ ଧାରଣା ସୁଷମା । ସମସ୍ତେ ମରିବା ସହରରେ, ପୁଣି ଏଇ ଗାଁରେ, ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ କୋଣରେ ଥିଲେ ବି ।

ବସନ୍ତ ଚାଲିଗଲା । ସେ କା'ର କଣ ! ତଥାପି ଏଇ ଗାଁ ଗୋଟାକ ଲୋକ ଛୁଟି ଆସିଥିଲେ ଆମକୁ ପ୍ରବୋଧ ଦେବାକୁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରୁ ଝରି ପଡୁଥିଲା ଧାର ଧାର ଲୁହ । ଏଠି ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ, ସେଠ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ । ସେଠି ମରି-ଗଲେ ବି କେହି ଟିକେ ପଚାରିବେ ନାହିଁ । ସହର, ଗାଁ ଭିତରେ କେତେ ତଫାତ୍ ଦେଖୁଚ ସୁଷମା । ଆଉ କିଛି ଦିନ ଏଠି ରହିବା, କୁଆଡ଼େ ଯିବା । ଏ କଣ ଆମର ଘର ନୁହେଁ । ନାଗର ସ୍ୱାମୀ ଘରଠୁ ପବିତ୍ର ଜାଗା ଆଉ କେଉଁଠି ଅଛି !

କେତେ ବୁଝାଇ ରମେଶ ସେଦିନ ସୁଷମାକୁ ଶାନ୍ତ ବାଟକୁ ଫେରେଇ ଆଣିଲା ।

ଦେଢ଼ମାସ ପରେ ସୁଷମା ପୁତ୍ରଶୋକ ଏବେ ବି ଭୁଲି ପାରୁନାହିଁ । କର୍ମ କୋଳାହଳ ଭିତରେ ବି ଛପି ଛପି ଆସେ ତାର ହସ ହସ ମୁହଁଟି । କାନପାଖରେ ବାଜିଉଠେ ତାର ଦବେଟି କଥା କେଇପଦ । ସୁଷମା ମନଟା କ୍ଷଣିକରେ ପାଗଳ ହୋଇ ଉଠେ । ମନ ପାଗଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଖିରୁ ଝରେ ଲୁହ ।

ସେଦିନ ପୁନେଇଁ । ଆକାଶରେ ଜହ୍ନ ହସି ଉଠିଲାଣି । ପବନରେ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ଜୋଛନାର ଲହଡ଼ି ବାଜିଉଠୁଚି ଧରଣୀ ବକ୍ଷରେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଫେରି ରମେଶ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଡାକିଲା, ସୁଷମା, ସୁଷମା ! ସୁଷମା ରୋଷେଇଘରୁ ଦଉଡ଼ିଆସି ପଚାରିଲା, କାହିଁକି ଡାକିଲେ । ରମେଶ ଅସ୍ଥିର ଗଳାରେ

କହିଲା, ମୋ ଦେହଟା କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗୁନି, ବିଛଣା ପାରିଦେଲ । ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନିଏ । ସୁଷମା କାଳ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ବିଛଣା ପାରି ଦେଲା । ରମେଶ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ସ୍ୱାମୀ କଡ଼ରେ ସୁଷମା ବସି ପଡ଼ିଲା । ଦେହରେ ହାତମାରି ଦେଖିଲା ଅସମ୍ଭବ ତାତି । ଭାବିଲା, ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜରଛଡ଼ା କିଛି ନୁହେଁ । ତା ମନଟା ଖାଲି ପାପ ଛୁଇଁଲା । ଏଇ ଜରରେ କାଲି ପରି ତାର ପୁଅ ହଜିଗଲା—ପୁଣି ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଜର ଛୁଟି ଆସିଚି ସ୍ୱାମୀ କଡ଼କୁ । ଭାବନାରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲା ତାର ମନ—ଆଖିରୁ ଝରି ଆସିଲା ଲୁହ ।

ରମେଶ ଡାକିଲା, ସୁଷମା !

ସୁଷମା ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ ଚାହିଁଲା ।

କାନ୍ଦୁଚ କାଁ ! ମୁଁ ଭଲ ହୋଇଯିବି ଯେ । ସାମାନ୍ୟ ଟିକେ ସର୍ଦ୍ଦି ଜର । ଭୟର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ ।

ସୁଷମା କରୁଣଭରା କଣ୍ଠରେ କହିଲା, ମତେ ଭୁଲି ବୁଝୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ମୋତେ କଣ ପର ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ।

ରମେଶ ଅନୁଭବ କଲା ସୁଷମା ବସନ୍ତ ଅଭାବର ଦୁଃଖ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଖାଇ ରହିଚି । ଆଜି ତାକୁ ଆଉ ଭୁଲାଇ ପାରିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ଖାଲି ମନ ଭୁଲାଇ ସବୁ କହିଲା, ଛି ସୁଷମା ! ଏ କଣ କହୁଚ, ତୁମକୁ ଯଦି ମୁଁ ପରବୋଲି ଭାବିବି ତେବେ ବଞ୍ଚି ପାରିବିନି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ । ମୁଁ ଚାହେଁ ତମେ ପାଖେ ପାଖେ ଥିବ ଚିରଦିନ ଛାଇପରି ।

ଯଦି ମୋତେ ପର ବୋଲି ଭାବୁ ନଥାନ୍ତି—ତେବେ ମୋର ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ ଏଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଚାଲନ୍ତୁ, କିଛିଦିନ ପାଇଁ

ପୁଣି ସହରକୁ ଚାଲିଯିବା । ତେବେ ଯାଇଁ ମୋତେ ସବୁ ଦୁଃଶ୍ଚିନ୍ତାରୁ ଛୁଟି ମିଳିବ । ଏଇ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଗାଈଁରେ ବଞ୍ଚି ରହିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟକର । ଜଣକୁ ହରାଇଲି—ସେ ଦୁଃଖ ନ ଲିଭୁଣୁ ପୁଣି ତମେ ପଡ଼ିଲଣି ଜରରେ । ମୋ ମନଟା ଖାଲି ଭୟରେ ଛୁଉଁଛି । ମୁଁ ଏଠି ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । କୁହନ୍ତୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ ରଖିବେ ନାହିଁ ? ସୁଷମା ରମେଶ ହାତ ଧରି କହୁ କହୁ କାନ୍ଦି ପକାଇଲା ।

ରମେଶ ଅନୁଭବ କଲା ସୁଷମାର ଦୁଃଖ । କେଡ଼େ ନିରୀହା, ପୁଣି ସରଳା ତାର ଏଇ ସୁଷମା । ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦରୁ ସେ ଭଲ ପାଇଛି—ସ୍ନେହ ଦେଇ ମଣିଷ କରିଛି । ପୁଣି ଦିନେ ହାତ ଧରି ଚାଲିଛି ସଂସାରର ଅସରନ୍ତି ଚଲା ବାଟରେ । ପୁତ୍ର ବିୟୋଗରେ ତା ମନରୁ ଅଶାନ୍ତ-ଝଡ଼ ଏବେ ବି ଥମି ନାହିଁ । ତାର ଅନୁରୋଧ କାଟିବା ଆଜି ରମେଶ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ତା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି କହିଲା, ସୁଷମା, ଏ ଗାଁରେ ବହୁତ କାମ ବାକି ଅଛି । ମ୍ୟାଲେରିଆର ଦାଉ ଏବେ ବି କମି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ଡାକ୍ତରଖାନା ଭାଙ୍ଗି ଯିବ । ପୁଣି ଚିକିତ୍ସା ଅଭାବରୁ ମରିବେ ଗଦା ଗଦା । ଏତେ ଦିନର ପରିଶ୍ରମ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିବ । ଏତିକି ଦୁଃଖ ମୋର ସୁଷମା । ତେବେ ଆଜି ଦେଖୁଛି ମୋ ଦୁଃଖଠୁ ତମ ଦୁଃଖ ବହୁଗୁଣରେ ବେଶି । ଦେହ ଭଲ ହେଲେ ତମରି ଅନୁରୋଧ ରଖି ପୁଣି ମୁଁ ଫେରିଯିବି ସୁଷମା ! ତମ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଝରାଇ ଭଲ କାମ କିଛି କରିପାରିବି ନାହିଁ ।

କହୁ କହୁ ରମେଶର ଆଖି ଅଶ୍ରୁସିକ୍ତ ହେଲା ।

ପାଞ୍ଚଦିନ ପରେ ରମେଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଗଲା । ସୁଷମାର ସେଇ ଏକା ଜିଦ୍—ଯିବା, ଆଉ ଏଠି ରହିବ ନାହିଁ । ରମେଶ ଯେତେ ବୁଝାଇଲା, ସୁଷମା, ଏ ଗାଁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଯିବା ! ଆଉ ଭିତରେ ଖୋଜି ପାଇଚି ଜୀବନର କଳ୍ପିତ ଶାନ୍ତି—ଶହଶହ ଦୀନ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ସେବା କରି ତାଙ୍କରି ପାଖେ ପାଖେ ଆସିଚି । ସବୁବେଳେ ବୁଝିଛି ତାଙ୍କର ମନର କଥା । ଗରିବ ଭାଇ, ପୁଣି ସରଳତାର ଉତ୍ସ ଏଇ ଗାଁ ଭୂଇଁ ଛାଡ଼ି ସହରର ସେଇ ମିଥ୍ୟା ଆବରଣ ତଳେ ନିଜକୁ ଛପାଇବାକୁ ଆଉ ଭଲ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏଇଠି ରହିବା ।

ରମେଶ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ସୁଷମା ବୁଝେନା । ଖାଲି ଅବୁଝା ପିଲାଙ୍କ ପରି କୁହେ, କେବେ ଯିବା—ଆଉ କାନ୍ଦେ ।

ସୁଷମାର ଜିଦ୍ ରହିଲା । ଆସନ୍ତା ରବିବାର ରମେଶ ଗାଁ ଛାଡ଼ି କଟକ ଫେରି ଯିବାର ସ୍ଥିର କଲା । ଡାକ୍ତରବାବୁ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଥିବା କଥା କ୍ଷଣିକରେ ଗାଁସାରା ବ୍ୟାପିଗଲା ।

ଆଜି ରବିବାର । ରାତିରୁ ସବୁ ଜିନିଷ ସଜଡ଼ା ସରିଥିଲା । ଭୋର ହେବାକ୍ଷଣି ରମେଶ କହିଲା, ସୁଷମା, ଶୀଘ୍ର କାମ ସାରିଦିଅ, ବଳଦ ଗାଡ଼ି ଆସିଗଲାଣି ।

ଟିକିଏ ପରେ ନୂଆ ଆଲୁଅ ବିଛୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କାଉ ଗୁଡ଼ାକ କା' କା' ଡାକ ଛାଡ଼ି ସରଗ ଦରିଆରେ ତରଙ୍ଗ କାଟି ଗଲେ । ସକାଳ ହେବାକ୍ଷଣି ଗାଁର ଛୋଟ ପିଲାଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ରମେଶର ଘର ସାମନାରେ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲେ । ସୁଷମା ଦେଖିଲା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ପୂରି ରହିଚି ଲୁହ, ଆଉ ଆକୁଳ ଆବେଦନ । ଡାକ୍ତରବାବୁ, ତମେ ଏ ଗାଁ ମାଟିରେ ପାଦ ଦେଲାଦିନୁ ଆମେ ଜୀବନ ଫେରି ପାଇଚୁ । ପୁଣି

ଆଜ ଆମକୁ ଗ୍ଭଡ଼ି ଯାଉ ନାହାନ୍ତି ଯେ, ଜୀବନ୍ତ ସମାଧି ଦେଇ ଯାଉଚନ୍ତି ।

ମା, ଭଉଣୀ, ଖୁଡ଼ୀ, ଅପା, ନୂଆଁବୋଉ ବୋଲି ଯାହାଙ୍କୁ ଡାକି ସୁଷମା ଆପଣାର କରିଥିଲା, ସେଇମାନେ ଆଜି ତାକୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରୁ ଝରି ପଡ଼ୁଚି ଲୁହ, ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି, ଆମ ପିଲାପିଲି ମରିଯିବେ ମା—କିଏ ଆଉ ଦୁଃଖବେଳେ ସାହା ହେବ । ଆମମାନଙ୍କୁ କନ୍ଦାଇ କନ୍ଦାଇ ଇମିତି ଗ୍ଭଲିଯିବା ଯଦି ତମ ମନରେ ଥିଲା, ତେବେ ଆସିଥିଲ କାହିଁକି ଏ ଗାଁ ଭୂଇଁକି ! ଖାଲି କଣ ସବୁଗ କଣିକାଟିକ ଦେଇ ଯିବାକୁ । ଯଦି ସ୍ନେହଦେଇ ଆପଣାର କରିଚ, ତେବେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଆମ କତିରେ ରହିବାକୁ ହେବ । ଯଦି ଆଖିର ଲୁହ ଦିନେ ନିଜ ପଣତ କାନରେ ପୋଛି ଦେଇଥିଲ—ପୁଣି ଆଜ ଲୁହ ଭରି ଦେଉଚ କାହିଁକି ?

ସୁଷମା ଭାବିଲା, କୋଟିଏ ଜୀବନଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ କଣ ଏତେ ମୂଲ୍ୟବାନ । ଗୋଟିକର ଆହୁତିରେ ଯଦି କୋଟି-କର ମୁକ୍ତିହୁଏ ତେବେ ଦୁଃଖ କଣ ? ସ୍ୱାମୀ ତାର ଡାକ୍ତର । ଗୋଟିଏ ଗାଁର ନୁହେ—ଦଶ ଖଣ୍ଡି ଗାଁର । ସେଇ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂରହୁଏ, ତେବେ ସେ କାହିଁକି ତାଙ୍କୁ ଦୂରେଇ ନେଉଛି । ନିଜର ସୁଖ ପାଇଁ ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ କଣ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଉଚି ! ନା ନା, ସେ ଏଇ ଗାଁରେ ରହିବ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ରହି ସେ ଏଇ ଦୀନ ଦରିଦ୍ର ସରଳ ଗାଁ. ଲୋକଙ୍କର ସେବା କରିବ । ସେ ପାଠ ପଢ଼ିଚି । ଅନେକ କଥା ଶିଖିଚି, ଦେଶପାଇଁ ତାର ବହୁତ କାମ କରିବାକୁ

ଅଛୁ । ଏଇ ଛୋଟିଆ ଗାଁର କର୍ମପରିସର ଭିତରେ ସେ ନିଜକୁ ଆଜିଠୁ ହଜାଇ ଦେବ ।

ରମେଶ ଆସି ଡାକିଲା, ଆସ ସୁଷମା !

ସୁଷମା ଆଖିରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା ଦି' ଧାର ଲୁହ ।

ଆଜି ପୁଣି କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଚି ସୁଷମା । ଯିବାବେଳ ହେଲା—ଆସ ।

ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ—ଏଇଠି ରହିବି । ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଚି—ମୋତେ କ୍ଷମାକର । ସୁଷମା ରମେଶ ପାଦତଳେ ଲୋଟି ପଡ଼ିଲା । ଆଖିର ଲୁହରେ ରମେଶର ପାଦ ବତୁରି ଗଲା ।

ସୁଷମାକୁ ଉଠାଇ ରମେଶ କହିଲା, ସୁଷମା ! ଏତେଦିନେ ତମେ ପ୍ରକୃତ ମଣିଷ ହେଇଚ । ଦୂର ସହରର ମମତା ତୁଟାଇ ଫେରି ଆସିଚ ଏଇ ଗାଁ ଗହଳ ଭିତରକୁ । ଗୋଟିକର ସୁଖ ସରାଗ ପାଇଁ ଦିନେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲ, ଆଜି କୋଟିକ ପାଇଁ ପୁଣି ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଚ । ତମେ ମହତ ସୁଷମା ! ଏଇ ମନୋଭାବ ନେଇ ଯେଉଁଦିନ ଶହ ଶହ ନାରୀ ସହରର ଉଚ୍ଚ ବାରଣ୍ଡାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବେ ସରଗ ଗାଇଜ ଏଇ ଗାଁ ମାଟିକୁ—ସେଇଦିନ ଏଇ ଗାଁ କେତେ ସୁନ୍ଦର ଆଉ ଆଦର୍ଶ ନ ହେବ କହିଲ ? ଯେଉଁ ଅନ୍ତରଭରା ଶ୍ରଦ୍ଧା ତମେ ଏଇମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଜି ଢାଳି ଦେଇଚ ସେଇ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପ୍ରତିଦାନରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବୁକୁଭରା ପ୍ରୀତି ଗ୍ରହଣ କର ସୁଷମା ! ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଫୁଟି-ଉଠିଚି ତମରି ପ୍ରଶଂସା—ତମରି ଜୟଗାନ ।

ସୁଷମା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଖିଲା, ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବିଷାଦ ଅପସରି ଯାଇଚି । ସମସ୍ତେ ଗାଉଚନ୍ତି ତାଙ୍କରି ଜୟଗାନ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟର ସ୍ନେହ, ପ୍ରୀତିଧାରା ଅଲକ୍ଷିତରେ ବହି ଆସୁଚି ତାଙ୍କରି କତିକି ।

ଦୀପ ଶିଖା

ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଥିଲେ କର୍ମଠ, ଦୟାଳୁ, ଧାର୍ମିକ । ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ସେମାନେ ବଡ ହୋଇଥିଲେ, ପୁଣି ବଡ଼ କରିଥିଲେ ଏଇ ଜନ୍ମମାଟିକି । ଶହ ଶହ ଲୋକ ମୁଣ୍ଡ ନୋଇଁଥିଲେ ସେଇ ପ୍ରତିଭାବାନ୍ ଲୋକଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ । ସେମାନେ ଗାଁ ମାଟି ଉପରେ ଦିନେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲେ । ହସିଥିଲେ—ହସାଇଥିଲେ; କାନ୍ଦିଥିଲେ, କନ୍ଦାଇଥିଲେ । ନିଜେ ପେଟପୁରା ଖାଇ ସେମାନେ ପରକୁ ଉପାସ ରଖି ନ ଥିଲେ । ପର ଦୁଃଖରେ ସେମାନେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ନିଜକୁ । ତୁଣି ଆଗେଇ ଯାଇଥିଲେ 'ଭାଇ' କହି ପୋଛି ଦେବାକୁ ଦି'ଟୋପା ଲୁହ । ସେମାନେ ନିଜର ଗାଁଟି ନେଇ ବଂସ୍ର ଚହୁଥିଲେ । ଗାଁଟିରେ ସମସ୍ତେ ରହିବେ ସୁଖରେ—ରାମରାଜ୍ୟ ହେବ—ଏଇ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ । ସ୍ୱପ୍ନ ତାଙ୍କର ସାର୍ଥକ ହୋଇଥିଲା । ଏଇ ଯତନପୁର ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ବାର ମାସରେ ତେର ପରବ ଲାଗି ରହୁଥିଲା । ଗାଁଟି ସବୁବେଳେ ହସି ଉଠୁଥିଲା—ମାଳ ଦରିଆରେ ଲହଡ଼ି କାଟି ଫେରି ଆସୁଥିବା ସାଧବର ଭରା-ବୋଇତ ପରି ।

ଆଲୋକ ଲିଭିଗଲା । ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ସେମାନେ ହଜିଥିଲେ । ଉତ୍‌ଥାନ ପତନ ଭିତରେ ଖାଲି ରହିଲେ ରାଉତରା ବଂଶର ପାଞ୍ଚଭାଇ ଭିତରୁ ଗୋଟିକର ପୁଅ ଭଗବାନ ରାଉତରାୟ ।

ଭଗବାନ ରାଉତରାୟଙ୍କୁ ଆଜି ଷାଠିଏ ଟପି ଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ପୂର୍ବପରି ହସ ହସ । ବଳ ବୟସ ନଇଁ ପଡ଼ିଛି ସିନା—କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ଆଶା ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଆଜି ବି ନଇଁ ନାହିଁ । ସମୟର

ଅବିଶ୍ରାମ ଲହଡ଼ି ତଳେ ଅଶାନ୍ତ ମୁହଁ ଲୁଚାଇଛି ସିନା—କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ ରାଉତରାୟ ଅତୀତରେ ଥିଲା ଯେମିତି ଆଜି ବି ସେମିତି ଏଇ ରତନପୁର ଗାଁ ଗୋଟିକରେ ।

ରାଉତରାୟ ପ୍ରଭାବ ଖାଲି ଏଇ ରତନପୁର ଗାଁଟାରେ ନୁହେଁ, ଆଖ ପାଖ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି ଗାଁରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ଲୋକେ ତାକୁ ଖାତିର କରନ୍ତି । ତାର ଲମ୍ବା ବଳିଷ୍ଠ ଦେହେରା ଦେଖିଲେ ଶତ୍ରୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଶଙ୍କି ଯାଆନ୍ତି ।

ରାଉତରାୟ ଜୀବନ ଦେଇ ଏଇ ଗାଁର ରୂପ ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । ତା ଜୀବନ କାଳ ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଁର ଗୋଟିଏ କେହି ମାଲି-ମକଦ୍ଦମାର ଦୁଆର ମାଡ଼ି ନାହାଁନ୍ତି । ଗାଁରେ ମଧ୍ୟଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ହାଇସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ କରାଇଛି । ଗାଁରେ ଡାକ୍ତରଖାନା, ହାଟ ବସାଇଛି । ତାର ଯତ୍ନରେ ଗାଁରେ କେଉଁଠି ନୂଆ ରାସ୍ତା ହୋଇଛି । ରାଉତରାୟ ଉଦ୍ୟମରେ ପୋଖରୀଟିଏ ଖୋଳା ହୋଇ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ବହୁ ଅସୁବିଧା ଦୂର ହୋଇଛି । ଗାଁରେ ଜାନିଯାତ୍ରା ମେଳା ମହୋତ୍ସବ ଲାଗି ରହିଛି ।

ରାଉତରାୟ ଏ ଗାଁ ଗୋଟିକର ଜମିଦାର ଏ କଥା ଭୁଲି ଯାଇଛି । ଅନ୍ତରର ଅନାବିଳ ସ୍ନେହ ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଆଖିରେ ଦେଖି ଆସିଛୁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ବଡ଼ ଏ କଥା ସେ କଳ୍ପନାରେ ଆଣିନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନରେ ଆପଣାର କରିଛି । ଏଇ ଗାଁଟିକୁ ସେ ଆଦର୍ଶରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ନିଜର ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସାଧନା ଦେଇ ଲାଗି ଆସିଅଛୁ ।

ତାର ବାପ ଦାଦା ନିଜ ଶିଙ୍ଗରେ ମାଟି ଖୋଳି ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ । ନିଜ କର୍ମନିଷ୍ଠାରେ ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ବରପୁତ୍ର ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ବେଳ ଆସିଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନର ଦୁଃଖ ଅବସାଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସୁଖର ଜୁଆର ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଗୋଟାଏ ବରଷ ଭିତରେ ସବୁ ବଢ଼ିଗଲା । ରାଉତରୁ ହେଲେ ରାଉତରାୟ । ଜମିଦାରୀ କଣା ହେଲା । ମହାଜନୀ କାରବାର ହେଲା । ଧନରେ ବଡ଼ ହୋଇଥିଲେ—ପୁଣି ମାନରେ ବଡ଼ ହେଲେ ଏଇ ଗାଁ ଗୋଟିକରେ ।

ସେହିପରି ଭଗବାନ ରାଉତରା ବଂଶର ପୂର୍ବ ଗୌରବକୁ ତଳେ ପକାଇ ଦେଇନାହାଁନ୍ତି । ଗାଁର ଭଲ କରିବାକୁ ଯାଇ ତା ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବହୁତ ଦୁଃଖ ଘନେଇଚି । କିନ୍ତୁ ସବୁ ସେ ଏଡ଼ି ଦେଇଚି ହସିହସି—ପୁଣି ଗୁଡ଼ି ଫୁଲାଇ ବୁଲୁଚି ଏଇ ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପାଞ୍ଚ ପଚିଶିକି ମଣିଷ କରି ।

ସେ କୁହେ, ଆମେ ଆସିଚେ ଏଇ ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀକୁ ମଣିଷ ଜନମ ନେଇ । ଖାଲି କଣ ଖଟିଖଟି ପେଟେ ଖାଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ? ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ନେଇ ସବୁବେଳେ ଲିପ୍ତ ରହିବା—ଆଉ ବାହାର ଦୁନିଆକୁ ଟିକିଏ ଆଖି ଖୋଲି ଚାହିଁବା ନାହିଁ । ଜନ୍ମମାଟିର ସେବାପାଇଁ ନିଜର କଣିକାଏ ଦାନ ବି ଦେବା ନାହିଁ । ସାରା ଦିନର ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା ଭିତରୁ ଯଦି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ନିଜକୁ ଜନ୍ମମାଟି ଭାବନାରେ ନ କଟାଇବା ତେବେ ମଣିଷ ଜନମ ପାଇ ବୃଥା ।

ରାଉତରା ପ୍ରତିଦିନ ଶୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ପାଞ୍ଚମିନିଟ ଜନ୍ମ-ମାଟିର ଚିନ୍ତା କରେ । ଭାବୁ ଭାବୁ ଜନ୍ମମାଟି ଚିନ୍ତାରେ କେତେ-

କେବେ ସେ ହସେ—ପୁଣି କେତେବେଳେ କାନ୍ଦେ । ତା ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶେ ଜନ୍ମମାଟିର ମଳିନ ବେଶ—ବିକଳ ବଦନ । ଜନ୍ମମାଟି ମୁହଁରେ ହସ ଫୁଟାଇବାକୁ ସେ କେତେ ନୂଆ ନୂଆ ପରିକଳ୍ପନା କରେ । ସେହି ପରିକଳ୍ପନାରେ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରାଏ ।

ରାଜତରାୟ ଘରେ ଆଜି ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଦିନେ ଜଣେ ଥିଲା, ତା ପଛେ ପଛେ ସମସ୍ତେ ଯାଇଚନ୍ତି—ଘରର ଶିରୀ ତୁଟି ଯାଇଚି—ଜୀବନର ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, କରୁଣା ତା ପଛେ ପଛେ ସବୁ ମରିଯାଇଚି । କାଲିପରି ଲାଗୁଚି—ଅତୀତର କଥାଗୁଡ଼ା ମନ ଗହ୍ୱରରେ ଘୁମେଇ ପଡ଼ିଲାଣି । କେବେବେଳେ ସେ ଅଲକ୍ଷିତରେ—ସପନ ରୂପରେ ଆସେ । ରାଜତରା ମନ ଉପରେ ନିଜର ରଙ୍ଗ ଟିକେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ । ହୃଦୟ ତବର ତବର କରି ଉଠେ । ରାଜତରା ଚାହିଁ ଦେଖେ କିଛି ନାହିଁ । ସବୁ ଲିଭି ଗଲାଣି ଭଙ୍ଗା ଜୀବନର ପାଚେରୀ ସେ ପଟରେ । ଭାବେ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ହଳଦିଆ କିରଣ ଟିକରେ ଆଉ ବା ଲାଭ କଣ ? ଜୀବନର ମାଧୁରିମା ହଜଚି—ଆଉ ବା ସେ କେତେ ଦିନ । ଲକ୍ଷ୍ମୀକି ସେ କେବେ କରିଛଡ଼ା କରି ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନେ ତାକୁ ଦଦରା ନାବରେ ଏକଲା ଭସାଇ ଦେଇ ହଜିଗଲା ଦିଗନ୍ତ ସେପାରିରେ । ସବୁ ଫାଙ୍କି । ଆଜି ଯେ ଅତି ଆପଣାର—କାଲିକୁ ସେ ପର—ସାତପରଠୁ ବି ହୀନ ।

ସବୁ କାଲିପରି ଲାଗୁଛି । ବାହାଘର—କେତେ ଯାକଯମକ ରୋଷଣୀ, ଭଲକ ଭଲ ବାଣ, ଅସୁମାରି ଲୋକଗହଳି ଭିତରେ ବିଜପୁର ଗାଁ ବାଣ୍ଡ କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା । ପଟ୍ଟନାଏକ ବଂଶର ଅଲଅଲ

ନେମା ଲକ୍ଷ୍ମୀକି ସେ ସାଥିରେ ଧରି ଫେରି ଆସିଥିଲା । କି ସୁନ୍ଦର ଢଳଢଳ ଗରଗର ରୂପ—ସରୁ ସରୁ ଭ୍ରୂଲତା ତଳେ ଢଳ ଢଳ ଗୁହାଁଣୀ । ଓଠରେ ଲାଗି ରହିଚି ହସ—ଆଖିରେ ଆବେଗ—ମୁଖ ମଣ୍ଡଳରେ ଭରି ରହିଚି ଅପୂର୍ବ କମନୀୟତା । ରୂପରେ ଦିନେ ମୋହିଥିଲା ତାରି ଯଉବନର ଚଞ୍ଚଳ ମନ—ଗୁଣରେ ପୁଣି ଦିନେ କିଣିଲା ଏଇ ଗାଁ ଗୋଟିକର ଆଉ ସାଇପଡ଼ିଶାଙ୍କର ମନ । ଗାଁର ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କର ଅଭାବ, ଅନାଟନ ସେ ବୁଝିଥିଲା । ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଭଣ୍ଡାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ।

କେଇଟା ଦିନ ପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଖାଲି କୋଳ ପୂରି ଉଠିଲା । ପୁଅଟିଏ । ରାଉତରାପୁ ଆନନ୍ଦରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଭୋଜି ଭାତ ହେଲା—ଗାଁ ଲୋକ ଖାଇଲେ । ଗରିବ-ଗୁରୁବାଙ୍କୁ କେତେ କଣ ଦିଆ ନିଆ ହେଲା । ଠିଆପାଲା ହେଲା । ରାଧା ଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉ ମନ୍ଦିରରେ କେତେ କଣ ଆରାଧନା ହେଲା । ପୁଅଟିକୁ ତମେ ଆଶିଷ ଦିଅ ଠାକୁରେ, ସେ ବଞ୍ଚିରହୁ ଏ ଦୁନିଆରେ ।

ପୁଅଟିକୁ ଠାକୁରେ ଆଶିଷ ଦେଇ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଲେ । କିନ୍ତୁ ମଝିବୟସରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପରପାରିର ଯାତ୍ରୀ ହେଲା । ସଂସାର ସାଗରରୁ ଗୋଟିଏ ବୋଇତ ବୁଡ଼ିଗଲା । ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବିୟୋଗରେ ରାଉତରା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦିନ କେଇଟା ପରେ ସବୁ ଦୁଃଖ ଗ୍ଲାନି ଭୁଲି ନିଜକୁ ସଜାଡ଼ି ପୁଅଟିକୁ ମଣିଷ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ରାଉତରା ଭାବେ ଅତୀତକୁ ଭାବି ଆଉ ଲାଭ କଣ ? ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯାଇଛି—ସେ ବି ଯିବ । ଆଖି ସାମନାରେ ଏଇ ଆକାଶଟା ଦିଶୁଚି କେଡ଼େ ସ୍ୱଚ୍ଛ, ସୁନ୍ଦର । ବାଲୁକା ବଉଦର ତଳେ ତଳେ

ଫୁଟି ଉଠିଛି କି ସୁନ୍ଦର ଜହ୍ନ । ସୁଲୁ ସୁଲୁ ପବନ ବୋହୁଛି । ଘୁରି ଘୁରି ଟେଁଟେଁଇ ଚଢ଼େଇ ବୋବାଉଛି । ଟିକିଏ ପରେ ପୁଣି ଘୋଟି ଆସିବ ଅନ୍ଧାର । ଜହ୍ନ ଲଭିଯିବ—ପବନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ଟେଁଟେଁଇ ଚଢ଼େଇର କରୁଣ ରାଗିଣୀ ଭାସି ବୁଲିବ ଆକାଶର ଦେହରେ । ଜୀବନଟା ଠିକ୍ ଏଇ ଆଖି ସାମନାର ଆକାଶ ପରି । କେତେବେଳେ ଆଲୁଅ—ପୁଣି କେତେବେଳେ ଅନ୍ଧାର ।

ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ଭାବନା ମଧ୍ୟରେ ଗଡ଼ି ଯାଇଛି କେତୋଟି ବର୍ଷ । ପୁଅ ତାର ବହୁତ ପାଠପଢ଼ି ଫେରିଆସିଛି ସହରରୁ । ଦିନ କେଇଟା ପରେ ପୁଅର ବାହାଘର । ରାଉତରା ଭାବୁଛି ଏତକ କରିଦେଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଯିବ । ତେଣିକି ସେ ପୁଅ ବୋହୂର ସୁଖ ସଂସାର ଦେଖି ଆଖି ବୁଜିବ ।

ଅନ୍ତରର ଅଭିଳାଷ, ମନର ଆଶା ଯଦି ଠିକ୍ ଭାବେ ପୂରଣ ହୁଅନ୍ତା ତେବେ ସରଗ ପାଲଟନ୍ତା ଏଇ ମରତ ଭୂଇଁ । ପୁଅ ବାହା ହେଲା । ରାଉତରା ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ଉଜାଡ଼ି ଦେଲା । ବାଛି ବାଛି ଆଣିଲା ସୁନାର ପ୍ରତିମା ବୋହୂଟିଏ । କିନ୍ତୁ କଣ ହେବ, ପୁଅ ବୋହୂ ନେଇ ଦିନ କେଇଟା ବି ରହିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ ଏଇ ପ୍ରତାପ । ସେବି ବାପର ହୃଦୟ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ବାପର ଆଦର୍ଶ ଦଳି ଦୂର ସହରର ଝଙ୍କାଳିଆ ଜୀବନକୁ ଫେରି ଆସିଲା । କେଇଟା ଦିନ ପରେ ପୁଣି ରାଉତରା ଘରର କୂଳବଧୂ ସହରର ଭଡ଼ାଘରେ ଆସି ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଜମିଦାରୀ ଖବର କିଛି ବୁଝିହେଲା ନାହିଁ । ଘରର ବାଲବାଡ଼ ଉଜୁଡ଼ି ଯିବାରେ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁଅ ତାର କେଇଟା ଟଙ୍କା ନେଇ ସହରର ଚାକରୀ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କଲା । ନିଜେ ଗଲା । ପୁଣି ରମାକୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲା ।

ବୋହୂକୁ ନେଇଯିବା ଦିନ ରାଉତରାୟ ପଦୁଟିଏ ବି କଥା ପୁଅକୁ କହିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରମା ଯେତେବେଳେ ଆସି ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି ଅନୁମତି ମାଗିଲା —ସେତେବେଳେ ରାଉତରାୟ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ଲୁହ ବହିଗଲା । ଦୁଃଖ ମିଶା ଗଳାରେ କହିଲା, ବୁଢ଼ା ପୁଅକୁ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ତମର କମିତି ସତ ବଳୁଚି ମା' ! ନାଁ ନାଁ ମା, ତମର ଦୋଷ କଣ ? ପୁଅ ତ ମୋର ନୁହେଁ, ଯା ମା— ସମସ୍ତେ ଯାଅ । ରାଉତରାୟ ବଂଶର ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ କେଇଟା ଦୀପ ଜଳିବା ଅପେକ୍ଷା ଲିଭିଯିବା ତାଠୁ ସତଗୁଣେ ଭଲ ।

ପ୍ରତାପର ପଥ ର ମନ ତଥାପି ଟଳିଲା ନାହିଁ ।

ପୁଅ ବୋହୂ ସହର ଯିବା ଦିନୁ ବୁଢ଼ାର ବେଶି ସମୟ ରାଧା ଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉ ମନ୍ଦିରରେ କଟେ । ଘରକୁ ଲାଗି ମନ୍ଦିର । ରାଧା ଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନ । ରାଉତରାୟ ବଂଶର ପୂର୍ବ-ପୁରୁଷ ଏଇ ମନ୍ଦିର ସ୍ଥାପନା କରିଥିଲେ । ସେ ଆଜକୁ କେତେ-ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ବଂଶର ଉତ୍‌ଥାନ ପତନ, ସୁଖ-ଦୁଃଖ ସବୁ ଏଇ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉଙ୍କର କରାମତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଉପାସନାରେ ଯେପରି ତ୍ରୁଟି ନ ହୁଏ ସେଥିପାଇଁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଛି କେତେ ବାଟି ଜମି । ସେହି ଜମିର ଆୟରୁ ମନ୍ଦିର ପରିଚାଳନା ହୁଏ । ପୂଜାରି, ଚାକର ଛଡ଼ା ନିଜେ ବୁଢ଼ା ଠାକୁରଙ୍କ ସବୁ ଖବର ବୁଝେ ।

ପୁଅ ବୋହୁଙ୍କ ଦୁଃଖ ରାଉତରାୟ ଏଇ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଯୁଗଳ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଚାହିଁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ସାରାଦିନ ଏଇ ମନ୍ଦିରରେ କଟେ । ପ୍ରସାଦ ସେବା ଏଇଠି ହୁଏ । ଘର ସାଙ୍ଗରେ ସମ୍ପର୍କ ଖୁବ୍ କମ୍ ।

ଏଇ ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ଭିତରେ ପୂର୍ବପରି ଗାଁର ନ୍ୟାୟ ନିଶାପ ବସେ । ରାଉତରା ଗାଁର ସବୁ କଳହ, ବାଦବିବାଦ ଏଇଠି ତୁଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । କାହାରି ମନରେ ସେ କେବେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ରାଉତରା ମୁଁହରୁ ପଦେ ନ୍ୟାୟ କଥା ଶୁଣିବାକୁ କେଡ଼େ ଆଗ୍ରହରେ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ନ୍ୟାୟ କଥା କହିଲେ କିଏ ଯଦି କେବେ ତା ପ୍ରତି ଅଭିମାନ କରେ ସେ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତାକୁ ପାଖକୁ ଡାକି ଆଣେ । କୁହେ, ଭାଇ ରାଉତରା ବଂଶର ଦୀପ ଲିଭିବା ଉପରେ —ଆଉ କାହିଁକି ଏ ବୁଢା ପ୍ରତି ଅଭିମାନ । ତମେମାନେ ସୁଖରେ ରହିଲେ ମୁଁ ଶାନ୍ତିରେ ଆଖି ବୁଜିବି । ଜୀବନଟା ଖାଲି ହା'ହୁତାଶରେ କଟିଲା । କିଛି କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ତମପାଇଁ । ପ୍ରତାପ ତମମାନଙ୍କର ଆଶାରେ ଧୂଳି-ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ପୁଣି ଯଦି କେବେ ମୁଁ ଆଉ ଜନ୍ମରେ ମଣିଷ ହୋଇ ଆସେ—ତେବେ ଏକଲା ଆସିବି । ଗରିବର ଦୁଃଖରେ ଆଜିପରି ଖାଲି ଲୁହ ଟିକେ ଦେବିନାହିଁ—ଦେବି ରକ୍ତ ପୁଣି ଜୀବନ । ଭାଇ ବନ୍ଧୁ, ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ର ସବୁ ମିଛ । ଖାଲି ଜୀବନକୁ ଜାଳି-ପୋଡ଼ି ଦେବାପାଇଁ ଏମାନେ ଯେପରି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ସ୍ୱାର୍ଥ-ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟିରେ ।

କଥା କଥାକେ ଆଜି ରାଉତରାର ଅଭିମାନ । ମଣିଷ ଜୀବ-ନଟା ଯେତେବେଳେ ଖାପଛଡ଼ା ହୁଏ—ସେତେବେଳେ ସବୁ କଥାରେ ଅଭିମାନ ଆପେ ଆପେ ଆସେ ।

ରାଉତରାଏ ହୃଦୟରେ ପରଶ ଅନୁଭବ କରିଥିଲା ତାର ପୁତ୍ରବଧୂ ରମା । ଗୃତେଟି ମାସ ପରେ ରମା ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା ଦୂର ସହରରୁ ଗାଁକୁ । ରାଉତରାଏ ନିକଟରେ ତାର ଅଳି, ବାପା ଏଥର ମୁଁ ତମକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବି । ଏକଲା କାହିଁକି ଏଠି ପଡ଼ି ହଇରାଣ ହେବ । କ'ଣ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସିଥିଲି ଦୂର ସହରରେ ରହିବାକୁ । ତମର ସେବା କଣ ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ନାହିଁ ।

ରାଉତରାଏ ବୋହୂକୁ ପାଖକୁ ଡାକି କହିଲା, ରମା, କାହିଁକି ତୋତେ କଷ୍ଟଦେବି । ଏଠିତ ବେଶ ସୁଖରେ ଅଛି । କଉରୁ ତମେ ବିହେଁ ସିନା ଚାଲି ଯାଇଚ—କିନ୍ତୁ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଏବେ ବି ମୋ ପାଖେ ପାଖେ ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁଦିନ ସେ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବେ—ସେଇଦିନ ମୁଁ ତମର ଆଶ୍ରୟ ନେବି । ଆଜି ନୁହେଁ ।

ରାଉତରାଏ ଯେତେ ଭୁଲାଇଲେ ବି ରମା ଭୁଲିଲା ନାହିଁ । ତାର ସେଇ ଗୋଟିଏ ଜିଦ୍ ସେ ତାଙ୍କୁ ସାଥୀରେ ନେଇଯିବ । ବୁଢ଼ା ଦେଖିଲା ଆଜି ରମାର ଆଗ୍ରହ କାଟିଦେଲେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ସେ ଗୋଟିଏ ସରଳ ସୁନ୍ଦର ହୃଦୟକୁ ହରାଇ ବସିବ । ଭାରି ସରଳା ନିରାହା ରମା । ବାଛି ବାଛି ରୂପ ଆଉ ଗୁଣ ଦେଖି ତାକୁ ବୋହୂ କରି ଆଣିଥିଲା । ବୋହୂ ହୋଇ ସିନା ଆସିଲା କିନ୍ତୁ ରାଉତରାଏ ଦୁଃଖ ହରିଲା ନାହିଁ ।

ତଥାପି ରମା ପ୍ରତାପ ପରି ତାକୁ ଅଶ୍ରଦ୍ଧା କରିନାହିଁ । ଏକା ଡେମ୍ଫରେ ଦୁଇଟି ଫୁଲ । ଗୋଟିଏ ନଇଁ ପଡ଼ିଚି ତାର ଚରଣ ତଳେ । ଆଉଟି ଆଭିଜାତ୍ୟ ନେଇ ଦୂରେଇ ଯାଇଚି । ବହୁତ ଭାବି ଭାବି ରାଉତରାଏ ରମାର ଅନୁରୋଧ ଆଜି ଏଡ଼ିଦେଇ ପାରିଲା

ନାହିଁ । ଦିନ କେଇଟା ପରେ ରମା ସାଙ୍ଗରେ ସହରକୁ ଆସିଲା । ପଢ଼ଶା ଲେଖାରେ ଭାଇ ସୁଦାମ ଜମା ଘର ବାହାର ପୁଣି ମଝିରର ସବୁ ଭାର ଲଦି ଦେଇ ଆସିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଦିନ କେଇଟା ପାରିନି । ରାଉତରାୟ ଏଇ ସହରର ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ତଳେ ଝୁରି ବସିଲା ଦୂର ଗାଁ ଗହଳର କଥା । ପୁଅ ତାର ବଡ଼ ଅଫିସର । ସହରର ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଖାତିର କରନ୍ତି । ବଡ଼ଲୋକ କାଇଦାରେ ଘରର ସାଜସଜ୍ଜା ବଡ଼ ମନୋ-ରମ । ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଜଳୁଛି । ପଙ୍ଖା ଘୁରୁଛି । ନିଇତି ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଗହଣିରେ ଘର ପୂରି ଉଠୁଛି । ଖାନା ପିନାର ଧୂମ ଉଡ଼ୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ରାସ୍ତା କରର ଉପାସୀଟା ଯେବେ ଆସି ହାତ ପତାଉଛି, ପୁଅ ତାର ନାସିକା କୁଞ୍ଚନ କରି ହଟି ଯିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଛି । ବିଚରା ଫେରି ଯାଉଛି ନିରାଶ ହୋଇ—ଆଖି ଲୁହରେ ବଡ଼ ଆଶା ତାର ଭାସି ଯାଉଛି କୁଆଡ଼େ । ରାଉତରାୟର ମନେ ପଡ଼ୁଛି ଘର-କଥା । କାହିଁ କେବେତ ଦିନେ ସେ କାହାରିକି ନିରାଶ କରି ଫେରାଇ ଦେଇ ନାହିଁ । ଏଇ ବଡ଼ ସହରର ଦୟା, ଧର୍ମ କିଛି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ନେଇ ବ୍ୟସ୍ତ । କାରଖାନାର କଳପରି ଏଠିକାର ମଣିଷଗୁଡ଼ା । କୁଆଡ଼ୁ ଆସନ୍ତି କୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତି କିଛି ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ମଣିଷ ଭିଡ଼ଠୁ ରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ିଭିଡ଼ ଆହୁରି ବେଶି । ବଡ଼ ଲୋକର ବଡ଼ ଗାଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ଗରିବଙ୍କୁ ଉପହାସ କରି ଯେପରି କହନ୍ତି ଆମରି ଚକ ତଳେ ତମରି ଜୀବନର ଖାଲି ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ ।

ବିଳାସିତାରେ ଏଠି ପଇସା ଉଡ଼ୁଛି । କିନ୍ତୁ ଗାଁରେ ମୁଠେ ଖାଇ ଦିଣ୍ଡେ ଜିଇବାକୁ ପାଖରେ କାଣି କଉଡ଼ିଟିଏ ବି ନାହିଁ ।

ଏଠି ଖାଇସାରି ଯା' ଫୋପାଡି ଦିଅନ୍ତି ସେଇତକ ଗରିବ ପଡିଶିରେ ବି ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ । ଏଠି ପଇସା ବିନିମୟରେ ସ୍ନେହ କିଣାଯାଏ—ସ୍ନେହ ବିନିମୟରେ ପରକୁ ଆପଣାର କରିବା ଏଠି ଅସମ୍ଭବ ପରି ମନେହୁଏ ।

ରାଉତରାୟଙ୍କୁ ସହରର ଏଇ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ା ଆଉ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ନିଜକୁ ଯେପରି ସେ ଅସହାୟ ପରି ଭାବିଲା । ସହରର ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ତଳେ ଦିଶି ଯାଉଥିଲା ଦୂର ଗାଁର ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଡିବିରି ଆଲୁଅର ରୂପ । ଧନୀ, ମହାଜନ, ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ଭୁଲି ପାରିଲା ନାହିଁ ଅସ୍ଥି କଙ୍କାଳ ସାର ମାଗିଖିଆ ଓ ଗାଁର ହୀନ-ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ । ବିଳାସିତାର ଝଲପକେ ଦିଶିଲା ଗାଁ ଗହଳିର ନଗ୍ନ କରୁଣ ଚିତ୍ର । ସହରର ବିଷାକ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଦିଶୁଥିଲା ଦୂର ଗାଁର ସ୍ନିଗ୍ଧ ମଧୁର ଛବି ।

ରାଉତରାୟ ଦିନେ ସପନରେ ଦେଖିଲା, ସେ ଆସିଲା ପରଠାରୁ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ସେବାରେ ତ୍ରୁଟି ହୋଇଚି । ଗାଁରେ ବାଦ-ବିବାଦ ବଢ଼ି ଉଠିଚି । ମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ଭିତରେ ଗାଁର କଳହ ତୁଟାଇବାକୁ ଆଉ ନ୍ୟାୟ ନିଶାପ ବସୁନାହିଁ । ଗାଁ ତାର ଆଦର୍ଶ ହରାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୁଷୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ବସିଚି । ଗାଁର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ରାଉତରାୟ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ଲୁହ ବୋହି ଯାଉଚି ।

ତା ପର ଦିନଠାରୁ ରାଉତରାୟଙ୍କୁ ସହର ଜୀବନ ଅସହ୍ୟ ବୋଧ ହେଲା । ବଡ଼ଲୋକି ଖାନା ଆଉ ପାଟିକୁ ରୁଚିଲା ନାହିଁ । ରମା ଯେତେ ବୁଝାଇଲା ରାଉତରାୟ ସେତେ ଅବୁଝା ପିଲା ପରି ହେଲା । ବୋହୂକୁ କହିଲା, ରମା ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିଲା ଦିନୁ ଦିନେହେଲେ ଶାନ୍ତିରେ କଟିଲା ନାହିଁ । ଏଇ ବଡ଼ଲୋକି

ବାତାବରଣ ନଜର ଆଦର୍ଶ ଟିକ ଚ ମାରି ଦେବାକୁ ବସିଲଣି । ମୁଁ ଯିବି—ଆଉ ଏଠି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଗାଁ ଭୂଇଁ ଅଜଣାରେ ଛପି ଛପି ଆସି ମୋ ମନକୁ ଅସ୍ଥିର କଲଣି । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ମାୟା ମୁଁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ତୁଟାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘ ପଅଁଷଠି ବର୍ଷର ବ୍ୟବଧାନ ଭିତରେ ଏଇ ଗାଁ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସ୍ନେହ, ମମତା ଠୁଳହୋଇ ରହିଥିଲା—ତାରି ଆକର୍ଷଣ ରାଉତରାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଲା ପୁଣି ଏଇ ଗାଁ ମାଟିକୁ ।

ଯତନପୁର ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋଡ଼ ଦେବାକ୍ଷଣି ଗାଁ ଲୋକେ ଅନ୍ତରର ଶ୍ରଦ୍ଧାଟିକ ଅଜାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ଏଇ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କର ସରଳ ମନର ଅମୃତ ଭରା କଥା ଦି'ପଦ ଶୁଣିଲା କ୍ଷଣି ରାଉତରା ହୃଦୟର ବ୍ୟଥାଟିକ ଲିଭିଗଲା ।

ତା ଯିବାପରେ ଗାଁରେ ବାଦ ବିବାଦ ଲାଗି ଦି' ସାହି ଭିତରେ ମନାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଚି । ରାଉତରା ସବୁ ଘଟଣା ଶୁଣି ଭାବିଲା, ସେ ଯେପରି ଏ ବିବାଦର ମୂଳରେ ସବୁ । ସେ ସହର ଯାଇ ନ ଥିଲେ ସାହି ସାହି ଭିତରେ ଏତେବଡ଼ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟି ନଥାନ୍ତା ।

ତା ଆରଦିନ ରାଉତରା ଦି' ସାହିର ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକିଲା । ରାଧା ଗୋବିନ୍ଦ ଜଉ ବେଢ଼ା ଭିତରେ ବିଚାର ବସିଲା । ପୁଣି କଳହ ତୁଟିଗଲା । ମନ୍ଦିରରେ ସମସ୍ତେ ଠାକୁରଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ପାଇ କୋଳାକୋଳି ହେଲେ । ସାହି ସାହି ଭିତରେ ପୂର୍ବ ସୌଜନ୍ୟ ଫେରି ଆସିଲା ।

ସେହି ଦିନଠୁ ରାଉତରା ନିତି ରାଧା ଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ ଜଣାଇ କହେ, ତୁମେ ଏ ଗାଁ ଗୋଟିକର ଦେବତା । ତମରି କରୁଣାର

ବାର ଯେପରି ଏ ଗାଁ ଗୋଟାକ ମନକୁ ସିକ୍ତ କରୁ । ଆଜ ପ୍ରେମ ବନ୍ଧନରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଏକ କରି ଐକ୍ୟର ବାଣୀ ପ୍ରଚ୍ଚାର ହେଉ । ତମର ଆଶିଷର ରେଣୁ ଝଡ଼ିପଡ଼ୁ ଆକାଶରୁ ଶୀତଳ ଜୋଛନା ଧାରା ସମ ଏଇ ଗାଁ ଭୂଇଁ ଉପରେ ।

ରାଧାଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ଆରାଧନା, ଗାଁ ଭୂଇଁର ସେବା ନେଇ ରାଜତରା ଦିନ କାଟିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ହଠାତ୍ ସେ ବର୍ଷ ଫସଲ ସବୁ ଅନାବୃଷ୍ଟି ହେତୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ ବର୍ଷର ଫସଲ କିଛି ବଳକା ଥିଲା, ସେମାନଙ୍କର ଚଳିଗଲା । କିନ୍ତୁ ଗରିବ ଗୁରୁବାଙ୍କ ଭାବନା କହିଲେ ନ ସରେ । କାଲିକୁ ଦାନା ନାହିଁ । ଚଳିବେ କିପରି ? ଘୋର ଉପାସରେ ସେଇମାନେ ଛଟପଟ ହେଲେ । ଦିନଦିନରେ ଦିନେ ବି ତାଙ୍କ ଚୁଲିକି ନିଆଁ ଗଲା ନାହିଁ । ଅନାହାରରେ ଜୀବନ ଶକ୍ତି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଲୁହରେ ଦିନ କଟିଲା ।

ଗାଁର ଏ କରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ରାଜତରା ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଆଜ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ ଏଇ ଗରିବଙ୍କର ଦୁଃଖ । ଗରିବଙ୍କ ଆଖି ଲୁହରେ ତା ଆଖି ଛଳ ଛଳେଇ ଉଠିଲା । ଗରିବ ହୃଦୟର କରୁଣ ରାଗିଣୀର ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ତା ହୃଦୟ ଥରି ଉଠିଲା ।

ରାଜତରା ନିଜକୁ ପର ପାଇଁ ଉଜାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା । ଆଜ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟ ପର ପାଇଁ ମୁକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଉଜାଡ଼ି ଦେଲା । କେତେବର୍ଷର ସଞ୍ଚିତ ଧାନ ଅମାର ଖୋଲା ହେଲା । ସବୁ ଗରିବ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଦାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ତା ଆଖି ଆଗରେ ଏତେ ଫସଲ ସାଇତା ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଗାଁର ଏତେ ଲୋକ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବେ ଏହା ସେ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରିବ ନାହିଁ । ସବୁ ଯାଉ—ରାଜତରା

ପଥର ଭିକାରୀ ହେଉ । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମପରାୟଣ ବଂଶର ବିଭବଟିକି ଲିଭି ନ ଯାଉ । ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତୁ ରାଜତରା କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇଛି ସେଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ।

ବାପାଙ୍କର ଏଇ ମତିଗତିର ଖବର ପାଇ ସହରରୁ ଆଜି ଦଉଡ଼ି ଆସିଛି ପ୍ରତାପ । ନିଜେ ଆସି ନ ଥିଲେ ବାପା ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଇମିତି ଅଜାଡ଼ି ଦେବେ । ବାପାଙ୍କର ସିନା ଦିନକାଳ ପୂରି ଆସିଲା —କିନ୍ତୁ ତା'ର ଓ ତା' ପିଲାପିଲିଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ତ ପୁଣି ଆସୁଛି ! ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବାପା କଣ ଏଇଆ କରୁଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତାପ ବାପାଙ୍କ କାମରେ ବାଧା ଦେଲା । ମୁହେଁ ମୁହେଁ ସେ ଆଜି ବାପାଙ୍କୁ ଦି'କଥା ବତେଇଲା । ବାପା ଗରିବଙ୍କ ପାଇଁ ଏତେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ୁଚନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ମୋ ପିଲାପିଲିଙ୍କ ମୁହଁ ଚାହିଁ କଣ କରୁଚନ୍ତି ।

ରାଜତରା ହସିଲା । କହିଲା, ପ୍ରତାପ ! ଏଇ ଗାଁର ଗରିବ ଗୁଡ଼ା କଣ ମୋର ପୁଅ, ଝିଅ, ତୋର ଭାଇ, ଭଉଣୀ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଆଜି ବଞ୍ଚିଲେ କାଲି ସକାଳେ ଆମରି ପିଲା କବିଲାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବେ । ଗରିବ ଏମାନେ ସତ—କିନ୍ତୁ ସହରର ଲୋକଙ୍କ ପରି ଏମାନେ ଏତେ ଅକୃତଜ୍ଞ ନୁହନ୍ତି । ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଚାଲିଗଲେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ପ୍ରତାପ—କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ ହଜି-ଗଲେ ଏତେବଡ ଦୁଃଖ ମୁଁ ସହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଜି ତୋର ପିଲାପିଲିତ ଆଜି ଉପାସରେ ଶୋଇ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତୋର ଏତେ ଭାବନା କାହିଁକି ?

ପ୍ରତାପ ମନରେ ଟିକିଏ ହେଲେ କରୁଣାର ଉଦୟ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଅମାର ଘରେ ତାଲା ପକାଇବାକୁ ବସିଲା । ରାଜତରା ବାଧା ଦେବାକୁ ଆଗରେ ଠିଆ ହେଲା । 'କହିଲା, ପ୍ରତାପ

ଏ କଣ କରୁଛୁ ! ପରବଙ୍କ ଦାନାରେ ଧୂଳି ଦେଲେ ନିଜ ଦାନାରେ ଭଗବାନ ଧୂଳିଦେବେ । କୌଣସି କଥାକୁ କାନ ନ ଦେଇ ପ୍ରତାପ ବାପାଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ଠେଲି ଦେଲା । ଜୋର କରି ଅମାରରେ ଗୁହ ପକାଇଲା ।

ପ୍ରତାପର ଧକ୍‌କାରେ ରାଉତରା ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ତା' ଆଖିରୁ ଛୁଟିଲା ଧାର ଧାର ଲୁହ । ସେ ପାଗଳଙ୍କ ପରି ଦଉଡ଼ିଲା ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉ ମନ୍ଦିର ଆଡ଼େ ।

ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ପଶିଯାଇ ରାଉତରା କବାଟ କିଳି ଦେଲା । ଆଜି ନିଜେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ଲୋଟି ପଡ଼ିଲା । ଆଖିର ଲୁହରେ ଠାକୁରଙ୍କ ସିଂହାସନ ସିକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରାଉତରା ଭେ ଭେ ହୋଇ କାନ୍ଦଉଠି କହିଲା, ଠାକୁରେ ଆଉ କାହିଁକି ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚ । ପ୍ରତାପ ଆଜି ରାଉତରା ବଂଶରେ କାଳିମା ବୋଳିଚି । ବାପାକୁ ତା'ର ଉପଯୁକ୍ତ ପୁରସ୍କାର ଦେଇଚି । ମୋତେ ଏଥର ମୁକ୍ତି ଦିଅ । ତମରି ଚରଣତଳେ ମୋତେ ସ୍ଥାନ ଦିଅ ।

ରାଉତରାଙ୍କ କାତର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ପାଷାଣ ଦିଅଁ ଥରି ଉଠିଲେ । ପୂଜା ଦୀପ ଲିଭିଗଲା । ଘର ଭିତରଟା ଘୋଟିଗଲା କଟି କଟି ଅନ୍ଧାରରେ । ରାଉତରା ଦେଖିଲା, ସେହି ଅନ୍ଧାରରେ କିଏ ଆଲୋକ ବର୍ତ୍ତିକା ଧରି ତାକୁ ଡାକୁଚି । ଆସ—ତମରି ହୃଦୟରେ ମୁଁ ଦିନ-ରାତି ରହିଥିଲି—ଏଣିକି ତମେ ମୋ ହୃଦୟରେ ମିଶିଯାଅ । ରାଉ-ତରା ଧୀରେ ଧୀରେ ସେହି ଅଦୃଶ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିର ପଥ ଅନୁସରଣ କଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯେତେ କବାଟ ବାଡ଼େଇଲେ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ । ତା ପରଦିନ ବି କବାଟ ଖୋଲିଲା ନାହିଁ । ଠାକୁରଙ୍କ

ପୂଜାପାଠ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ବନ୍ଦ । ପୁଅପ୍ରତି ଅଭିମାନ କରି ରାଉତରା କବାଟ କଳିଚି ବୋଲି ଗାଁରେ ଜନରବ ବ୍ୟାପିଗଲା । ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ଲୋକ ଜମା ହୋଇଗଲେ ।

ଯେତେ ମନ୍ଦିର ଦରଜା ନିକଟରେ ଡାକିଲେ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସନ୍ଦେହରେ ସମସ୍ତେ ପଡ଼ି କବାଟ ଭାଙ୍ଗି ବାହାର କଲେ । ଦେଖିଲେ ରାଉତରା ଠାକୁରଙ୍କ ପାଦତଳେ ଲୋଟି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ପ୍ରାଣବାୟୁ ହଜି ଯାଇଚି କେତେବେଳୁ । ରାଉତରାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଦାଗ ଏବେ ବି ଶୁଖିନାହିଁ । ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ଜିଉଙ୍କର ବେନିନୟନରୁ ଲୁହଧାର ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଚି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଗଲା । ଅନ୍ଧାର ଘୋଟିଗଲା କ୍ଷଣିକରେ । ଗାଁ ସାରା ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଯେତେ ଡାକିଲେ ରାଉତରା ଆଜି ଆଉ ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଶୁଣି ପଦେ କଥା କହିଲେ ନାହିଁ ।

ଗାଁ ଲୋକେ ବୁଝିଲେ ରାଉତରା ଆଜି ଖାଲି ପ୍ରତାପ ପ୍ରତି ଅଭିମାନ କରିନାହିଁ—ସେ ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିମାନ କରିଚି । ତାର ହୃଦୟର ଭାଷା ଏବେ ବି କେହି ବୁଝି ନାହାନ୍ତି । ତା'ର ଆଦର୍ଶକୁ ପୁଅ ତା'କୁ ଦଳି ଦେଇଚି । ଗାଁ ଭୂଇଁକୁ ରାମରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ପାରି ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାର ଜୀବନସାରା କର୍ମ ଯୋଜନା ଶେଷ ଜୀବନରେ ବିଫଳ ହୋଇଚି ।

ମହାପୁରୁଷ ସେ—ସେଥିପାଇଁ ବୋଧେ ରାଧାଗୋବିନ୍ଦ ତାକୁ କୋଳକୁ ନେଇ ସ୍ୱାର୍ଥ, ହିଂସା, ମାୟା ଜଡ଼ିତ ଏଇ ଦୁନିଆ ଜଞ୍ଜାଳରୁ ଛୁଟି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ

ବିଲମାଳ ଭିତରେ ଗ୍ରୋଟିଆ ବୋଲି ଝକଟେ ଗାଁ— ଶରଦେଈପୁର । ଗାଁରେ ତିରିଶ ବୃଳଶଟି ଘର । ସମସ୍ତେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ସାରାବର୍ଷ ଏଇ ଗୃଷ ଉପରେ । ମାଟି ସାଙ୍ଗରେ ମାଟି ହୋଇ ସେମାନେ ମିଶି ଯାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଟାଣୁଆ ହାତର କସ୍ରତ-ମନ୍ତରେ ଏଇ ମାଟି ଉପରେ ହସି ଉଠେ ସୁନାର ଫସଲ । ଖରା, ବରଷାର ନିୟମିତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଝରିପଡ଼େ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଏଇ ଗାଁ ଉପରେ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗାଁରେ ଅନାହାରରେ କା'ର ଗୋଟିଏ ଦିନ ବି କଟିନି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ, ଆଖିରେ ଆବେଗ, ହୃଦୟରେ ମମତା, ଆଉ ମନରେ କାମ କରିବାର ସ୍ପୃହା ଯେପରି ଭରି ରହିଚି । ଖୁସିରେ ଦି'ଟା ଖାଅ, ମୋଟା ସୋଟା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧ, ଆଉ କାମ କରିଯାଅ, ଏଇ କଥା ଯେପରି ଗାଁର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ।

ଗାଁରେ କେହି ବିଦେଶ ମାଟି ମାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । କି କେହି କେବେ ଭୁଲରେ ବିଦେଶ ବାହାରିଲେ ଗାଁର ପୁରୁଖା ଲୋକ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ ଆକଟି କରି କହେ, କରେ ହାଡ଼ମାଟି ହାଡ଼ରେ ଲଦିବାକୁ ଗନ୍ଧେଇଲୁ କରେ ? ସାତ ପୁରୁଷର ଭିଟା ମାଟି ଛାଡ଼ି ଯିବୁ ବିଦେଶରେ କୁଲିଗିରି କରିବାକୁ ? ନିଜର ଖାଇବା ପତର ଛାଡ଼ିଯିବୁ ପରର ଅଇଁଠା ପତର ଚାଟିବାକୁ । ଛି,ଛି, ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଆ କଦାପି ହେବ ନାହିଁ ।

ସତକୁ ସତ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ କଥା କେହି କାଟି ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେ ହେଲେ ପୁରୁଖା ଲୋକ—ତୁଣି ଏଇ ଗାଁ ଗୋଟାକର ସବୁ ଅରଦଳି ତା'ରି କଡ଼ିରେ । ଗାଁର ଭଲ-

ମନ୍ଦ, ନ୍ୟାୟ-ଅନ୍ୟାୟ, ସବୁ କଥାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସାଇଁ ଆଗ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ତାର ସମାନ ବ୍ୟବହାର । ତା ଆଖିରେ ଏଇ ଶାଁ ଗୋଷ୍ଠୀକଯାକ ଗୋଟିଏ—ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ପରିବାର । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ କେହି ନାହାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ରକ୍ତ ଧାରାରେ ଗଢ଼ା ।

ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସାଇଁଙ୍କ ବୟସ ହେଲାଣି ଆସି ଚାରିକୋଡ଼ି ପାଞ୍ଚ । ମୁଣ୍ଡ ବାଳଗୁଡ଼ା ପାଚିଗଲାଣି—ଅଣ୍ଟା ନଇଁ ପଡ଼ିଲାଣି । ଆଖିର ଜ୍ୟୋତି କମି କମି ଆସିଲାଣି । ତଥାପି ବୁଢ଼ା ହଟି ନାହିଁ । ଆଜି ବି ଏଇ ବୟସରେ ସେ ହାତରେ ଦାଆ ଧରି ବଗିଚା କାମ କରେ । ଗାଈଗୋରୁ ଧନ୍ଦା କରେ । ଗୁହାଳ ପୋଛେ । ପୁଣି ବଗିଚା ଯାକ ବୁଲି ବୁଲି ଘାସ କାଟେ । ଘରର ହାନିଲାଭ ବୁଝେ ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ନିଜେ ଯାଇ କ୍ଷେତର ଫସଲ କଣ ହେଲା ଦେଖେ । ବୁଢ଼ାର ଜମି ପନ୍ଦରମାଣ । ନିଜେ ସେ ଜମି ଚଷି ବୁଢ଼ା ହୋଇଚି । ଶେଷରେ ଯେତେବେଳେ ଏ ବୟସରେ ଖଟଣି ସହ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ—ଜ୍ୱର, ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା, ଗୋଡ଼ହାତ ଘୋଳାବିନ୍ଧା, ବରାବର ଲାଗି ରହିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ଚାଷ କାମରୁ ଦୂରେଇ ରହିଲା । ଦୁଇଟି ଲୋକ ରଖିଚି । ସେମାନେ ଚାଷବାସର ତତ୍ତ୍ୱ ନିଅନ୍ତି । ଖାଲି ମଝିରେ ମଝିରେ ବୁଢ଼ାର ପ୍ରାଣ ଯେତେବେଳେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଉଠେ— ସେ ଦଉଡ଼ିଯାଏ ବହୁଦିନର ପୁରୁଣା ବାଉଁଶ ବେଣ୍ଟର ଛତାଟି ହାତରେ ଧରି କିଆରି ମୁଣ୍ଡକୁ । ଭଲ କରି ଥରେ କିଆରିକୁ ଚାହେଁ । ମୁକୁଳା ପବନରେ ପିଟିହୋଇ ଧାନ ଗଛଗୁଡ଼ା ନଇଁ ପଡ଼େ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସାଇଁ ଆଡ଼େ । ସତେ ଯେପରି ଶସ୍ୟଭରା କେଦାର

ଏଇ ମାଟିର ମଣିଷଟିକୁ ଜଣାଇ ଦିଏ ହୃଦୟର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନିବେଦନ । ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ ହିଡ଼ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିପଡ଼େ । ହାତଟା ଖଜବଜ ହୁଏ । ସେ ବସି ବସି କିଆରିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ନିଏ—କେଇଟା ବାଳୁଙ୍ଗା କଦା ଅନାବନା ଗଛ ଉପରେ ।

ଏଇ ଗୃଷରୁ ବୁଢ଼ା ଖାଇପିଇ ଆରାମରେ ଚଳି ଆସିଛି । ବଳକା ପଇସା କିଛି ହାତପାଣ୍ଠି କରିଛି ବୋଲି ଗାଁରେ କେହି କେହି କହନ୍ତି । ବୁଢ଼ାର ଆପଣାର ହୋଇ ସଂସାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ, ଝିଅ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁଅ । ଝିଅଟି ବାହା ହୋଇଛି ଗଲା ବରଷ ପାଖ ଗାଁ ଜୟପୁରରେ—ଗୋଟିଏ ଗୃଷୀ ଘରେ । ଝିଅଟିକୁ ଗୁଡ଼ି-ଦେଲେ ଆଉ ପୁଅ ଜଗୁ । ଜଗୁ କଟକ କଲେଜରେ ବି. ଏ. ପଢ଼ୁଛି । ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ସୀତା । ସୀତା ଭଲ ଘରବର ଝିଅ । ରୂପ ଦେଖି ବାପ ତାର ଟୋଲି ଆଣିଥିଲା ସହରରେ । ସୀତାକୁ ପାଇ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ ସୁଖୀ ହୋଇଛି । ବୟସ ସତୁରି ଟପି ଗଲାଣି ।

ଗାଁ ଭିତରେ ସୀତା ପରି ସ୍ତ୍ରୀ ନାହାଁ । ଗାଁରେ କା'ର ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ସୀତାର ଅନ୍ତର ତରଳି ଯାଏ । ସେ ତାକୁ ଆପଣାର ପରି ଯତ୍ନ ନିଏ । ରାସ୍ତା କରର ନିତି ଉପାସି ଗରିବ-ଗୁରୁବା ସ୍ତ୍ରୀଣି ଭିକାରି ଭିକାରୁଣୀ କେହି ଦିନେ ନିରାଶ ହୋଇ ତା କତିରୁ ଫେରି ନାହାନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ହେଲାଣି—କିନ୍ତୁ ଏ ଯାଏ ଗାଁରେ ଅନେକ ତା'ର ରୂପ ଦେଖି ନ ଥିବେ । ଭାରି ସରଳା, କୋମଳମତି ନାରୀ—ସେଇ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁର ସ୍ତ୍ରୀ ।

ଗାଁରେ କେହି ଟୋକା ଅଳସୁଆ ହେଲେ କାମ ନ କଲେ ମୁରବିମାନେ ନଜିର ଦେଖାଇ କହନ୍ତି, ପଞ୍ଚାଅଶୀ ବରଷର ବୁଢ଼ା ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁକ ଦେଖୁଛୁ ନାଁରେ ପୁଅ । ଏ ବୟସରେ ବି ତାକୁ

ଖଟିବାକୁ ବେଳ ମିଳୁ ନାହିଁ । ଆଜ ତମେମାନେ ଦିନକୁ ଦିନ ଅକର୍ମଣିଆ ପାଲଟୁଛ । ଲାଜ ଲାଗୁନାହିଁ । ତମର ଆଖି ଆଗରେ ବାପ ଖଟିବ—ପୁଅ ବସି ବସି ଦିନ କାଟିବ । ତମରିମାନଙ୍କ-ପରି ଦେଶର ଯୁବକମାନେ ଯଦି ଇମିତି ଦିନ କାଟନ୍ତି—ତେବେ ଦେଶ ଉଧେଇବ କପରି ? ଗାଁର ଟୋକାମାନେ ଲଜ୍ଜିତ ହୁଅନ୍ତି—ପୁଣି କାମରେ ଲାଗନ୍ତି । ଆଖି ଆଗରେ ତାଙ୍କର ଗାଁର ଆଦର୍ଶ ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସାଇଁ—କି ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ, ବିଚକ୍ଷଣ ପୁରୁଷ । ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁ ପଡ଼େ ତା'ର ପାଦତଳେ ।

ସହରଠାରୁ ବହୁଦୂରରେ ଏଇ ଗାଁ । ଘୁରିଆଡ଼େ ଖାଲି ବିଲ ଆଉ ବିଲ । ନାହିଁ ଏଠି ସହରର କୋଳାହଳ—ନାହିଁ ଏଠି ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ ଚକଚକ୍‌କଣ—ବଡ଼ଲୋକର ଦମ୍ଭ,ଗର୍ବ, ଅଭିମାନ—ପୁଣି ପଶିନାହିଁ ଏଠି ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦିର ଶିକ୍ଷାଲୋକ ।

ଗାଁରେ ସମସ୍ତେ ସରଳ ନିରୀହ କୃଷୀ । ସମସ୍ତେ କର୍ମଚଞ୍ଚଳ । ସେଇଥିପାଇଁ ମାଟିର ସରାଗ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି କେବେ ଊଣା ନ ଥାଏ । କାହାରି ଶତ୍ରୁତା ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ବନ୍ଧନରେ ହୋଇଛନ୍ତି ଗୋଟିଏ । କାହାରି ମନରେ କେବେ ଆବିଳତା ଛୁଇଁଲେ—କାହାକୁ କେବେ ଭିତରର ସଇତାନ ଘୁପିଲେ—ପରିବାର, ପରିବାର, ଭାଇ ଭାଇ ଭିତରେ ଅଶାନ୍ତି ଝଗଡ଼ାର ସୂଚନା ପାଇଲେ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସାଇଁ ଦଉଡ଼ି ଯାଏ । ସେମାନଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକି ଆଣେ । କୁହେ, ଭାଇ କେଇଟା ଦିନ ଆମେ ଆସିଚେ ଏଇ ମାଟି ଗୋଡ଼ ଗାଇଜକୁ । ସମସ୍ତେ ଭାଇ ଭାଇ । ସମସ୍ତେ ହାତ ଧରା ଧରି ହୋଇ ଆସିଚେ—ପୁଣି ଯିବା । କେହି ରହିବେ ନାହିଁ । କାହିଁକି କେଇଟା ଦିନ ପାଇଁ ଏ କଳି ଗୋଳ ।

ପରସ୍ପରର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତି ବିମୁଖ । ଛିଃ, ଛିଃ କେତେ ଦୁଃଖ ଆଉ ଲଜ୍ଜାର କଥା ।

ଆମ ଆମ ଭିତରେ ଯଦି ଇମିତି ହେବା ତେବେ ସୃଷ୍ଟି ରହିବ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀ ରସାତଳକୁ ଯିବ । ତୁ କିଏ ? ସେ କିଏ ? ମୁଁ କିଏ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲୁ ତୋର ହୃଦୟକୁ ଥରେ । ତା'ର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିରେ ବାଜି ଉଠିବ କେବଳ ଏଇ କଥା—ସମସ୍ତେ ଭିତରର ଗୋଟିଏ । ଏଇ ମାଟି ମାଆର ସନ୍ତାନ । ତେବେ କାହିଁକି ଏ ହିଂସା, ଦ୍ୱେଷ । ସବୁ ମନରୁ ପୋଛି ପକାଅ । ମନର କ୍ଷଣିକ ଆବିଳତାକୁ ହୃଦୟର ଅନୁତାପ ବାରିରେ ଧୋଇ ପୁଣି ଆଗେଇ ଯାଅ । କାନ୍ଧ ଉପରେ କାନ୍ଧ ପକାଇ ପୁଣି ଡାକ ସେଇ ଅମୃତଭରା ଡାକ ଭାଇ । ଦେଖିବ ସେଇ ଡାକରେ ଝରିପଡ଼ିବ ସରଗରୁ ସରାଗ କଣିକା—ଭ୍ରାତୃତ୍ୱର ବନ୍ଧନ ଆହୁରି ହେବ ସୁନ୍ଦର—ଅମୃତମୟ ।

ଚନ୍ଦେଇ ସାଇଁ କଥା କେଇପଦ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ତରଳାଇ ଦିଏ । ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି ସେମାନେ ବାଦ, ବିବାଦ, ହିଂସା ଦ୍ୱେଷ, ଅଭିମାନ । ପୁଣି ଭାଇ ଭାଇ ଡାକ ପରସ୍ପରକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରନ୍ତି । ଆଖିରୁ ଝରିପଡ଼େ ଧାର ଧାର ଲୁହ । ସେଇ ଲୁହରେ ସବୁ ଆବିଳତା ଧୋଇ ହୋଇଯାଏ । ଆଉ ଫୁଟି ଉଠେ ଚନ୍ଦେଇ ସାଇଁ ବଳିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଅପୂର୍ବ ଆଭା ।

ଇମିତି ଏଇ ଗାଁଟି । ଆଲୁଅ, ପାଣି, ପବନରେ ଖେଳି ବୁଲେ ଏଠି ଚନ୍ଦେଇ ସାଇଁର ଆଦର୍ଶ । ହେଉପଛେ ସେ ମୂର୍ଖ—ହେଉପଛେ ସେ ଚଷା—ହେଉପଛେ ଦୀନ-ଦରିଦ୍ର—ତଥାପି ସେ ଗାଁ ଗୋଟାକର ମଉଡ଼ମଣି । ତା'ର ଆଦର୍ଶରେ ଗାଁରେ ଖେଳି

କୁଲୁଚି ଶାନ୍ତିର ଉତ୍ସ, ଉଚ୍ଚ ରହିଛି କାମ କରିବାର ଅପୂର୍ବ ପ୍ରେରଣା—ଆଜି ଦୃଢ଼ ହେଉଚି ଦିନକୁ ଦିନ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱର ବନ୍ଧନ । ତା'ର ଆଦର୍ଶର ବାଣୀ ସମସ୍ତେ ଏକ—ସମସ୍ତେ ଏଇ ମାଟି ମା'ଆର ସନ୍ତାନ । ଏଇ ମାଟି ଉପରେ ପାଦ ରଖି ଆମର ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ଗଲେ—ଆମେ ଆସିଲେ । ଆମେ ଯିବା—ଆମର ପିଲା-କବିଲା ପୁଣି ଖେଳି ବୁଲିବେ ଏଇ ମାଟିରେ । ଏଇ ମାଟି ଉପରେ ଆମର ଯୁଗ ଯୁଗର ଜୀବନ ପ୍ରବାହ ଗଢ଼ି ଆସୁଚି । ପୁଣି ଗଢ଼ି ଚାଲୁଚି । ଏହାର ଉପରେ ଯୁଗ ଯୁଗର ଆହାର ସାଇତା ହୋଇ ରହିଚି । କାମ କର, ଖାଅ, ପିଅ । ଏଇ ଗାଁ ମାଟି ନଛ କେହି କୁଆଡ଼େ ଯାଅ ନାହିଁ ।

× × × ×

ଦିନ ଗଡ଼ି ଯାଇଚି ।

ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ ଆଖିରେ ଆଜି ଲୁହ ।

ତା ହୃଦୟରେ ଦୁଃଖ ଦେଇ ମନର ସରାଗକୁ ନିମିଷକରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ଯେଉଁଦିନ ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ସପନା, ପଦିଅା, ଗଉରା, କାର୍ତ୍ତିକା, ଟେମା, ମୁଷା, ଚଇଁଆ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ବିଦେଶ ପଳେଇ ଗଲେ ସେଦିନ ବୁଢ଼ା ଆଖିରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା ଧାର ଧାର ଲୁହ ।

ସେ ଲୁହର ଧାର ଆଜି ବି ଶୁଖି ନାହିଁ—କି ଶୁଖିବ ବି ନାହିଁ ।

ସପନା, ପଦିଆ କଲକତା ସହର ତଳ ଚଟକଳରେ କାମ କଲେ । ଗଉର କୋଉ ସାହେବ କତିରେ ବେହେରା କାମ କଲା । କାର୍ତ୍ତିକ କଲକତା ଡକ୍‌ରେ ବୁଲି କାମ କଲା । ଚେମା ଯାଇଁ ଟାଟାନଗର ଲୁହା କାରଖାନାରେ କାମ କଲା । ନୃଷା ବଡ଼ବଜାରର କୋଉ ବଡଲୋକ ବାଡ଼ିରେ ପୂଜାରୀ କାମ କଲା । ଚଇଁଆକୁ କାମ ଜୁଟିଲା ନାହିଁ । କାର୍ତ୍ତିକ ପାଖରେ ରହି କାମ ଖୋଜି ବୁଲିଲା ।

ଏଇମାନଙ୍କ ପରେ ଚଷା ସାହିରୁ ଦି'ଜଣ, ହାଟୁଆ ସାହିରୁ ତିନଜଣ ପୁଣି କଲକତା ବାହାରି ଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରେଇ କଥା, ଆଉ ଆଦର୍ଶ ଆଜି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ଯାଇଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ଭାବିଲା, କଣ ହେଲା ତା'ର ଗାଁ । ଗାଁ ମାଟି ଗୁଡ଼ି ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଭେଣ୍ଡିଆ ପଛକୁ ପଛ ଚାଲିଲେ ବିଦେଶ, ନିଜ ଗାଁର ହସ ଲିଭାଇ—ନିଜ ଗାଁରେ ବାବୁଗିରି ଛାଡ଼ି ସେମାନେ ପର ଦେଶରେ କୁଲିଗିରି କଲେ । ଚାଷ ଅଭାବରୁ କ୍ଷେତ ଖାଁ ଖାଁ ଗୋଡ଼େଇଲା । ଗାଁରେ ଯାନି-ଯାତ୍ରା, ପରବ ଇତ୍ୟାଦି ସରଳତାର ଉତ୍ସ ମରିଗଲା । ଗାଁ ପୋଖରୀରେ ଜଳ ବାଲିବାଲି ହେଲା । ରାସ୍ତା ଘାଟ ମରାମତି ଅଭାବରୁ ଠାଏ ଠାଏ ପୋଖରୀ ପାଲଟିଲା । ମ୍ୟାଲେରିଆର କରାଳ ଛାୟା ଘେରି ବୁଲିଲା । ଗାଁର ଶିରୀ ତୁଟିଗଲା । ଗାଁର ଏଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ସଇଁ ଆଖିରୁ ଝରି ପଡ଼େ ବେଦନାର ଲୁହ । ପୁଣି ବେଳେ ବେଳେ ଭାବେ କାହିଁକି ତାର ଏ ଦୁର୍ବଳତା । ସେ ବା ଆଉ କେତେ ଦିନ ?

ତଥାପି ବୁଢ଼ା ଆଶା ନେଇ ବଞ୍ଚିଛି, ପୁଅ ତାର ପାଠ ପଢ଼ି ସାରି ଯେତେବେଳେ ଏଇ ଗାଁରେ ଆସି ପାଦ ଦେବ— ସେତେବେଳେ ଗାଁର ରୂପ ବଦଳି ଯିବ । ଏତେ ପାଠ ଏ ଗାଁରେ କେହି ପଢ଼ି ନାହାନ୍ତି । ତାକୁ ସେ ମଣିଷ କରିଛି—ଆଉ ସେ ମଣିଷ କରିବ ଗାଁର ଶହ ଶହ ଦୀନ-ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ । ଅଶିକ୍ଷା ଅନ୍ଧକାର ଦୂର କରି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଆଣିଦେବ ନୂଆ ଚେତନା । ଏ ଗାଁ ସାତ ଖଣ୍ଡ ଆଖପାଖ ମଉଜାରେ ଆଦର୍ଶ ହେବ । ତେତେବେଳେ ପୁଣି ଘରପୁଅ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବେ ଘରକୁ । ବୁଢ଼ାର ଦିନକର ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ—ବହୁ ବର୍ଷର ସ୍ୱପ୍ନ ସାର୍ଥକ ହେବ ତେତେବେଳେ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ି ଚାଲିଛି । ବୁଢ଼ାକୁ ପଞ୍ଚାଅଶୀ ପୂରି ଛୟାଅଶୀ ଚାଲିଲା । ପଖାଳ ଭାତ ଶାଗ ଏବେ ବି ବୁଢ଼ାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି । ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି ପୁଅ ତାର ଫେରିଆସିବ କାଲି ସକାଳେ । ଏ ଗାଁର ରୂପ ବଦଳିବ । ଆଶା ତାର ସଫଳ ହେବ— ତେବେ ଯାଇଁ ସେ ଏ ପାରିର ମମତା ତୁଟାଇ ପାରିବ ।

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଦିନ ବୁଢ଼ା ଶୁଣିଲା ପୁଅ ତାର ଚିଠି ଦେଇଛି, ସେ କଟକରେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ବିଭା ହେବ—ସେଇଠି ରହି ଚାକିରି କରିବ । ଆଉ ଏ କାଦୁଅ ପଚ ପଚ ଗାଁ ମାଟି ମାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ବି, ଏ, ପାଶ କରି ଗାଁରେ ରହିଲେ ତା ଜୀବନର ବିକାଶ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ସହରରେ ଚିରଦିନ ରହିବାକୁ ସ୍ଥିର କରି ନେଇଛି ।

ଚିଠି ଶୁଣି ବୁଢ଼ାର ମୁଣ୍ଡଟା ବୁଲାଇ ଦେଲା । ଆଖିରୁ ଛୁଟିଲା ଧାର ଶିରାବଣ । ମନ ଭିତରୁ କିଏ ଯେପରି କହି ଉଠିଲା ଏଇଥି-

ପାଇଁ ତତେ ଜଣ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିଲିରେ ଜଗୁ, ଠିକ୍ କହୁଚୁ–ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ି ଆଜିଗ ବାପକୁ ବୁଦ୍ଧି ଶିଖାଉଚୁ ।

ସେଇଦିନୁ ବୁଢ଼ା ଶଯ୍ୟାରେ ବେମାର ପଡ଼ିଲା । ଦେଖିଲା, ବହଳ ଅନ୍ଧକାର ମାଡ଼ି ଆସୁଚି ଚଉଦିଗ ଘେରି । ତା'ରି ଭିତରେ ସେ ଓ ତାର ସବୁ ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ମିଶି ହୋଇ ଯାଉଚି ଏକାକାର ।

ସ୍ତ୍ରୀ ସୀତାର ଯତ୍ନ, ଝିଅ ହୀରାର ସେବା ସବୁ ଆଜି ବୁଢ଼ା ନିକଟରେ ହାରି ମାନିଲା । ବୁଢ଼ା ଆଜି ଭାବେ, ସେ ଜିବ—ବଞ୍ଚି ଆଉ ଲାଭ କଣ ଏଇ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଦୁନିଆରେ ।

ବୁଢ଼ାର ଜୀବନ ଦୀପ ଲିଭି ଲିଭି ଆସିଲା ।

ଦିନ କେଇଟା ପରେ ।

ବାପା !

କି......ଏ...... ?

ମୁଁ ଫେରି ଆସିଚି ବାପା ।

ବୁଢ଼ା ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ଚାହିଁଲା । ତା'ରି ଅତି ଆଦରର ଜଗୁ ଅତି ନିକଟରେ । ଆଖିରୁ ଶେଷ ନିଗିଡ଼ା ଲୁହଧାର ବହିଗଲା । କଣ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେବି କିଛି ଲେଉଟିଲା ନାହିଁ । ମୁହଁ ବିକୃତ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ତା' ପରେ ବହି ଆସିଲା ଦମକାଏ ପବନ ।

ସବୁ ଅନ୍ଧାର ।

ଜଗୁ ଦେଖିଲା, ସେଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବାପା ତାର ଯେପରି କହୁଚନ୍ତି ଫେରିଆସିଲୁ ଯେବେ, ତେବେ ଫେରାଇ ଆଣ ତୋର ଶାନ୍ତ ଶାନ୍ତ ଭାଇଙ୍କୁ ଏଇ ଗାଁ ଭୂଇଁକୁ । ଏ ଗାଁ ତୋର । ଏ ଗାଁକୁ ତୁ ଭଲ

ପାଇବୁ । ପୁଣି ଭଲ ପାଇବୁ ଗାଁର ଅତି ନିସ୍ୱ ହୀନ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ । ଯେଉଁଦିନ ତୁ ନିଜର ନୂଆ ଆଲୋକରେ ଏ ଗାଁ ମାଟିରେ ଜୀବନ ଦେବୁ—ତୋର ଏ ଗାଁ ଭାଇଙ୍କ ମଣିଷ ପରି ମଣିଷ କରିବୁ, ସେଇଦିନ ପୁଣି ମୁଁ ଫେରି ଆସିବି ତୋ କତିକି ଇମିତି ଏକ ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ । କିନ୍ତୁ ସେଦିନର ଅନ୍ଧକାର ଆଜି ପରି ଦୁର୍ଯୋଗଭରା ନଥିବ—ଥିବ ଖୁବ୍ ନିରୋଳା—ଆଉ ତା'ରି ଭିତରେ ବହିଆସୁଥିବ ବହୁ ଦୂରରୁ ଏକ ଶାନ୍ତ ସୁକୋମଳ ଆଶିଷର ଧାରା ।

ମାଟିର ମମତା

ଧୂଳି ଧୂସରିଆ ସଡ଼କ କଡ଼କୁ ଝୁଙ୍କା ବରଗଛଟିଏ । ତା'ରି ମୂଳେ ନୁଆଁଣିଆ ଚାଳ ଘରଟି ମଧୁଆର ବାପ ସାଆନ୍ତ ବାପ ଅମଳର । ଏଇ ଘରଟିରେ ଦୋକାନ ପାତି ମଧୁଆର ବାପ ସାଆନ୍ତ ବାପ ନିଜର ସଂସାର ଚଳେଇ ମହାଜନର ଦେଣା ସୁଝି ପୁଣି ନ୍ୟାୟୁ ନିମନ୍ତ କରି ଶାନ୍ତିରେ ପରପାରର ଡାକ ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଏଥର ପଡ଼ିଚି ମଧୁଆର ପାଳି ।

ମଧୁଆ ଜାତିରେ ଗୁଡ଼ିଆ । ଗୁଡ଼ିଆ ପୁଅର ବେଉସା ସେ ଭୁଲି ପାରିନାହିଁ । ବାପ, ସାଆନ୍ତ ବାପ ପରି ସେ ସଡ଼କ କଡ଼ର ସେଇ ନୁଆଁଣିଆ ଘରଟିରେ ମୁଢ଼ି, ଉଖୁଡ଼ା, ବରା, ଗୁଲୁଗୁଲା ଇମିତି କେତୋଟି ଶସ୍ତା ଜଳଖିଆ ବିକି ତାର ସଂସାରଟି ଚଳାଇ ଆସିଲଣି ଆଜକୁ ଦୋ'ଟି ବରଷ ହେବ ।

ଆଖି ପଲକରେ ଅଖାତର କଥାଗୁଡ଼ା ଭାସି ଉଠେ । କାଲି ସକାଳେ ବାପ ମହମା ସାହୁ ଆଖି ବୁଜିଲେ । ମଧୁଆକୁ ସବୁ ଦିଶିଲା ଅନ୍ଧାର । ବାହା ହେବାର ଦୋ'ଟି ବରଷ ନ ପୂରୁଣୁ ବାପା ଦୁନିଆର ମମତା ତୁଟାଇ ଦେଲେ । ବାପା ଥିଲାବେଳେ ମଧୁଆକୁ ସଂସାର କିମିତି ଚଳେ କିଛି ଜଣା ନ ଥିଲା । ବୋଉ ତା'ର ହେମତ ଦେଇ କହିଲା, 'ମଧୁଆ ନିଜ ବେଉସା ତୁ ଦେଖ । ଘର ଚଳାଇବା ଭାର ମୋ ଉପରେ । ସେଇଦିନୁ ମଧୁଆ ନିଜ ଦୋକାନଟିକୁ ରାତି ଦିନ ଜଗି ରଖି ଚଳାଏ । ଆଜି ଘରଟିର ସବୁ ଦାୟିତ୍ୱ ମୋ ଉପରେ ।'

ଗାଁଟି ନା ନିକିରାଇ । ଧୂଳି ଧୂସରିଆ ସଡ଼କଟି ଗାଁଟିକୁ ମଝିରେ ଦି'ଭାଗ କରି ଦେଇଚି । ପାଳେ ପୂର୍ବ ସାହି, ଆଉ

ଫାଳେ ପଶ୍ଚିମ ସାହି । ପଶ୍ଚିମ ସାହିରେ ମଧୁ ସାହୁର ଘର । ଦୋକାନଟି ଗାଁର ମଝିରେ—ପୁଣି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା-ଯାଜପୁର ସଡ଼କ କରଡରେ । ସେଇଥିପାଇଁ ସବୁ ସମୟରେ ଦୋକାନରେ କେହି ନା କେହି ଗରାକ ଥାଏ । ଶଗଡ଼ଆମାନେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଗାଡ଼ି ନେଇ ଆସି ଘୁଇ ଶୀତଳ ଝଙ୍କା ବରଗଛ ତଳେ ଗାଡ଼ିରଖି ବିଶ୍ରାମ ନିଅନ୍ତି । ବରଗଛଠୁଁ ଟିକଏ ଦୂରରେ ସର-କାରୀ କୂଅ । ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନର ଜଳଖିଆ ସେମାନଙ୍କର ଭୋକ ଓ ସେଇ କୂଅର ଶୀତଳ ପାଣି ସେମାନଙ୍କର ଶୋଷ ମାରି ଦିଏ । ଆଉ ବରଗଛ ତଳର ସୁଲୁସୁଲୁ ପବନ ସେମାନଙ୍କର ଝାଳ ପୋଛି ଦେଇଯାଏ । ଘଡ଼ିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ସେମାନେ ପୁଣି ଯେଝା ବାଟ ଧରନ୍ତି । ଘଡ଼ିକ ଭିତରେ ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନର ଗହଳ ଥମିଯାଏ । ବରଗଛ ମୂଳ ହୋଇଯାଏ ନିଶୂନ ।

ପୁଣି ଘଡ଼ିକ ପରେ ଆସନ୍ତି ଘର କାହେଇ କେତୋଟି ଲୋକ । ଗଛ ମୂଳ ଜମି ଉଠେ ଆଳାପ ଆଲୋଚନାରେ । ମଧୁ-ସାହୁ ଦୋକାନରୁ କିଏ କଣେ ମୁଢ଼ି ଦି' ପଇସାର—କିଏ କଣେ ଚୂଡ଼ା ଚାରି ପଇସାର, ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଗୁଡ଼ ଟିକେ । କିଏ କିଛି ନ କିଣି ମଧୁ ସାହୁ ସାଙ୍ଗରେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ଦି'ପଦ ହୁଏ । ବରଗଛ ତଳ ଦେଇ ଭାସି ଆସେ ଶୀତଳ ମଧୁର ପବନ ଟିକେ ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନଆଡ଼େ । ବାଟ ଚଲା ପଥିକର କ୍ଳାନ୍ତି ଯାଏ ମରି ।

କିଏ ଦୂର ବାଟ ଭାବି ତରତରରେ ଦି'ଟା ଖାଇଦେଇ ଉଠି ପଡ଼େ । ଯିବାବେଳେ ମଧୁ ସାହୁ ତାର ପଇସା ଅସୁଲ କରନ୍ତି । ଦୂର ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଧାର ଉଧାର ତା ଦୋକାନରେ ନାହିଁ । ସେ ଜାଣେ ଆଜିକାଲି ଲୋକଗୁଡ଼ା ଭାରି ଦୁଷ୍ଟିଆର । ଥରେ ବାକି

ଦେଲେ ଆଜି ଜନେ ସେମାନଙ୍କର ଦେଖା ମିଳିବ ନାହିଁ । କିଏ ଯିବାବେଳେ ହସି ହସି କୁହେ, ଯାଉଚ ସାହୁ ପୁଅ, ଗାଳିଦେବ ନାହିଁ । କିଏ ଯିବାବେଳେ ବଡ଼ଠାଏ କମ୍ପା ପାନ ଖଣ୍ଡେ ମାଗି ନେଇ କୃତଜ୍ଞତାରେ କୁହେ, ଯାଉଚ ସାହୁପୁଅ, ଦଣ୍ଡବତ । ମଧୁ ସାହୁ ତାର ପାନଖିଆ ଓଠରେ ହସ ଟିକେ ହସି କୁହେ, ପଧାନେ, ଆର ଥରକୁ ଆସିଲାବେଳକୁ ଦ'ଠଙ୍କାର ମୁଗ ଆଣିବ । ବେଳ ଦେଖି ନିଜର ସୁବିଧାଟିକ ମଧୁ ସାହୁ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ତାର ମଧୁର କଥା ପଦକ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ କିଣି ଥାଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ମଧୁ ସାହୁ ପ୍ରତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥାଆନ୍ତି ।

କିଏ କୁଆଡ଼ୁ ଚାଲି ଆସନ୍ତି କେତେ ରକମର କେଉଁ ଜାତିର ଲୋକ । ପୁଣି ଘଡ଼ିକ ପରେ କିଏ କୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତି ତାର ହିସାବ ରଖେ ଏଇ ଧୂଳି ଧୂସରିଆ ସଡ଼କ କରର ଝଙ୍କା ବରଗଛ । କିନ୍ତୁ ମଧୁ ସାହୁ ଦେଖେ ଧୂସରିଆ ଏଇ ସଡ଼କ ପରି ଜୀବନର ଅଙ୍କା ବଙ୍କା ପଥରେ ମଣିଷ ଚାଲୁଚି ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି—ଖାଲି ବଞ୍ଚି ରହିବାର ସଂଗ୍ରାମ କରି ।

ବେଳେବେଳେ ଦୋକାନ ନିଶୂନ ପଡ଼ିଗଲେ ମଧୁ ସାହୁକୁ କିଛି ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେ ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଭାବେ ତାରି ଘର ସଂସାର କଥା । ସାଆନ୍ତ ବାପ ଅମଳର ଘର ଖଣ୍ଡିକ ବୟସ ନଇଁ ଆସିଲାଣି । ବାପା ମରିବା ପୂର୍ବରୁ ଘର ଖଣ୍ଡି ନୂଆକରି ଛିଡ଼ା କରିବାର କଳ୍ପନା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେଇ କଳ୍ପନା ମରଣର ଶୀତଳ ପରଶରେ ଖାଲି ସ୍ୱପ୍ନରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଗଲା । ବାପାଙ୍କର ବହୁଦିନର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ସାର୍ଥକ କରିବାକୁ ମଧୁ ସାହୁ ବେଳେବେଳେ ଭାବେ ।

ଏଇ ଦୋକାନରୁ ଘରସଂସାର ଚଳି କଚ୍ଛୁ କଚ୍ଛୁ ବଳେ । ସେଇ ଧନତକ ମଧୁସାହୁ ତାର ହାତପାଣ୍ଠି କରି ରଖେ । ନଇତ ଭାବେ ବେଶି ପଇସା ହେଲେ ଆଗ ଘର ଖଣ୍ଡି ଛୁଡ଼ା କରିବ ସେ ସାହିର ଧୋପୁଣୀ ସାହୁ ଘର ପରି ।

ବଳଦ ଘଣ୍ଟି ଶୁଣି ମଧୁସାହୁର ଭାବନା ମିଳାଇଯାଏ । ଦେଖେ ବଜାର ଶଗଡ଼ିଆ ଆଗ ପଛ ହୋଇ ଗୁରି ପାଞ୍ଚଜଣ ଆସୁଛନ୍ତି । ମଧୁ ଆର ହୃଦୟ ଆବେଗରେ ପୂରି ଉଠେ । କାରଣ ବଜାରବାଲା କେବେ କମିତି ଗାଡ଼ି ନେଇ ଜୁଟିଗଲେ ମଧୁସାହୁର ବେଶ ଦି'ପଇସା ଆମଦାନି ହୁଏ । ମଫସଲ ଲୋକଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ଏତେ ଦିକ୍‌ସିକ୍ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯା କହିବ, ସେତିକି ପଇସା ଗଣି ଦେଇ ଗୁଲି ଯାଆନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ଦଶ ପନ୍ଦର ବଜାର ଶଗଡ଼ିଆ ଜୁଟିଗଲେ ମଧୁସାହୁ ଦୋକାନ ଘଣ୍ଟାକରେ ଖାଲି ହୋଇଯାଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ବଜାରବାଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧୁ-ସାହୁର ଭାରି ଖାତିର । ଗାଡ଼ି ନେଇ ପହଞ୍ଚି ଗଲେ ମଧୁ ସାହୁ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଖବର ଘଡ଼ିକରେ ବୁଝିନିଏ । ମଧୁର କଥା ପଦକ ସାଙ୍ଗକୁ ପାନଟାଏ, ଢଡ଼ିଖଣ୍ଡେ ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ କିଣିନିଏ ।

ଗାଡ଼ି ଅଟକେଇ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଶଗଡ଼ିଆ ମଧୁସାହୁ ଦୋକାନଆଡ଼େ ଗଡ଼ିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଦିନର ପ୍ରତାପ ଲିଭି ଆସିଲାଣି । ଆକାଶର ଚଢ଼େଇଙ୍କି ଲାଗିଲାଣି ଘର ବାହୁଡ଼ା ନିଶା—ଶେଷ ଆଲୁଅଟିକ ବରଗଛ ଶିଖ ଉପରୁ ଖସି ଖସି ଲମ୍ବି-ଗଲାଣି ଦୂରକୁ ! ଶଗଡ଼ିଆମାନେ ସଞ୍ଜ ଆସିଯିବା ଦେଖି ତରତର ହୋଇ କଣ ଦି'ଟା ଖାଇଦେଇ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ମଧୁ ସାହୁର ମନ୍ଦ କାରବାର ହେଲା ନାହିଁ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ି ଚାଲିଛି । ମଧୁ ସାହୁ ଏଇ ଦୋକାନ ପଇସାରେ ଘର ଖଣ୍ଡେ ନୂଆ କରି ତିଆରି କଲା । ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଃଖୀ ପାଇଁ ବେକକୁ ସୁନା ହାରଟିଏ କିଣିଲା । ପୁଣି କେଇଟା ଦିନପରେ ଜମି ସାତଗୁଣ୍ଠ ବାଉରି ମଳିକଠାରୁ କିଣିଲା । ଦିନକୁ ଦିନ ମଧୁ-ସାହୁର ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଆସିଲା । ଗାଁରେ ମଧୁ ସାହୁର ଖାତିର ବଢ଼ିଲା ।

ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନଠାରୁ ଟିକିଏ ଦୂରରେ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଦି'ଥର ହାଟ ବସେ । ହାଟପାଳି ଦିନ ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନଟି ସବୁବେଳେ ଭିଡ଼ଥାଏ । ସପ୍ତାହରେ ଏଇ ଦି'ଦିନ ଯା କାରବାର ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚଦିନ କାରବାର ବି ଆ ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ହୁଏନା । ହାଟପାଳି ଦିନ ସକାଳୁ ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନକୁ ଭଲରୂପେ ସଜାଇ ଦେଇଥାଏ । ଗରିବ, ବଡଲୋକ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧୁ ସାହୁ ସମାନ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଏ ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ନେଇ ଜିନିଷ ବିକିଥାଏ । ମଧୁ ସାହୁ ଭାବେ, ମଣିଷର ବଚନ ଓ ବ୍ୟବହାର ଏଇଟା ହେଲା ବଡ଼—ପଇସାଟା ବଡ଼ ନୁହେଁ । ଏଇଥିପାଇଁ ହାଟ କଡରେ ଏତେ ଦୋକାନ ଥିଲେ ବି ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର ।

× × × ×

ଆଜିର ଦିନଗୁଡ଼ା ପୁଣି ବଦଳି ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ହଜି ଯାଉଚି । ଏଇ ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ପୁଣି ନୂଆ ଦିନର ସମ୍ଭବ ହେଉଚି । ଇମିତି କେଇଟା ଦିନପରେ କେଇଟା ରାତି ବିତି ଯାଇଚି । ଜନ୍ମ ହିସାବ କରି ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ବରଷକରେ ଆସି ମୁଣ୍ଡ-ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି ।

ସମପୁର ଗାଁ ଚୌଛକରେ କେତେ ପୁରୁଣାର ସମାଧି ମଣ୍ଡପ—ଆଜି କେତେ ନୂଆ କଥାର ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ମଧୁ ସାହୁର ଆଗ କାରବାର ଆଜ ଥମି ଯାଇଛି । ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂର ଇନ୍ଦୁପୁରଠାରେ ଆଜି ଗୋଟିଏ ନୂଆ ହାଟ ହେବାଯୋଗୁ ନଳଗାଇ ହାଟ ଏକବାର ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ସଡ଼କ ଉପରେ ବଳଦଗାଡ଼ି ପରବର୍ତ୍ତେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲଗ୍ଣ ମାଲ ନେଇ ଛୁଟିଛି । ଯାତ୍ରୀବାହୀ ବସଗୁଡ଼ା ଛୁଟି ଚାଲିଛି ଏ ପାଖରୁ ସେପାଖକୁ—ସେପାଖରୁ ଏପାଖକୁ । ବାଟଚଲା ପଥିକ କେଉଁଠି କାଁ ଭାଁ ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଛି । ଗାଁରେ କଲେରା ଲାଗି ଅଧେ ଲୋକଙ୍କର ଚିହ୍ନ ବର୍ତ୍ତି ବ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଅଛନ୍ତି ସେମାନେ ଯେପରି କଲେରା ହାତରୁ ବର୍ତ୍ତିଯାଇ ହାଁ ହୁତାଶରେ ଦିନ କାଟୁଛନ୍ତି । ମଧୁ ସାହୁର କାରବାର ଏକବାର ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଦିନକୁ ଆଠଅଣା ପଇସା ବ ବଳକା ଆଜ କଷ୍ଟକର ।

ମଧୁ ସାହୁର ଭାବନା ଆଜ କହିଲେ ନ ସରେ । ଏ ଯେଉଁ ଦିନ କାଳ ପଡ଼ିଲାଣି କମିତି ତାର ସଂସାର ଚଳିବ ଏଇ କଥା ସେ ନିତିଦିନ ଭାବେ । ସେ ଦିନ ସକାଳର ସୁନା କିରଣ ତାର କଅଁଳ ତେଜଟିକ ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନ ଉପରେ ଦେଖାଇ ଦେଉଛି । ବରଗଛ ଉପରେ କେତେ ଜାତିର ଚଢ଼େଇ ସକାଳ ଶାନ୍ତ—ପବନର ମୃଦୁ ହିଲ୍ଲୋଳ ଭିତରେ ହଜେଇ ଦେଇଛନ୍ତି ସଜ ସକାଳର ଗୀତ । ମଧୁ ସାହୁ ସକାଳୁ ଦୋକାନ ଖୋଲି ବସିଛି । ମନ ଭିତରେ କେତେ କେଜାଣି ଭାବନା ଧାଁ । ଧପଡ଼ କରୁଛି ।

ଏତିକିବେଳେ ଗାଁର ନିଧି ସେଇଁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ନିଧିଆ କଲିକତାରେ ଚାକିରି କରେ । କୋଉ ଅଫିସରେ ପିଅନ କାମ—

ମାସକୁ ପଚ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ଦରମା । ନଧି ସଇଁ, ମଧୁ ସାହୁର ପିଲାଦିନର ସାଙ୍ଗ । ନଧିଆ ଛୁଟି କରି ଏଇ କେଇଦିନ ହେଲା ଗାଁକୁ ଆସିଚି । ଆ ଭିତରେ ମଧୁଆ ସାଙ୍ଗରେ ବାଟରେ ଘାଟରେ ଚାରି କେତେବାର ଭେଟ ହେଲାଣି । କିନ୍ତୁ ମନ ଖୋଲି କେବେ ସୁଖ ଦୁଃଖ ପଦେ ହେଉ ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ନଧିଆକୁ ଦେଖି ମଧୁଆ ଆଜି ପାଖକୁ ଡାକିଲା ।

ନଧିଆ ପଚ୍ଚରିଲା, 'ମଧୁ ଭାଇ ବେପାର କମିତି ଚାଲିଚି ?' ମଧୁଆ କହିଲା, 'ନାଁରେ ନଧି, ବେପାର କଥା ମୁହଁରେ ଧରନା । ହାଟ ଭାଙ୍ଗିଲା—ବସ, ଲଗି ଗାଁକୁ ଗାଁ ଧାଇଁଲା । କୁଆଡ଼େ ଥିଲା ଏତିକବେଳେ ମହାମାରୀ ଆସି ଗାଁରୁ ଅଧେ ପଦା କରିଦେଲା । ବେଳକାଳ ଯେମିତି ଆସି ପଡ଼ିଲାଣି ଆଉ ଏ ବେପାର ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ କିଛି ଉପାୟ ବତାଉନରେ ନଧି !'

ନଧିଆ କହିଲା, 'ମଧୁ ଭାଇ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କଲିକତା ଚାଲ । ଆମ ଅଫିସରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଅନ ଚାକିରି ଖାଲି ହେବାର ଅଛି—ସେଇଠି ତମକୁ ମୁକରର କରିଦେବି । ଦିହେଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିବା । ଦି'ପଇସା ରୋଜଗାର କରିବ । ମିଛଟାରେ ଏ ଗାଁରେ ବସିବ କାହିଁକି ? ବସି ଖାଇଲେ ନଈ ବାଲି ବି ସରେ ।'

ନଧିଆର କଥାଟା ମଧୁଆର ମନକୁ ପାଉନଲା ନାହିଁ । ମଧୁଆ କହିଲା, 'ନଧି ଯେତେ ହେଲେ ଜାତି ପୁଅ, ବେଉସା ଛାଡ଼ି ବିଦେଶ ଯିବାକୁ ମନ ବଳୁ ନାହିଁ । 'ବାପ ସାଆନ୍ତବାପର କୁଳ ବେଉସା ବୁଡ଼େଇ ବିଦେଶ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ଚରିଦିନ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ମୋର କାହିଁକି ହୃଦୟ କହୁନାହିଁ ।'

ନିଧିଆ କହିଲା, 'ମଧୁଭାଇ, ବେଉସା ତ ଚଳୁ ନାହିଁ । ଖାଲି ବସି ବସି ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ କଥା ଭାଳି ବସିଲେ କଣ ପେଟ ପୂରିବ ? ତାଙ୍କ ଅମଳର କଥା ଆଜିକୁ ଦେଖିଲେ ବେଳକୁ କେତେ ଫରକ ହୋଇ ଗଲାଣି । ତମେ ଭଲ କରି ଭାବିଚିନ୍ତି ଠିକ୍ କର । ଏଠି ବସିବା ଅପେକ୍ଷା କଲିକତା ଚାକିରି କଣ ଶତ ଗୁଣରେ ଭଲ ନୁହେଁ ? ଦି'ଦିନ ପରେ ମୋ ଛୁଟି ପୂରିଯିବ । ଯଦି ଯିବା ଠିକ୍ କର, ତେବେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଯିବା ।'

ଏତିକି କହି ନିଧି ସଇଁ ଗାଁ ଭିତର ବାଟ ଧରିଲା ।

ବହୁତ ଭାବିଚିନ୍ତି ମଧୁସାହୁ ଠିକ୍ କରିଲା, ନିଧିଆ ସାଙ୍ଗରେ କଲିକତା ଯିବ । ମା'କୁ ଯାଇ କହିଲାରୁ ମା ଏକବାର ଅମଙ୍ଗ ହେଲା । କହିଲା, 'ଆରେ ମଧୁଆ, ଏ ବୁଢ଼ୀଦିନେ ମୁଁ ତୋତେ ଛାଡ଼ି ବଞ୍ଚିବି କିମିତିରେ । ଏଇ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ବାପ ଦାଦି ତୋର ଆଖି ବୁଜିଲେ । ବେପାର ବଣିଜ ଛଡ଼ା ବିଦେଶ କଣ ସେମାନେ ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ଏଇ ଗାଁ ମାଟିରେ ପଡ଼ି ରହିଥା । ପୁଣି ଦିନ କଣ ବଦଳିବ ନାହିଁ । ସବୁ ଦିନ କଣ ସମାନ ଥାଏ ।' ମଧୁଆ କହିଲା, 'ବୋଉ ଖାଲି ବସି ବସି ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲାଣି । ଯାଉଚି କେଇଟା ମାସ ବୁଲି ଆସେ । ସବୁଦିନେ କଣ ମୁଁ ବିଦେଶ କରୁଚି ?'

ସ୍ତ୍ରୀର ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ମା'କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ମଧୁସାହୁ କଲିକତା ଯିବା ସ୍ଥିର କଲା, ଭାବିଲା ବସିବା ଅପେକ୍ଷା କେଇଟା ମାସ ବୁଲି ଆସିଲେ ଯଦି କିଛି ହୋଇଯାଏ ମନ୍ଦ କଣ ? ଏଇ ଗାଁରେ ତ ପୁଣି କେତେ ଲୋକ କଲିକତା ପଇସାରେ ବଡ଼ ହୋଇ ଗାଁକୁ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ସେ ଦିନ ଭୋର ହେବାକୁ ଆଉ ବେଶି ଡେରି ନାହିଁ । ରାତିର ଗାଢ଼ ଅନ୍ଧକାର ଉପରେ ହଠାତ୍ ଗାଢ଼ାଳୁଆ ଚଉଟି ଆଲୁଅ ଝଲସାଇ ନୂତନ ସକାଳର ସନ୍ଧାନ ଦେଇଗଲା ।

ମଧୁସାହୁ, ନଧିଆ ଦିହେଁ ସକାଳ ହେଲାବେଳକୁ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ବହୁଦୂର ଆଗେଇ ଆସିଥିଲେ ।

ନଧିଆ କଥାରେ ପଡ଼ି ଗୋଟାଏ କ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମଧୁ ସାହୁ ଚାଲି ଆସିଲା ସିନା, କିନ୍ତୁ ଗାଁ ଛାଡ଼ିଲାବେଳକୁ ତା ମନଟା ଭାରି ଅଥୟ ହେଲା । ଭାବିଲା, କାହିଁକି ପୁଣି ଜନ୍ମମାଟି ଛାଡ଼ି ସେ ବିଦେ-ଶକୁ ଚାକରି କରିବାକୁ ଧାଇଁଛି । ଏଇଠି କଣ ସୁଖ ଦୁଃଖର ସଂସାର ତାର ଚଳିଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସାମାନ୍ୟ ପେଟ ଚାଖଣ୍ଡିକ ପାଇଁ ସେ ଆଜି ମା, ସ୍ତ୍ରୀ, ପିଲାପିଲି ସମସ୍ତଙ୍କ ବନ୍ଧନ କାଟିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛି । ସେଇମାନଙ୍କର ବନ୍ଧନ ନେଇ ଗାଁ ଆଉ ଗାଁ ମାଟିର ମମତା ଯେପରି ଜୀବନଯାକଙ୍କୁ ଯୋଗାଉଛି ଦାନା ଆଉ କନା—ଏଇ ମଣିଷ ସମାଜକୁ । ସେଇ ମଣିଷ ସମାଜ ଭିତରୁ ସେ ତ ଜଣେ । ତେବେ କାହିଁକି ସେ ଆଜି ଚାକରି ମରିଚିକା ପଛରେ ଧାଇଁଛି । ନାଁ, ନାଁ । ସେ ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବ । ସେଇଠି ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗେ ଲିଭାଇ ଦିନ କାଟିବ । ମା'ର ହୃଦୟ ଥରାଇ, ସ୍ତ୍ରୀର ଆଖିର ଲୁହ ଝରାଇ ସେ ବିଦେଶରେ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଇ ଅଧ ବାଟରୁ ଫେରିଯିବ ।

ଆଗକୁ ଆଉ ପାଦ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ନଧିଆ କହିଲା, 'କରେ ମଧୁ ଭାଇ ଇମିତି ପଛେଇଲେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ପହିଲି ବସ୍ ଧରି ପାରିବା ? ଟିକିଏ ଚଞ୍ଚଳ ପାଦ ପକା । ମଧୁଆ କହିଲା, 'ନଧି ଗୋଡ଼ ମୋର ଆଗକୁ ଆଉ ଚଳୁନାହିଁ । ତୁ ଯା—ମୁଁ

ଏଇଠୁଁ ଫେରି ଯାଉଛି । ଜନ୍ମମାଟି ଛାଡ଼ି ସେଇ ବିଦେଶ ମାଟି କୁ ଆପଣାର କରିବା ମୋ ଯୋଗେ ହେଇପାରିବନାହିଁ ।'

ନଧିଆ ହସିଲା । କହିଲା, 'ମଧୁ ଭାଇ, ତମେ ଇମିତିକା ଲୋକ । ଏତେ ବୁଝାଇ ଆସିଲା ପରେ ବି ପୁଣି ବାଉଳା ହେଉଚ । ମନ ସ୍ଥିରକରି ଆଗେଇ ଚାଲ । ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ । ଜନ୍ମମାଟିତ ଚିରଦିନ ତମରି । ସେ କଣ ତମକୁ ଛାଡ଼ି ରହିବ ନା ତମେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ପାରିବ ? ଯୁଆଡ଼େ ଥିଲେବି ତମେ ଏଇ ଗାଁର ଲୋକ । ଗାଁ କଥା କିଛି ନ ଭାବି ଚାଲିଆସ— କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚିଲାକ୍ଷଣି ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ତଥାପି ମଧୁ ସାହୁର ମନ ବୁଝିଲା ନାହିଁ ।

ନଧିଆ ନାନାରକମର କଥା ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ତାକୁ ବସରେ ବସାଇଲା । ବସ୍ ଛାଡ଼ି ଦେଲାପରେ ମଧୁସାହୁର ଭାବନା ଆହୁରି ବଢ଼ି ଉଠିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଉଠିଲା ତା'ର ସେଇ ଗାଁ ମାଟିର ଛୋଟିଆ ଦୋକାନର ଛବି । ସକାଳର ଶାନ୍ତ ନରମ ଆଲୁଅ ତାର ସ୍ନେହଭରା ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଯାଉଚି ଭିଜାମାଟିର ନରମ ଛାତି ଉପରେ । ବରଗଛ ଭିତରୁ ଦଳ ଦଳ ଚଢ଼େଇ ଜୀବନ ଯାତ୍ରାର ମାଙ୍ଗଳିକ ଗାଇ ଉଡ଼ି ଯାଉଚନ୍ତି ହାଲୁକା ବଉଦରି କରେ କରେ । ସେ ଦୋକାନ ଖୋଲି ବସିଛି । ସବୁଦିନ ପରି ଦେଖୁଚି କି ସୁନ୍ଦର ସକାଳ । ଗାଁର ରାମ ସାହୁ, ବନମାଳୀ ଶତପଥୀ, ପାଣୁ ଜେନା ଇମିତି ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଆସୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ । ଗାଁର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଦି'ପଦ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେ ବିକୁଛି ମୁଢ଼ି, ଉଖୁଡ଼ା, ମଠେଇ, ଖଜା । ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶିଲା ପୁଣି ନୂଆ ଦିନର ଛବି । ଗାଁରେ ପୁଣି ହାଟ ବସିଛି । ବହୁ

ଆଉ୍, ବହୁ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି । ଯାଉଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ତାକୁ, ସମସ୍ତେ ତା'ର ହାତର ମୁଡ଼ି, ଉଖୁଡ଼ା ପାଇଁ ଗୁହିଁ ରହୁଚନ୍ତି ।

ନଧିଆ କହିଲା, 'ମଧୁଭାଇ ଜଗତପୁରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେଣି ।' ମଧୁ ସାହୁର ଭାବନା ଚହଲିଗଲା ।

ଗଣ୍ଠିଲଟା ଧରି ନଧିଆ ଷ୍ଟେସନଆଡ଼େ ମୁହାଁଇଲା । ମଧୁଆ ବସ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ତଳେ ବସି ପଡ଼ିଲା । କହିଲା, 'ନଧିଆ ମୁଁ ଫେରି ଯିବି ଏଇଠୁ ।' ନଧିଆ କହିଲା, 'ମଧୁଭାଇ ତମେ ଏପରି ଲୋକ ଜାଣିଥିଲେ ମୁଁ କଦାପି ସାଙ୍ଗରେ ଆଣି ନ ଥାନ୍ତି । କଲିକତାରେ ରୋଜଗାର କଲେ ମୋତେ କଣ ଶହେ ଷାଠିଏ ଓଜାଡ଼ିବୁ ନା କଣ । ତମରି ଭଲପାଇଁ ମୁଁ କହୁଚି । ଗୁଲ ବେଶି ଡେରି କରନା । ପାସେଞ୍ଜର ଗାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ଆଉ ମୋଟେ ଦଶ ମିନଟ୍ ଅଛି ।

ନଧିଆ ମଧୁସାହୁର ହାତ ଧରି ଟାଣି ପ୍ଲାଟଫର୍ମ ଭିତରକୁ ପଶିଲା । ହାଉଡ଼ାକୁ ଦୁଇଟା ଟିକଟ କଣି ଅଣ୍ଟାରେ ମାଇଲା ।

ଟିକଏ ପରେ ପାସେଞ୍ଜର ଗାଡ଼ି ଧୂଆଁର ମେଘ ଉଡ଼େଇ ଜଗତପୁରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ନଧିଆ ମଧୁସାହୁ ହାତଧରି କହିଲା 'ଜଲଦି ଡବା ଭିତରକୁ ଉଠ ।' ମଧୁ ସାହୁ ପାଦ ଆଉ ମୋଟେ ଆଗକୁ ଚଳିଲା ନାହିଁ । ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖାଗଲା ଗାଁ । ଗହଳର ଛବି । ଦୋକାନ; ହାଟ ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗରାକଙ୍କର ଚହ୍ଲାମୁହଁ । ସବୁ ଉପରେ ଭାସି ଉଠିଲା ତାର ବୁଢ଼ୀ ମାଆର ଜ୍ୟୋତିହୀନ ରୂପ, ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀର ଲୁହ ଡଳ ଡଳ ଆଖି । ସେ ପାଗଳଙ୍କ ପରି ନଧିଆକୁ ଠେଲି ଦେଇ କହିଲା, 'ନଧିଆ ! ତୁ ଯା—ମୁଁ ଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ନଧିଆ କହିଲା, ମଧୁଭାଇ,

ହଇରାଣ କରିବା ଯଦି ତମର ଇଚ୍ଛାଥିଲା ତେବେ ଆସୁଥିଲ କାହିଁକି ?'

ମଧୁ ସାହୁ ଆଖିରୁ ଝରି ପଡ଼ିଲା ଧାର ଧାର ଲୁହ । ନଧିଆ ହାତଧରି କହିଲା, 'ମୋତେ କ୍ଷମା କରି ନଧି । ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳ । ଏଇ ଗାଁ ମାଟି ଅଲକ୍ଷିତରେ ଆସି ମୋତେ କି ମମତା ଲଗାଉଛି—ତାକୁ ଛାଡ଼ିବା ମୋତେ ଆଜ ସମ୍ଭବପର ଦିଶୁନାହିଁ । ମୁଁ ଫେରି ଯାଉଛି ପୁଣି ସେଇ ନୂଆଣିଆ ଗୁଳ ଘର ଭିତରକୁ । ଭୋକ ଉପାସରେ ସେଇଠି ପଡ଼ି ରହେ ପଛେ, ସେଇଠି ମୁଁ ଜୀବନର ଶାନ୍ତିଟିକ ପାଇବି । ତୁ ଯା—ମଧୁ ଭାଇକ ଯେତେ ଗାଳି ଦେ ପଛେ ସେ ତା ଗାଁ ଟିକ କଦାପି ଛାଡ଼ି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।'

ସେତେବେଳକୁ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବାର ହୁଇସିଲ ବାଜି ଉଠିଲା । ଗାର୍ଡ଼ ନୀଳ ରଙ୍ଗର ଆଲୁଅ ଦେଖାଇଦେଲା । ନଧିଆ କାଳ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ଗାଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା ।

ତା ପରଦିନ ସକାଳର ସୂର୍ଯ୍ୟ ନୂତନ ଆଲୋକ ନେଇ ହସି ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଦେଖାଗଲା ମଧୁ ସାହୁ ତା'ର ସେଇ ସଡ଼କ କଡ଼ର ଦୋକାନଟି ଖୋଲି ବସିଛି । ଗାଁରେ ଯିଏ ଦେଖିଲା ସମସ୍ତେ ଅବାକ୍ ହେଲେ । କାଲି ମଧୁ ସାହୁ କଲିକତା ଯାଇଥିଲା ଆଜି ପୁଣି କଣ ଆସି ହାଜର ।

ଗାଁର ନାରଣ ଦାସ, ଗୋବିନ୍ଦ ବେହେରା, ହରି ପଧାନ, ଧୋଇ ମଲିକ, ଚେମେଇ ସାହୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଦେଖା ହେଲା । ସମସ୍ତେ ପଚାରିଲେ, 'କିରେ ମଧୁ ! କାଲି କଲିକତା

ଯାଇଥିଲୁ—ପୁଣି କଣ ଆଜ ଆସି ଏଠି । ଚାକଚକ୍ୟ କଲିକତା ସହର ସହରଗଳି କରେ ?

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମଧୁ ସାହୁ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହେ, 'ଭାଇ ଅବୁଝା ମନଟା ବିଦେଶକୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ଥିଲା ସିନା—କିନ୍ତୁ ହୃଦପୁଟା ପଡ଼ି ରହିଥିଲା ଏଇ ଗାଁ ମାଟିର ସ୍ନେହ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ । ତମରିମାନଙ୍କ ସ୍ନେହ, ଏଇ ଜନ୍ମମାଟିର ବନ୍ଧନ ଏତେଦୂର ଶକ୍ତ, ମୋତେ ପୁଣି ଫେରାଇ ଆଣିଲା ସତ୍ତକ କରର ଏଇ ଚାଳ ଘର ଭିତରକୁ । କୁଆଡ଼େ ମୁଁ ଯିବି । ତମ-ମାନେ ପରା ମୋର ଚାରିପଟେ ଘେରି ରହିଚ ଭାଇର ସ୍ନେହ ନେଇ । ଆଉ ଏଇ ଜନ୍ମମାଟି ପରା କୋଟି କୋଟି ଲୋକର ଆହାର ସାଇତି ରଖିଚ ଯୁଗଯୁଗ ପାଇଁ । ଖଟିବି—ଖାଇବି । ଏଇ ଜନ୍ମମାଟି ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଯିବି କୁଆଡ଼େ ?

× × × ×

ଆଠଦିନ ପରେ ଦିନେ ଦେଖାଗଲା ମଧୁ ସାହୁ ଦୋକାନ ଚୂଡ଼ା ମୁଢ଼ି, ଉଖୁଡ଼ା, ମୁଆଁ ଖଜା ମିଠେଇ ପ୍ରଭୃତି ଜଳଖିଆ ବୁଜୁଳି କରି ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ବିକୁଚି ।

ନିତି ସକାଳ ହେଲାବେଳକୁ ମଧୁ ସାହୁ ଗାଧୋଇ ପଖାଳ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇଦେଇ ବାହାରି ପଡ଼େ, ଏଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ—ସେ ଗାଁରୁ ଅପର ଗାଁ ବୁଲି ଜଳଖିଆ ବିକେ । ଝାଣ ଗାଧୁଆ ବେଳକୁ ଘରକୁ ଫେରିଆସେ ।

ଗାଁଠୁ ଚାରି ପାଞ୍ଚ କୋଶ ଭିତରେ ଚିହ୍ନା ଲୋକ କେଇ ଅମିତ ଭେଟ ହୋଇଗଲେ କହନ୍ତି, ଆରେ ସାହୁ ପୁଅ—ତମେ

ପୁଣି ଅପୂରୁବ କୁଆଡ଼େ । ମଧୁ ସାହୁ ତାର ପାନଖିଆ ପାଟିରେ ଦର ହସିଲା ହସ ହସି କୁହେ, କଣ କରିବ ଭାଇ, ବେଳ କାଳ ଯେନ ଦୋକାନ ଆଉ ଚଳଲା ନାହିଁ—ବେପାର ନେଇ ନ ବୁଲିଲେ ପେଟ ପୂରିବ କମିତି ?

ସେଦିନ ଗାଁ ଗୋହିରି ଭିତରେ ପଲ୍ଲୀ ଭରତ ସାହୁ ସାଙ୍ଗରେ ମଧୁ ସାହୁର ଦେଖାହେଲା । ବୁଢ଼ା ହସି ହସି ପଚାରିଲା, 'ଆରେ ତୁମେ କଣ ଏଠି—ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ତମେ କଲିକତା ଯାଇଚ ବୋଲି ।' ମଧୁ ସାହୁ ହସି ହସି କହିଲା, 'ଏଇ ମାଟି ଉପରେ ବାପ ଅଜା ସାତ ପୁରୁଷ ଦିନ କାଟିଗଲେ । ମୁଁ ଏଣି ଯିବି କୁଆଡ଼େ ? ମନଟା ଅବୁଝା ହେଲୁ ଦଉଡ଼ ଯାଇଥିଲି ସିନା— କାଲି ଜଗତପୁରଠାରୁ ମଉସା ଫେରି ଆସିଲି ।

ଭରତ ସାହୁ କହିଲା, 'ବେଶ କରିଚୁ । ଯେତେ ହେଲେ ଗୃହସ୍ଥ ପୁଅ । ନିଜ ବେଉସା ଛାଡ଼ି ପର ଗୋଲାମି କରିବା ଭଲ ନାହିଁ ଦିଗରୁ ଶ୍ରେୟ । ଏଇ ବେଉସା କରି ମଧୁ ଆମରିତ କାଳକାଳ ସରିଲା । ଆରାମରେ ଗଣ୍ଡେ ଖାଉଚୁ ଅଉ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧୁଚୁ । ଏହାଠୁ ବଳି ଆମର ଆଉ କଣ ବା ଲୋଡ଼ା ?

ଇମିତି ଧଡ଼ିଏ ସୁଖ ଦୁଃଖ ହୋଇ ଦିହେଁ ଯେଝା ବାଟ ଧରିଲେ ।

ମଧୁ ସାହୁ ଦେଖିଲା ସେ ଇମିତି ବେପାର କରି ବେଶ୍ ସୁଖରେ ଚଳୁଚ । ଦୋକାନ ଅପେକ୍ଷା ସେ ଅଧିକା ଦି'ପଇସା ରୋଜଗାର କରୁଚ । କେତେ ଗାଁ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଯେପରି ତାକୁ ଆଦରରେ ଡାକେ ଯାଉଚନ୍ତି । ଗାଁର ଛୋଟ ଟିକି ଛୁଆ ପିଲାଠାରୁ ଟୋକା ବୁଢ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ

ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଉଚନ୍ତି । ଏଇମାନଙ୍କ ଅସରନ୍ତି ସ୍ନେହ ଭିତରେ ବନଗୁଡ଼ା ବେଶ୍ ହାଲୁକା ଗତିରେ କଟିଯାଉଚି । ଦୁଃଖ ଭିଷାବର ଚିହ୍ନ ବି ଟିକିଏ ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଏଇ ଗାଁରେ ରହିବାରୁ ଘରେ ମା'ତାର ଖୁବ୍ ଖୁସି । ପତ୍ନୀ ତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ପାଇ ଆନନ୍ଦରେ ଆତ୍ମହରା । ତେବେ ସେ କାହିଁକି ସେ ବନ ଏଇ ଜନ୍ମମାଟି ଛାଡ଼ି ବିଦେଶ ବଉଡ଼ି ଥିଲା । ଇମିତି ଭୁଲ ସେ ଜୀବନରେ ଆଉ କେବେ ହେଲେ କରିବ ନାହିଁ । ତା ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି ଓ ସରସତାର ଜ୍ୟୋ ଫୁଟାଇଚି ଏଇ ତାର ଜନ୍ମମାଟି । ଏଇଠାରୁ ପବିତ୍ର ମା। ଆଉ ଜୀବନରେ କିଛି ନାହିଁ ।

ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏଇ ଜନ୍ମ ମାଟିର ଧୂଳିକଣା ଟିେ ମୁଣ୍ଡରେ ମାରିଲା ବେଳକୁ ତା' ଆଖି କଣରେ ଜମି ଆସିଥି ଦି'ଟୋପା ଆବେଗ ମିଶା ଲୁହ ।